sait faik

BÜTÜN ESERLERİ

balıkçının ölümü yaşasın edebiyat

9

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 101
SAİT FAİK / BÜTÜN ESERLERİ : 9

ISBN 975 - 494 - 187 - 4
2001 . 06 . Y. 0105 . 2060

Birinci Basım 1977
İkinci Basım 1981
Üçüncü Basım 1982
Dördüncü Basım 1985
Beşinci Basım 1987
Altıncı Basım 1990
Yedinci Basım 1993
Sekizinci Basım 1995
Dokuzuncu Basım 1998
Onuncu Basım 1999

On Birinci Basım
Aralık 2001

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 49 98 - 434 49 99 - 431 81 22
Faks : (0-312) 431 77 58

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Tlf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks : (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Tlf : (0-212) 522 52 01 - 520 02 59
Faks : (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • e-mail: info@bilgiyayinevi.com.tr

SAİT FAİK

Bütün Eserleri

9

Balıkçının Ölümü Yaşasın Edebiyat

Yayıma Hazırlayan: **Muzaffer UYGUNER**

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni: fahri karagözoğlu
kapak fotoğrafı: ara güler

Sait Faik'in eserlerinin yasal sahibi olan
Darüşşafaka Cemiyeti ile yapılan
özel anlaşma gereğince, sanatçının bütün
eserlerinin yayın hakkı Türkçe ve
bütün dillerde Bilgi Yayınevi'ne aittir.
Bu dizide çıkan ve çıkacak olan eserlerin
hiçbiri kaynak gösterilmeden alınamaz,
yayımlanamaz. Yayınevinin yazılı izni
olmadan radyo ve televizyona uyarlanamaz,
oyun ve film haline getirilemez.

baskı: cantekin matbaacılık yayıncılık ltd. şti.
tlf: 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7
İkinci Baskı İçin 15

Balıkçının Ölümü

Salıncakçı 19
Bir Küçük Satıcı 23
Vilayetin Hikâyesi 27
Karabaş'ın Hakkını Yediler 31
Tahtacılar 36
Paşa Hazretleri 44
Bir Balık Avı Hikâyesi 48
Baharı Aramak 52
Yağmurlu Hava 58
Millet Bahçesi 64
Teşekkür 69
Yalnızlık 74
Sevgiliye Mektup 79
Şopar Hüseyin 85
Balıkçının Ölümü 94

Yaşasın Edebiyat

Uçurtmalar 99
Yağma 101
Sıcak ve Dondurma 104
Kartal 106
Bağda 108

Bir Genç Erkek 110
Bir Muhabir Mektubu 112
Solugan Beygir ve İhtiyar Av Köpeği 115
Madam ve Mösyü 118
Gece ve At 121
Osman Cemal'in "Çingâneler"i 124
Yeni Neslin İddiası ve Davası 126
Nurullah Ataç'a Açık Mektup 134
Yedi Yaşındaki Şairler 139
Bir Mecmua Hakkında 145
Sevgiliye Mektup 150
Yaşasın Edebiyat 152
Yazıcılığın Yirminci Senesinde 158
Değil mi Ama 162
Onunla 167
Bir Fotoğraf Sergisinde 170
Hikâyecinin Kaderi 166
İki Münekkit Tipi 177
Yarı "Yeditepe", Yarı Balıkçı, Yarı
Okuyucu İle Konuşma 183
Orhan İçin 187
Eleştirmeci Falan Filan 190
Ölüm Hiç de Fena Değil 195
Ölen İyi Hikâyeciye (M. Ş. Esendal İçin) 199
Mikropsuz Hastalıklardan 202

El ile Gelen (Bedri R. Eyuboğlu) 211
Sait'in Burgazada'daki Dostları (Perihan Ergun) 217
Bir Balık Adam (Zeyyat Selimoğlu) 222

SUNUŞ

Bilindiği üzere, Sait Faik Abasıyanık, daha lise sıralarında iken öğretmenlerinin dikkatini çekmiştir. İlk yazısı ise 9 Aralık 1929 tarihinde, Milliyet gazetesinin *Edebiyat Hayatı* sayfasında yayımlanmıştır. *Nesir parçaları* genel başlığı altında yayımlanan bu yazının adı "Uçurtmalar"dır.

Sait Faik, lisede öğrenciyken yazdığı ve öğretmeni tarafından da beğenilen ilk öyküsünü kitabına almıştır. Fakat, yukarıda andığımız "Uçurtmalar"dan başlayarak yayımladığı ya da ölümünden sonra yayımlanan bazı öykü, yazı ve röportajları ile şiirlerini kitaplarına almamıştır. Kitaplarına girmeyen, daha doğrusu almadığı ve ölümünden sonraki derlemelerde de alınmadığı saptanan öykü, yazı ve şiirleri ile yayımlanmamış olanların da epeyce olduğu görülmüş; çeşitli yazılarımızda bunların iki ya da üç cilt tutacağını belirtmiştik. Gerçekten de yaptığımız derleme sonunda, bunların, çevirilerle birlikte, üç cildi dolduracak bir oyluma eriştiği ortaya çıkmıştır. Bu arada, bazı kişilerin elinde bulunduğunu sandığımız yayımlanmamış mektuplarının da epeyce olduğu inancındayız. Ellerinde mektup bulunanlar bunları yayımlar ya da yayımlanmak üzere bize gönderirlerse, sonraki ciltlerde yer alacaktır.

Bu ciltte toplanan yazıların bir bölümü öykülere ayrılmıştır. Yayımlanış tarihine göre sıraladığımız bu öyküler Hür Gazete, Varlık, Kurun, Vakit, Yenilik, Yeni Mecmua, Hürriyet, Büyük Doğu dergi ve gazetelerinde yayımlanmışlardır. 9 Eylül 1930 tarihinde yayın yaşamına katılan Hür Gazete'de çıkan öykülerinde yirmi üç yaşındaki genç bir öykü yazarının acemiliklerini buluyoruz. Söyleyiş, henüz tam bir kıvama ve güzelliğe erişememiş; konuya bakışı kendine özgü duruma gelememiştir. Bunların bazılarında toplumsal bazı gerçekleri yansıtmakta, bazılarında ise kişisel kalmaktadır. Bu öykülerin üzerinde durulması gereken yanı, bunların, bir öykücünün ilk denemeleri olmasından ileri geçemez. Ama, bazılarındaki içerik, sonraki öyküleriyle bağlantı kurularak incelendiğinde, alttan alta bir ilginin varlığı sezilir. Birtakım haksızlıklara uğrayan küçük insanların öykülerini buluruz bu ilk denemelerde. Balık ve balıkçılarla ilgili öykülerinin de ilk örnekleri bunlar arasında bulunmaktadır. Burada toplanan ilk örnekler, kitaplarına alınan öyküler seçilirken hep bir yana bırakılan ürünlerdir de diyebiliriz. Ölümünden sonra yayımlanan "Balıkçının Ölümü" bunlardan ayrı olarak düşünülmelidir. Hem bu yüzden, hem de onun öykü dünyasına uygun düşeceği düşünüldüğünden, öykülerinin toplandığı bölüme bu adı vermeyi uygun bulduk. Bunu, kendisi de isterdi sanıyoruz.

Hürriyet gazetesinde 1984 yılının Mayıs ayında yayımlanan bazı öykülerin başında "yazan" yerine "nakleden" sözcüğü görülmektedir. Televizyon filmi olarak da çekimi yapılan ve televizyonda gösterilen "Müthiş Bir Tren" bunlardan biridir. Ki-

taplarına da girmiş bulunan bu öykü gibi "Gümüş Saat" adlı öykü de kitaplarına girmiştir. Burada, "nakleden" sözcüğü ile yayımlanan bu iki öykü ile kitaplarına girmemiş öbür öyküleri ayrı bir bölüm olarak düzenledik. Bunlar, tam bir çeviriden çok birer uyarlamadır ve bu özellikleri bakımından ne çeviridir ne de yazarın kendi öz malıdır. Ayrı bölümdeki bu öykülerden, önceki kitaplarına girmiş bulunan ikisinin, sonraki basımlarda o kitaplardan çıkarılması üzerinde durulmalıdır.

Bu arada, çeviri olarak iki öyküsünü bulduk. Bunlardan biri Andre Gide'den çevrilmiş "Son Turfandalar" adını taşımakta ve Varlık dergisinde yayımlanmış bulunmaktadır. İkincisi ise 1953 yılında Resimli İstanbul Haftası adlı dergide "Bir İtalyan Hikâyesi" denilerek yayımlanan ve yazarın adı belirtilmeyen "Meslek Kazası" adlı öyküdür.

Üzerinde durulması gereken bir husus da kitaplarına "Mürvet" adıyla alınan bir öyküsünün; Büyük Doğu dergisinin 11.1.1946 tarihli sayısında "Şopar Hüseyin" adıyla yayımlanmasıdır. Burada belirtilmesi gereken husus, Sait Faik'in üzülmesinin nedeni, öykünün, bu adla yayımlanmasından çok, baş tarafına kendisinin olmayan bir buçuk satırlık bir tümce eklenmesi ve birkaç paragrafın çıkarılması ve sonunda da bir kırpma yapılmasıdır. 1946 yılında Fahir Onger'e yazdığı bir mektupta (bu mektup Mayıs 1946 tarihinde Yeni İnsan dergisinde yayımlanmıştır), bundan yakınmaktadır. Bu öyküyü, bu durumu ile alıyoruz buraya.

Başka ve önemli bir husus da, Sait Faik'in bazı öykülerinin adlarını değiştirerek yeniden yayımlaması ya da kitaplarına alırken bunların adlarını

değiştirmesidir. Sözgelişi, 1 Ekim 1943 tarihli Demet dergisinde "Sevgiliye Mektup" adıyla yayımlanan öyküsü *Havada Bulut* adlı kitabına "Birinci Mektup" olarak alınmıştır. Akademi - Fikir Hareketleri adlı dergide "Bacaklarımız Olsaydı" başlığıyla yayımlanan öyküsü, kitabına çok az bir değişiklikle "Bacakları Olsaydı" olarak girmiş iken Kurun gazetesinin 5 Haziran 1936 tarihli sayısında "İflas" başlığıyla yayımlanan öyküsü ise kitabına "Bin Dört Yüz Yetmiş Altı Nikel Kuruşun Hikâyesidir" başlığıyla ve gene Kurun gazetesinin 16 Haziran 1936 tarihli sayısında "Yüz Kilometroda Seyahat" adlı öyküsü kitabına "İnsanlar, Türküler, Masallar" adı ile alınmıştır. Varlık'ta "Bir Mektep Arkadaşı" adıyla yayımlanan öykü "Sarnıç" adını almış ve bir kitabına da ad olmuş; gene Varlık'ta yayımlanan "Kayseri Yolcuları" adı da "Üçüncü Mevki" adıyla kitabına girmiştir. Kitabında "Öyle Bir Hikâye" olarak yer alan öykünün ilk adı da "Yağmurlu Hikâye"dir. Yeni Mecmua'nın 30 Haziran 1939 tarihli sayısında "Son Paşazade" adlı öyküyü ise kitabında "Paşazade" olarak bulmak olanağı vardır. Vakit gazetesinde "Define Arayıcıları"nı da bulabilmeniz için "Bir Define Arayıcısı" olarak aramanız gerekir. Büyük Doğu'da "Madmazel Todori" adıyla yayımlanan öyküsü de kitabına girerken "Falcı Madmazel Todori" adını almıştır. Vakit gazetesinde "Bir Seyahat" ve "Bir Seyahatın Sonu" adı ile yayımlanan öyküler, Şahmerdan'a "Bekâr" adı ile girmiştir. Edebiyat Dünyası'nda "Mikropsuz Hastalıklardan" adı ile yayımlanan öykü, biraz değiştirilerek "Bir Hastalık" adını almıştır kitabında.

Öykülerinin yanında önemli olarak gördüğü-

müz ürünleri ise düz yazıları ve denemeleridir. İlk yayımlanan yazısı olan "Uçurtmalar", Bursa'daki gözlemlerine dayanır; bundan sonra yayımlanan yazısı "Yağma" da bunun ve gözlemlerinin devamı niteliğindedir. Kendisinin de seveceği gibi Yaşasın Edebiyat adlı bir bölümde topladığımız yazılarında, bir yandan böyle gözlemlere ve izlenimlere dayanan yazıları, öte yandan da edebiyat üzerine görüşleri yer almıştır.

"Uçurtmalar", "Yağma", "Sıcak ve Dondurma", "Kartal", "Bağda", "Bir Genç Erkek", "Madam ve Mösyü", "Gece ve At" bu gözlemciliğe ve izlenimciliğe dayanan yazılardır. Bunlardan bazılarına ve ayrıca "Bir Muhabir Mektubu", "Soluğan Beygir ve İhtiyar Av Köpeği", "Bir Fotoğraf Sergisinde" adlı yazılara röportaj örnekleri olarak da bakabiliriz. Sait Faik'in bu tür yazıları, bakış açıları bakımından önemli olduğu gibi çeşitli gazete ve dergilerde daha sonra bol örneklerini yayımladığı röportaj türünün ilk ve değişik örnekleri olarak da değerlendirilebilir.

Yazıları arasında özellikle durulması gerekenler ise "Yaşasın Edebiyat", Orhan Veli'nin ölümü üzerine yazdığı "Onunla" ve "Orhan İçin", "Yazıcılığın Yirminci Senesinde", "Yarı Yeditepe, Yarı Balıkçı, Yarı Okuyucu İle Konuşma", "Eleştirmeci Falan Filan", Esendal'ın ölümü üzerine yazdığı "Ölen İyi Hikâyeciye", "Değil mi Ama", "Hikâyecinin Kaderi" ve "İki Münekkit Tipi" adlı olanlardır. Sait Faik, bu yazılarında, sanatçının ve eleştiricinin durumları üzerinde durmakta ve görüşlerini ortaya koymaktadır. Bu yazılarında, bütün içten pazarlıklı durumlardan uzaktır; düşüncelerini içtenlik-

le belirtmektedir. Öykülerindeki söyleyiş biçimini bunlarda da görmekteyiz. Az olan bu yazılarında, Sait Faik, başarılı ve üzerinde durulması gereken bir yazar olarak çıkmaktadır karşımıza.

Bu bölümde yer alan yazıları arasında bir kitap tanıtma yazısı (Osman Cemal'in "Çingeneler" adlı kitabı üzerine) ile ölüm üzerine düşüncelerini yansıtan bir yazı da bulunmaktadır.

Sait Faik ile yapılan konuşmalar da ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır. Bu konuşmalarda, sanat, edebiyat, sanatçı, edebiyatçının geçimi, dil, şiir, sevdikleri ve sevmedikleri, kendi yazarlığı ve sanatı ile ilgili birçok konu üzerinde durmuştur. Sanıyoruz ki, onunla yapılan konuşmaların hepsini bulabildik. Bunların dışında olanlar varsa onları da öğrenmek ve sonraki baskılara koymak isteriz.

Sait Faik'in mektup yazmaktan hoşlanmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, mektuplarının sayısı oldukça azdır sanıyorum. Yayımlanan ise çok daha azdır. Bunlarda da günlük olaylara değinilmiştir. Ellerinde mektubu bulunanların bunları yayımlaması ya da bize göndermeleri, yayımlananlardan görmediklerimizin de bildirilmesi Sait Faik'in yazdıkları bakımından ve bunların bir araya getirilmesi yönünden önemlidir.

Şiirlerine gelince: Sait Faik'in şiir başlığı altında yayımladığı ürünler, ne şiirimiz bakımından ne de kendi sanatı bakımından önemlidir. Sağlığında yayımlamadığı bazı şiirleriyle Meş'ale dergisinde yayımlanması için gönderdiği halde yayımlanmayan bazı ilk şiirleri, *Şimdi Sevişme Vakti* adlı kitabına girmemiş, daha sonra yayımlanmaları nedeniyle girmesine olanak sağlanamamış şiirleri de

bir bölümde toplanmıştır. Yayımlanmamış ve defterlerinde kalmış şiirleri ise daha sonra ele alınacaktır.

Bu cilde girmemiş ve epeyce bir oylum tutan röportajları vardır. Özellikle Yedi Gün dergisinde yayımlanan resimli röportajlarını anmak isteriz. Bunların da gelecek günlerde toplu olarak yayımlanacağını söylemeliyiz. Ayrıca, George Simenon'dan yaptığı Yaşamak Hırsı adlı çeviri ile Yedi Gün dergisi sayfalarında kalan uzun öykü çevirileri de ayrı bir cilt olarak yayımlanacaktır.

Böylece, Sait Faik'in yayımlanmış öykü, yazı, şiir ve mektuplarını içeren bu ciltten sonra çevirileri, röportajları ile yayımlanmamış, müsvedde olarak kalmış bir oyun denemesi, bir roman başlangıcı ve yazıları, şiirleri başka bir cilt olarak yayımlanacaktır. Bu ciltte yer alan öykü, yazı, mektup ve şiirleri dışında yayımlanmış olanları bilenlerin ya da bulanların bize ya da yayınevine göndermelerini dilemekteyiz. Çünkü, çeşitli bibliyografyalara karşın, umulmayan yerde Sait Faik imzası ile karşılaşılmaktadır. Sözgelişi, bu ciltteki şiirler arasında yer alan "Elma ve İncir" şiiri, bibliyografyalarda görülmemektedir. Ayrıca takma adla ya da imzasız yayımlananlardan bilenlere, takma adlarını da bildireceklere teşekkür ederiz.

Sait Faik'i sevenler kadar onun üzerine eğilip sanatını inceleyecekler için de bu cildin yararlı olacağı kanısındayım.

Bu kitabın oluşmasına ve basımına izin veren, böylece Sait Faik'i sevenlerin ve edebiyatçıların yararlanmasına olanak yaratan; Sait Faik'in bütün yapıtları ile yakından ilgilenen Darüşşafaka

Cemiyeti Yönetim Kuruluna özellikle teşekkür ederim.

Ayrıca, Sait Faik'in çeşitli süreli yayınlardaki yazı ve şiirlerini bulup bir bibliyografya düzenleyen ve bu kitabın oluşmasında zaman zaman bilgisine başvurduğum Sami N. Özerdim'e, derlemelerde yardımcı olan Milli Kütüphane Genel Müdürü Dr. Müjgân Cunbur ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Müdürü Melih Ege'ye teşekkür borçluyum.

MUZAFFER UYGUNER
Ankara, 26 Şubat 1977

İKİNCİ BASKI İÇİN

Kitabın ikinci baskısında, Sait Faik'in kitaplarına girmemiş yazılarını daha dizgesel olarak sunmaya dönük bir düzenlemeye gidilmiştir.

İlk baskıda yer alan uyarlama dokuz öykü bu kitaptan çıkarılmış, ileride yayımlanacak ve çevirilerini içeren kitaba konulmuştur. Konuşmalardan oluşan bölüm ise onuncu kitaba alınmıştır. Şiirlerden oluşan bölüm de ayrıca değerlendirilecektir.

Bu kitaba ise "Yalnızlık" ve "Sevgiliye Mektup" adlı iki öykü ile "Bir Mecmua Hakkında" ve "Yeni Neslin İddiası ve Davası" adlı iki yazı eklenmiştir.

Böylece, bu kitabın öyküler ve yazılardan oluşan bir cilt oluşturması uygun bulunmuştur.

M.U.

BALIKÇININ ÖLÜMÜ

Öyküler

SALINCAKÇI

Benim bir tek salıncağım çok görüldü. Her sene ben oraya bir salıncak kuruyordum.

Bu sene de izin verselerdi de kursaydım ne olacaktı sanki. Dört gün içinde yenecek miydi yerleri? Bırak Allahını seversen şu herifleri, öbür salıncakçılardan altışar lira almışlar... Benden on lira istiyorlar. Dört gün içinde on lira. Ben çocuklardan yüzer para alacağım. On beş defa diye, sonra yandı diye bağıracağım. Biraz daha biraz daha diye zorlayacaklar. Biraz daha sallayacağım, tekrar yandı diye bağırırken bu sefer bir kez... Küçücük bir oğlanın lacivert ceketinin kolu altından: Ne olur salıncakçı, diyecek, biraz daha...

Ben nasıl hatırını kırarım o yavrucakların. Öyle olmasa, vallahi on lira verirdim... Hem üstelik kazanırdım da. Köylüler nasıl bir harman yapıp kışın istirahata çekilirlerse ben de bir bayram yapıp öbür bayramı evimde rahat ve sükûnetle bekliyormuşum, o kadar para kazanıyormuşum ve bu parayı bayramdan bayrama idare ediyormuşum güya!.. Bunu kim söylüyor bana, biliyor musunuz? Kanlı mezarlığı

futbol sahası ve bayram yeri yapalı, koca çeşmeyi yıktıralı yanına adam sokmayan azgın bir belediye reisi söylüyor...

Hem de bunları söylerken gülüyordu. Hasret ve hasedinden.

Oradan nasıl çıktığımı bilmiyorum. İnsan çok sarhoş olur da meyhaneden ancak çıktığını hatırlar ve öte tarafını nasıl hatırlamazsa ben de öyle oldum... Herif bana afyon yutturmuş gibi idi... İstediğim kadar sövebilmek için yine kanlı mezarlığı intihap ettim ve her sene salıncağı gölgesine kurduğum cevizin dibine arka üstü uzandım, cıgaramı yaktım.

Şimdi yine onun masasının önünde idim. O gece billur hokkaların mavi mürekkeplerini suratına boşaltıyorum. Ve uçları sipsivri demir kalemleri duvarlara atıyorum.

Yere çivilenmiş koca masayı sarsarken oda bir salıncak gibi sallanıyor. Oh ne âlâ...

Çocukların sayesinde belki beş lira kazanabilirdim... Yaz için bir dondurma takımı almaz mıydım? Dondurmamın çoğunu yine çocuklar yiyecekti ve onlara ucuz ucuz verecektim.

O zaman belediye reisi terlemiş göğsünü pencereden girecek bir damla rüzgâra açmışken, kapısı önünde vişneli ve kaymaklı diye bağıracak ve çocuklara bol bol yüzer paraya koca kayık tabakları ikram edecektim.

O benden dondurma yemek isteyince, onu bu manzara ne kadar kudurtacaktı.

Belediye memurlarına beni kovdurtursa gidip arka sokakta bangır bangır bağırırım.

Yine sesimi duyar. Yine sabır edemeyip bir kayık tabağı istetirse şimdi bitti cevabını veririm.

Oh ne âlâ...

Düşünmek ve yatmakla olmayacaktı.

Öbür gün bayram. Ne halt etmeli? Düşündükçe kuduruyorum. Kafamın içi bayram yeri gibi karmakarışık oldu. Uzun, tırmalayıcı düdük sesleriyle doldu... Allah belasını versin bu herifin. Muhakkak buna bir çare bulmalı canım... ne etsem?

Düşündükçe kuduracağım...

O gün kasabanın sokaklarını serseri serseri dolaştım. Sanki başka vakit başka türlü dolaşıyormuşum gibi... Fakat bugün sersemliğimi daha iyi duyuyorum, halbuki bu günlerim en mühim günlerimdir. En ehemmiyetli bütçesini tanzim eden, bilançosunu çıkaran bir müessese gibi ben de telaş ve endişe içindeyim. Hay kötü iş, hay...

Ne güzel de bir hava idi. Tam istediğimiz hava. Yani çocukların yüzünü güldürebilecek yegâne temiz, az sıcak bir hava... Hay allah!.. Ne halt etmeli yahu, rüzgâr ne tatlı esiyor, ağaçlar ne tatlı sallanıyor. Gök ne kadar berrak. Güneş ne kadar ışıklı. Hay canına!.. Olur şey değil.

– Salıncakçı!

– Ne var anam?

– Kurdun mu?

– Kurdum yavrum, öbür gün erken gel.

– Yüz para değil mi?

– Elbet yavrum, elbet. Hem bir saati...

– Sahi mi?

Halbuki, böyle olmasa idi, ben de o kapı eşiğine diz çökerdim. Uzun uzun konuşurduk. Seni kucağımda hoplatırdım. Hey gidi hey!.. Ağlamaklı oluyorum. Çocukken ağaçtan düşüp ayağım kırılmıştı da ağlayamamıştım. Mektepten kaçtığım için Kadir Hoca falakaya yatırırdı da beni bir türlü ağlatamazdı. Tenhalara doğru koşarcasına yürüdüm, fabrikaya vardığım zaman, kentin öte tarafındaki yamaca oturdum; önümde, çamuru hiç kurumayan yol bitmiyor; fakat kimsecikler yok... Oh ne âlâ, kimsecikler yok...

Fakat buraya ağlamak için geldiğim halde ağlayamadım. Nasıl bacağım kırılıp da ağlayamadımsa öyle... İçimde muhakkak bir yer paramparça olmuştu ki, ağlayamıyordum. Ne etmeli acaba?

Salıncağım, orada, cevizin altında yerde duruyordu. Halkaları cevizde... Üç kişi bulacağım. Kaldıracağız, oraya takıvereceğiz. Ondan sonra hadi çocuklar! Hadi, yüz para, çok çok, bir saat...

(**Hür Gazete**, 12.9.1930)

BİR KÜÇÜK SATICI

– Amca!..

Amca dediğine bakmayın, yeğenim filan değil ha... O çoğumuzu böyle çağırır. Ne satarsa ondan alırım. Ahbaplığımız ve akrabalığımız bu cihetten: Zaten sattığı şeyler, yedi buçuktan yukarıya çıkmaz. O, on kuruşluk şey satmadı daha... Ama, günün birinde on liralık da satacak, imanım var. Kara kuru; fakat sipsivri bir zekâ sahibi. Taştan ekmek çıkarır. Bu zamanda da bize böyle adam lazım. Başka türlü ekmek yemenin imkânı yok.

Ne ise... "Amca," der demez döndüm. Baktım; biraz iyileşmiş, denizden büsbütün kararmış, onun yanaklarına kan gelmişti. Bu adam kim, bilir misiniz? Adam dediğime bakmayın. Adam gibi olduğuna bakın. Bu on iki yaşındaki adam, o civarın yegâne satıcısıdır. O satıcıların çoğu para kazanmaz. Akşamı dar ederler. Kimisi sattığının üç misli para yer; evde de üstüne dayak... Kimi, şimdiden ahlaksızlığa alışmıştır, alıştırılmıştır: Barbut oynar, hatta rakı, esrar içer. Amma bu çocuk öylesi değil.

Bunun evsafı, cin gözlüğü, kimsesizliği, zekiliğidir. Bu böyle bir satıcıdır işte!..

– Gel amca, gel!

Baktım, elinde hiçbir şey yok.

Hani ya çukulata, bisküvi, ağızlık, sensen, Amerikan sakızı; hani nerede potin bağları? Amanın gazete de satınıyor bugün...

– Bu ne tembellik kerata?

– Gel, bak, ne söyleyeceğim.

Gittik, vapur iskelesinde tenhaca bir bekleme salonuna oturduk. Anlatacağı şey ne imiş, biliyor musunuz?

Bizim küçüğün bir baş belası vardır. O civara bakan bir belediye memuru.

İşte bakın onunla macerasını anlattı:

– O gün, kafamın yarıldığı gün hani. Sen bana para vermemiş mi idin, bir iş tut diye?.. Ben hemen ertesi günü potin bağları aldım. Ya senin paranın uğurundan, ya benim uğurumdan, o tapon bağları bir satış sattım, ne dersin amca vallahi iki lira kâr kaldı bana. Bağları sattığım gün şeye rasladım, Hasan Çavuş'a (belediye memurunun ismi).

Önce bir surat etti, bir tokat yapıştırdı. Yakayı zor kurtardım. İkinci raslayışımda arkamdan kovaladı. Üçüncüde bağların en sağlamını çekti aldı. "Hadi bakalım" dedi. "Bana görünme de ne halt edersen et."

Benim ona görünmememe imkân var mı? O beni görmesin değil mi ya? Görmeyiverdi o gün, oldu bitti...

Ben, ertesi günü gene potin bağı satmaya çıktım.

O gün de bir şey demedi.

Hatta bir aralık sırıttı da...

Üçüncü gün gene potin bağı. Ben onu uzaktan gördüm, ahbap oldum diye kaçmadım bile. Bir de baktım ifrit gibi geliyor hınzır. Verdi tokatı, çektik sineye ne yapalım...

Dördüncü gün yine dayak.

Daha ertesi gün çukulata satmaya başladım. Onu gördüm mü bucak bucak kaçıyordum. Fakat, bir defasında ben kaçarken hafifçe güldüğünü seçtim.

Damarı geçti dedim, o gün akşama kadar korkudan dolaştım. Akşam üstü iki çukulatamı şu oturduğumuz yerde geveleyiverdi.

Ertesi gün gene çukulata, gene dayak, daha ertesi gün gene. Aaa... ya bu herif şaşkın, ya ben... Her gün bir surat değiştiriyorum, ahbap olduktu ya.

Ondan sonra şey satmaya başladım.. Ahh!.. Neydi be? Ha! Sensen... Amerikan sakızı.

Tam birahanelerin önünde rasladım. Dik dik kutuma baktı. Bir avuç sakız avuçladı, gitti.

Ondan sonra anladım herifi. Başladım her gün satış şeyini de değiştirmeye...

Bir gün, beş gün aramız iyi gitti: Fakat sonra sonra o da olmadı, gene dövülmeye başladım. Bu sefer ne yaptım biliyor musun?

Ben onun arkasına düştüm. Sabahleyin bakıyorum, akşamdan nesi kalmamış?..

Hemen şeftali, portakal, mevsimlik sulu meyve, ne varsa satmaya başlıyorum, su satmıyorum. Bakıyorum onu mütalaa merakı sarmış; nerede kâğıt bulursa okumaya başlıyor. Gelsin gazeteler bu sefer... Okut babam okut... Hem gazeteye kıymıyor, üstelik okuduğu gazeteyi bazen cebine sokuveriyor, ekseriya geriye veriyor, ben başkasına okutuyorum (okutmak, yutturmak manasınadır). Evelisi akşam birahanelerin etrafında korka korka geziniyordu. Hemen, sensen paketleriyle oraya koştum. Bir avuç aldı, güldü, gülüştük. Ağzı kokmaktan çok korkuyor, galiba karısından.

Hıyar mevsiminde hıyar, şeftali mevsiminde şeftali, karpuz, kavun, üzüm sattım.

Elhamdülillah hiç fenalığı dokunmadı, artık arasıra sırtımı bile okşuyor.

Bu hafta da onu bir balık merakı sardı. Sardalya falan olsa neyse... Kılıçların yanından ayrılmıyor. Önüne gelene saldırıyor, ha bire tokat, ne yapacağım şimdi ben amca?..

(**Hür Gazete**, 21.9.1930)

VİLAYETİN HİKÂYESİ

Vali, mutemet, fırka kâtibi, inhisar müdürü, tahsil memuru, belediye reisi ve gayrıhüm danslı çayda idiler.

Vali pür neşe idi. Çekiyordu kafayı. Ama Avrupa'da okumuş bir adamdı, ne güzel flört yapıyordu. Pırıl pırıl da tıraş olmuştu. Ne genç gözüküyordu. Tahsildarın karısı amma da güzel dans ediyordu ha!.. Bravo tahsildar.

– Tebrik ederim Refik Efendi. Tam asrın adamısın.

– Sayenizde beyefendi...

– Hadi bakalım, hadi. Bir fokstrot da sen oyna.

Tahsildar, siyah elbisesinin içinde şişman vücudunu oynatmadan salonu baştan başa bir dönüş döndü... Vali tevazu ve istihza ile karışık tebessümlerle, alkışlarla onu bir teşci etti ki.

Bütün salon gülümsüyordu. Doktorlar, eczacılar, müddeiumumiler, hâkimler, hepsi hepsi... Salon bir inleyiş inledi.

Ev sahibi genç doktor, ortaya şu orijinal fikri attı. Salonun bir köşesine küçük bir şano yapmışlardı. Oraya çıktı. Perde açıldı.

– Efendiler, dedi. Şimdi herkes, bütün salonda bulunan zevat, dairesinde, makamında nasıl iş gördüğünü, biraz karikatürize ederek gösterecek. Bu orijinal buluşu Vali Beye borçluyuz. Kendileri, en son sahneye çıkacaklardır. Şimdi en küçük memurlardan başlıyacağız...

Posta müvezzii bir köşede ürkmüş, utanmış oturuyordu. Evvela onu sahneye çıkardılar. Her günkü elbiseleri giymiş olarak şanoya çıktı, arkasında çanta...

Sahneye evler yapmışlardı. Numaralar koymuşlardı. Levhalar asmışlardı. Ve köşede bir kahvecik vardı. Posta müvezzii kahveye girdi. Kahvesini içti. Bir eve bir mektup bıraktı. Tekrar bir mektup bıraktı. Bu kadar kâfi idi. Uzun uzun gülüşüldü.

Sıra ile telgrafçı, tahrirat kâtibi inip çıktılar. "Ağır hasta" telgrafı yirmi sekizinci cıgaradan sonra çekilebildi. Tahrirat kâtibi, daktilo ile uzun bir sohbete daldı. Nihayet Belediye Reisi...

Sahne müthiş kalabalıktı.

Çöpçüler, işaret memurları, çavuşlar, kâtipler.. Müthiş bir faaliyet vardı. Kâğıtlar imzalanıyor, şoförlere talimat veriliyor... Memlekete su getirmek, elektrik yapmak için müthiş projeler tanzim ediliyor. Mühendisler, masalarının başında son sistem bir asma köprü yapıyorlar...

Sahne, duvar mı yapılmıştı ne... yahut da

bir muziplik. Birdenbire bir bulut gibi bu manzara silindi.

Herkes gözlerini açarak baktı:

Bir yol geçiyordu. Hep tozdan beyaz elbiseli insanlar, sanki bu insanlar bir bulut arasındadırlar. Kenarda yıkık bir çeşme. Kurnaya başını dayamış, havayı emen, ta uzak menbadan ağzıyla su çekmeye çalışan bir çocuk... Şimşek gibi bir otomobil geçiyor ve çeşme başındaki çocuğu altına alıp sürüklüyor. Uzakta bir işaret memuru göğe, Allaha işaret yapıyor. Hazreti Musa gibi... Dua ediyor.

Çavuşlar, satıcıların peşinde... Satıcılar çavuşların... Bir manzara ki görmeyin, gece oluyor ve artık bir şey yok.

Yalnız, mütemadiyen şimendifer sesleri, inhisar fabrikasının elektrik ışığı, uzaktan uzağa karanlık...

İnhisar müdürü, pür azamet geldi; rakılar damla damla inbikten düşüyor, memurlar için Altınbaş isimli rakılar yapılıyor. Reklamlar, Avrupa'ya ihraç edilen beş yüz altmış beş şişenin müheyyiç raporu... Kasada para... Şişeler cins cins. Şişeler siparişi ve o şişelerin elektrikler içinde yığın yığın manzarası..

Mutemet geldi nihayet, fırka mutemedi. İşte yegâne çalışkan adam. Vali takdir yağdırdı. Sağa sola mütemadiyen emir... Ama doludizgin... Ne aklına gelirse. Hayret bir süvari gibi ve emrine emrüküm.

Propagandalar, kâğıtlar, beyannameler,

tekrar propagandalar, cemiyetlere emirler, içtimalara mazeretler, ziyafet tertibi, asri danslı çaylar tertibi...

Mutemet bunları tam bir aktör gibi oynuyordu. Fırka kâtibi, mutemetle beraber aynı yorgunluk içinde yoruldu. Ve akşama Türk Ocağı'ndaki konferansı hazırlamak için ancak bir saat vakit bulabildi.

Valinin rolü en sona kalmıştı.

Sahneye beyaz bir perde çekildi. Ve vali ancak sinemasını oynatabildi. Çünkü memleketimizde daha maalesef sesli film çevrilmiyordu.

Film şöyle:

Evvela memleketin kuş bakışı manzarası... Yangın yerleri, âdeta civarda birer havuz gibi. Tuğlalar, kırmızı mercan balıkları... Isırganlar yosunlara müşabih gümüş bir su, hali bir dağ, muhteşem bir cami.

Fırka binası koskocaman, sıvaları dökülmüş. Önü hareket eden bir gölge ile dolu hastane binası... Köylüler, tahsildarlar ve köylüler. Burada film koptu. Uzun müddet eklenmeye çalışıldı. Fakat eklenemedi. Saat gece yarısını geçtiği için cereyan da kesildi, film yarıda kaldı... Gelecek *tedansanda* filmi gösterecekler. Bulunursam tekrar yazacağım.

(**Hür Gazete**, 23.9.1930)

KARABAŞ'IN HAKKINI YEDİLER

Kasabayı baştan başa dolaşan davulcu yorulmuş; harap bir çeşmenin başına çökmüştü. Kuru yalaktaki bir kemik parçasını çatırdatarak yiyen halim bir sokak köpeğine kısık ve kavruk bir sesle;

– Oğlan, dedi, deve güleşi var, deve güleşi. Sen de gelir misin?

Sokak köpeği, arkadaşlarını seçmekte hiç de kılı kırk yaran takımdan değildi. Bazen kuyruğuna teneke bağlayan yaramaz çocuklarla bile senlibenli olmuştu. Birçok mahallede dostları, arkadaşları vardı. Davulcuyu küçükten tanırdı. İstasyon boyunda az mı güleş etmişlerdi.

İki arkadaş yola çıktılar. Kasaba haricine söğüt ağaçları gölgesinden isteksiz ve kaygusuz akan sazan ve yayın balıkları dolu çay kenarına doğru yürüdüler. Deve güleşinin yapılacağı meydanlık orada idi.

Tarlalarda ses sada yoktu. Ve bu sessiz sadasız tarlalardan sükût içinde geçtiler.

Mısırlıktan çıkınca yolları bir soğan tarlasına düşer; sonra bir bostan geçilir. Ve en nihayet su kenarı.

Bu su, balıklarını uyandırmamak; sazlarında uçan yusufçuklara birkaç günlük hayatlarında mesut ve sakin saatler geçirtmek için mümkün olduğu kadar durgun ve telaşsızdır.

Su kenarında davulcu, mendilini ıslayarak tıraşlı kafasına yapıştırdı. Ve;

– Karabaş, dedi, ne sıcak hava değil mi?

Karabaş; ezilmiş, kopmuş, teneke bağlanmış kuyruğunu, yelpazesini serinlenmek için değil, tatlı bir söz bulmak için oynatan bir Japon kızı haliyle oynatarak bakıyordu. Karşısındakinin efendi ve erkek olduğunu o kadar duymuştu ki havlayamıyordu.

Yeni yapılmış köprüden, sazları ve yusufçukları seyrederek geçtiler.

Meydan ağız ağıza dolmuştu. Kasabanın bütün belli başlı simaları burada idi.

Haylaz mektepliler, haylaz mekteplilerin kışın arkalarından kar, yazın futbol topu attıkları ay çehreli mahalle kızları, bütün bir yemenici esnafı ve çırakları, kasaplar, küçük memur sınıfı meydanı çepçevre çevirmişti. Yalnız ilerde, salkım söğütlerin gölgesinde hasırlara serilmiş zengin ve külhanbeyi ağa çocukları ve büyükçe memurlar vardı.

Davulcu, bir yemenici çırağı ile bir mekteplinin arasına davulunu koydu. Ve Karabaş'ı orada davuluna bekçi bırakarak devecilerin yanına koştu.

İhtiyar Çingene, parasından beş kuruş kesmek için dört gözle onu bekliyordu.

– Abe İbrâm, dedi, geçen senekinden az geldiler be. Hadi al şu yirmiyi. Beş kuruş için laf etme.

İbrahim;

– Çeribaşı, dedi, ben senden bahşiş beklerken böyle halt karıştırırsan bir daha sefere işi başka türlü tutarız.

İhtiyar Çingene, zaten bahşiş vermemek için çeyreği kesmişti. Kesesini ihtiyatla çıkardı. Mesut, mor yüzü değişmiş, kararmıştı. Çadırın kazıklarını çocuklar iyi çakmadıkları zaman da aynı suratı alırdı. İbrahim'e hırsla;

– Al!.. dedi.

Develerden evvel bir kasap çırağı bir yemenici ile ve sonra daha birçok kişi bahissiz güleştiler.

Ortalık serinlemeye başlamıştı. Köprünün öbür tarafındaki bostanların dolaplarından su, meltem ve eşek sesleri geliyordu.

İşte tam bu sırada iki erkek deve ortaya getirildi. Tüyleri deve tüyünden daha koyucaydı. Kafaları dik, gözleri vahşi hayvanlardı.

İhtiyar Çingene, meydanın ortasına ilerleyerek;

– Efendiler, ağalar, dedi. Na işte şu kırmızı kurdelelisi Fatuş'unki, na işte yeşillisi de Rıza'nınki. Allah ikisine de kuvvet versin.

Ve meydanın ortasında ilerleyen bir kadınla erkeği işaret ederek;

– İşte, dedi. Sahipleri de şu iki Çingene.

Herkes bahse girişiyordu. Fatuş'un iri de-

vesi gözü daha çok tutuyordu. Mektepli, yemeniciye davulun üstünden yirmi beş kuruşu göstererek;

– Var mısın, Ali? dedi.

Küçük yemenici deveden anlamıyordu.

– Ama Rıza'nınki benim... dedi.

Mektepli tehalükle kabul etti. Davulun arkasına yerleşmiş, Karabaş'ın küçük kafasını sıvazlayan davulcu;

– Fatuş'unki benim, dedi. Anladın mı, Karabaş? Bir manda gözü bahsine.

Yemenici ve mektepli gülüştüler.

Şimdi develer, beyaz ve kalın dişlerini birbirlerinin sırtına geçirmişlerdi. Davulcu, bu iskeletleri yumrulu, kanserli iki hayvanın niçin birbirlerine bu kadar düşman kesildiğini yanındaki mektepliye, ta ilerde mesut bir vaziyette çökmüş dişi bir deveyi işaret ederek anlatmaya çalıştı. Mektepli göz kırptı:

– Ha!.. Şimdi anladım... dedi.

Karabaş da anlamak ister gibi mektepliye sokulmuştu. Onun sakız leblebisi ve susam kokan elini yalıyordu.

Ortada güleş gitgide kızışıyor, develer köpürüyor, hörgüçleri sallanıyor, narin ve nasırlı bacakları titriyordu. Kâh biri, kâh öteki yıkılacak gibi oluyordu. Ahali de boks maçlarında gördükleri komikleri takliden birbirlerinin kasketlerine vuruyor, yumruklaşıp tekmeleşiyorlardı.

Bir an, bütün meydan heyecan içinde dur-

du. Fatuş'un devesi, bütün gayretine, boyuna bosuna rağmen cılız ve kendine göre ufak deveye yenilmişti. İnleyerek yere düştü.

Kasabaya giden tozlu yola düzülen kafile arasında birbiriyle konuşmayan iki arkadaş davulcu ile Karabaş'tılar.

Güleş bittikten sonra İbrahim köpeğe dargın bir hal almıştı. Bir kelime söylemedi ve başını aldı yürüdü.

Ta kasabaya kadar bir kere olsun ardına dönüp bakmadı. Kasapların önünden geçerken, yirmi beşliği uzatarak bir okka sığır eti aldı.

Kasaplar;

– İbrahim, bayramın var galiba... dediler.

Ancak çeşmenin önüne vardığı zaman arkasına baktı. Karabaş yoktu. Omuzlarını silkti. Kuşbaşı doğrattığı eti yalağın içine boşalttı. Dargın halini muhafaza ederek yürüdü gitti.

İşte arkadaşlar, davulcu çekilip gittikten sonra, kurumuş yalağa başka köpekler gelerek Karabaş'ın hakkını yediler.

(**Varlık**, 1.7.1934)

TAHTACILAR

Tahtacılar, köprülü ve köprüsüz çayların kuraklıktan geçit vermeye başladığı; harap yolların bataklıkları kurumaya yüz tuttuğu, haziran sonlarına doğru kasabamıza gelirlerdi. "Tokurcun" dağlarının çam ve köknarlarından kesilmiş, kokuları, kıymıkları ve gıcırtıları insana batan tahta yüklü, uzun arabalar bazen sabahın alacakaranlığında, bazen akşam serinliğinde kasabaya girerler; yakın meydana dolarlardı. Ben, tahtacıların en küçüğü ile ahbaptım. Evimizin karşısındaki meydanlıkta toplanan köylüler, akşam olunca çıralarını ve ateşlerini yakarlar; kasaba kahvelerini bir fosfor, gümüş aydınlığı ile, sihirli bir çiğ yeşil renkle aydınlatan lüküs lambalarının altında ihtiyar tahtacılar kahvelerini içerlerken; küçükler, kırmızı ve gevrek ateşin önünde arabaların altına serdikleri kuru otların üzerine serilirler ve hikâyeler anlatırlardı.

Kor olmuş dökülen bir odunun çıtırtısı ve rengi yüzlerinde elektriklenir, ateşin kenarına düşmüş bir çıra birden parlar; reçinesi ağır ağır tahtasından sızar, uçardı. Şerif Ali, tahtacıların

en güzel hikâye anlatanı idi. Ekseriya, ben erkenden eve kaçtığım; o da, kahvede uzun müddet iskambil oynamakla meşgul olduğu için bu meşhur hikâyeciyi dinleyemezdim. Fakat bir akşam her nedense erkenden dönmüştü. O akşam, haziran sonu olmasına rağmen, serin bir rüzgâr esiyor, insanın elbisesini yarım saat içinde sırılsıklam eden öldürücü, sinirlendirici bir çiy yağıyordu. Şerif Ali, küme küme yanan ateşlerin etrafındaki gruplardan ayrı ayrı çağırılıyordu. Nihayet bizim ateşin kenarına, arkadaşım küçük Osman'ın yanıbaşına oturdu.

Küçük Osman, bu sefer köyden gelirken ipe dizilmiş, acayip ve esrarengiz kokulu bir nevi dağ elmasını da beraber getirmişti. "Alıç" tabir ediyorlardı. Bu acayip dağ meyvesinin daüssılalı ve hasretli bir kokusu vardır. Bu meyveyi uzun müddet yemedikten sonra bir gün elinize geçtiği zaman acayip bir şehvet ve hasretle yemek gerektir. Ve bunu bizim kasabanın bütün çocukları, uzun uzak seyahatlerden dönüşlerinde, seferden avdet eden gemicilerin duyduğu bir kadın hasretiyle sevmişler ve bu meyveyi öylece, o hasretle ısırmışlardır.

Ağzımızda lezzetini unuttuğum dağ elması, burnumda yine onun esrarengiz şehveti, kokusu, gözlerimde renginin köylülüğü, ateşe ve çıraya bürünmüş kalmıştım. Yanımızda çökmüş, geviş getiren mazlum mandalar... Tekerlekler, zencirler, ateşin yalazı ucunda ve etrafında yıldızlar... Tahtacıların daha satamadık-

ları tavuk ve piliçlerin masum sesleri... Küçük Osman'ın piliç ve alıç kokan elleri... Rüzgârsız ağaçlar... Ve işte Şerif Ali'nin hikâyesi:

"Ateşleri bu akşamki gibi yakmıştık. Ben Osman kadardım. Bir parmakçık bir şey. Sırtımı çakır mandaya vererek, babamdan gizli bir cıgaracık yakmış, tellendiriyordum. Ateş halkasından uzakça olduğum için, korkusuzdum. Babam beni göremezdi. Amma ne olur ne olmaz yine arasıra babam tarafına bakmayı da unutmuyordum. Birden halkada bir kımıldanış oldu. Herkes ayağa kalkmıştı. 'Buyurun, buyurun' diyorlardı. Cıgaramı acele acele üç nefes daha çekerek attım ve söndürdüm. Ateşin kenarına varınca bir de ne göreyim:

Kara gözlü, kara saçlı bir kadın. Alimallah yüreğim ağzıma geldi. Ayaklarında bir kilot pantolon vardı. Saçları kesikti. Gömleğinden göğsü görünecekle görünüyor arası, bütün vücudundan da şu lüküs ışığı gibi bir ışık çıkıyor. Ve yanında da nurani yüzlü bir ihtiyar. Bizimkilere baktım. Hepsi de şaşkına dönmüştü. Kimi ayakta, kimi diz üstü camide gibi oturmuş birbirine bakışıyorlardı. Nihayet ihtiyar adam;

– Ağalar, dedi, kusurumuza bakmayın. Biz ıraktan geliyoruz. Birkaç gün kasabada kalacağız da. Geçerken sizin ateşlerinizi gördük, hoşumuza gitti. Oturmaya geldik.

Bizimkilerden birkaçı;

– Hoşça geldiniz. Safalar getirdiniz, diyebildiler.

Ben ağır ağır kadının yanına sokulmuştum. Mis gibi kokuyordu. Sesi pınarın sesi gibi idi. Vücudu 'Tokurcun' suyu gibi köpürmüşe benziyordu. Ne ise uzatmayalım, biraz hoş beşten sonra kalktılar gittiler. İki akşam sonra yine geldiler. İşte o akşam o körpe kız, bize kocaman bir kasabadan bahsetti. Hepimiz İstanbul'un ismini işittik. Amma, bizim köyden İstanbul'a gitmek kime nasip oldu ki?

O kızın anlattığına göre –bilmem yalan, bilmem sahi– İstanbul, kocaman bir memlekemiş.

Değil bizim köyün, kasabanın belki yüz misli büyükmüş. İnsanlar varmış ki günde bin lira kazanırlarmış. Bir başkaları bin lirayı bir günde harcarlarmış. Ama aç da varmış. Kuru ekmek bulamayan bile olurmuş. Sonra camiler varmış. Bizim köy camisinden bin defa büyükmüş.

Kız, bardak gibi şıngırtılı, kuzu boynundaki çıngırak gibi çıngıraklı konuştu durdu.

Daha neler... Neler anlattı. Hülasai kelam İstanbul'un iyi yeri de varmış; bizim köyden kötü yeri de. Zengini nispetinde fukarası da. Ama gelgelelim bizim köy gibi sessiz, gürültüsüz değilmiş. İnsan varmış ki, eski zamandaki eşkıya Çerkes Kuru İbrahim gibi. İstanbul'un meydanlık yerinde, insanı çat diye göğsünden vuruverirmiş.

İstanbul'da hâlâ hiç yoktan adam öldüren, ev basan, kadına kıza saldıran olurmuş."

Şerif Ali bir lahza durdu. Yeni gelen adam yorgun ve halsize benziyordu. Gözleri büyük, sakalı uzamış ve saçları kırçıldı. Kasketi elinde idi. Ateşin kenarına üşüyormuş gibi büzüldü.

Şerif Ali tekrar başladı:

"Biz daha bir hafta kasabada kaldık. Kız ve ihtiyar bir-iki defa daha geldiler. Âdeta bütün köylü, kızı ve ihtiyarı bekler olduk. Onlar gelince öbür kümeler boşalır, herkes bizim ateşin etrafını alırdı. Kız güler, o şıngırtılı sesiyle;

– Sonra çocuklar, derdi. Demek ki sizin köyün hepsi tahtacı böyle. Peki siz ekin ekmez misiniz?

Ona biz de anlatırdık. İhtiyarlardan biri;

– Ekmez olur muyum kızcağızım, derdi. Tahta kesmek, bıçkıda çalışmak güz vakti olur. Harmanlar bitmiş, işimiz azalmış olur.

– Peki, derdi, dedeciğim. Bıçkı nasıl olur?

Ona bıçkıyı anlatırdık. Suları sorardı; sulardan, pınarlardan açardı. Dilimiz döndüğü kadar cevap verirdik. O bizden köylü idi. Âdeta hiçbir şey görmemiş gibi idi. Çocukça şeyler sorardı. Meğer hakikaten çocukmuş. Bir akşam babam;

– Affedersin hanım kızım... dedi. Sormak ayıp olmasın, kaç yaşındasın?

– On dört efendi baba.

Ben, o zaman on beş yaşında idim. Büyüklerin yanında sesim çıkmazdı. Bu kıza hepimiz parmak ısırdıktı. Kızcağız söze başlarken,

en ağzı açık dinleyen benim büyüğüm Ahmet olurdu. O, geceleri, ayı kaval dinler gibi kızı dinlerdi. Sonra sonra, bizim Remzi türkü söylerken nasıl içleniriz, ağlamaklı gibi oluruz. İşte öyle bir hal almaya başladı. En şakacı, kavgacı, şen delikanlı iken haline bir durgunluktur çöktü. Kızın geldiği geceler, sıtmadan kalkmış hastalar gibi gözleri parlak, dudağı yirik, ateşin kenarına çöküyor; mahzun dinliyordu.

Ne ise, uzatmayalım çocuklar, biz köye döndük. Ahmet de köye varır varmaz kafayı yere vurdu. Dört ay yattı. Sayıkladı. Sonra iyileşti. İyileşti ama artık iş işlemedi. Ne bıçkıya uğradı, ne tarlaya. Başını alıp dağ dağ geziyordu. Düşünüyordu. Kendisine laf sorulsa cevap vermiyordu. Yalnız;

– Ulan, İstanbullu kıza gönül mü verdin, ne haltettin? dedikleri zaman öfkeleniyor;

– Ya... diyordu. Artık elin aşiftesine kaldıktı.

O mütemadiyen bir şeyi, bir günü, birini bekler gibi yaşıyordu. Nihayet tahta indirme zamanı geldi çattı. Ahmet'te de bir harekettir başladı. Öteye beriye koştu, bizimle beraber çalıştı. Biz artık onu unutmuş gibi olduğumuz; kendisinin tembellik hastalığına tutulduğunu sandığımız için, eh dedik oğlan iyileşti, sevindik. Uzatmayalım kasabaya indik..."

Şerif Ali cıgara sarmak için durmuştu. Cıgarasını sardı. Sonra trenin düdük sesini dinledi.

– İşte, dedi. Bakın bu tren İstanbul'a gidiyor. Ağabeyim Ahmet de, bundan tam on beş sene evvel böyle bir akşam bizim tahtaların parasını cebine atarak; İstanbul'a kaçıp gitmişti. Bir daha da haberini alamadık. Allah rahmet eylesin, koca herif evde ismini andırtmadı. Yalnız ölüm döşeğine yattığı zaman geçmiş olsuna uğrayan postacı Hafız'a garip bir ümitle baktığı hâlâ gözümün önüne gelir.

Zavallı kocakarıya gelince; hâlâ Ahmet'in döneceğine ümidi vardır. O kızı bulup evlenmiş, çoluk çocuk sahibi olmuştur. Belki parası yoktur. Ev bakmak bu zamanda güçleşti. İstanbul gibi yerden kalksın buralara kadar masraf mı etsin, onun için gelmez.

– Niye öyle ise mektup yazmaz? dedim.

– Aa, sen aklını mı bozdun? Bu yaştan sonra evvela benim gibi yeni yazı filan öğrenemez ki, o senden on beş yaş büyük yavrum. Ama benim karnıma doğuyor. Bir gün geliverecek.

O gün bu gün, on beş senedir gelmedi, gelmez de. Cıgarasından iki nefes daha çekti. Sonra ateşin içine onu hırsla fırlattı:

– Hayırsız... dedi.

Ateş iyice kor olmuştu. Küçük Osman'ın başı omzumda, uyumuş kalmıştı. Onun saçlarından bir kuş tüyü kokusu duyuyordum. Uykum gelmişti. Şerif Ali'nin birçok defa anlattığı ağabeysinin hikâyesi tahtacıların pek çoğunu uyutmuştu. Ben, Şerif Ali, bir tahtacı daha

ve sonradan aramıza katılan yabancı uyanıktık. Ve susuyorduk.

Hepimiz gölgelenmeye yüz tutan ateşe gözlerimizi dikmiştik. Bana öyle geliyordu ki, bütün uyanıkların gözü ateşte, Şerif Ali'nin hikâyesini düşünüyor gibiyiz, fakat onun hikâyesinden bambaşka şeyler düşünüyoruz.

(**Varlık**, 15.6.1935)

"PAŞA HAZRETLERİ"

İdris'in sandalı ile Köprü'de balık tutuyorduk. Yedi-sekiz kiloya yakın çinekop yapmıştık. Ortalık da kararmıştı. İdris kıyıya çıkıp balıkları satmaya gitmişti. Ben sandalda yalnızdım. Yukarda Köprü'nün küpeştesinde tek bir adam kalmış, hâlâ bizi seyrediyordu.

Cıgarasızdım. "Bey ağabey," dedim. "Bir cıgara varsa atar mısın?"

Adam ceplerini aradı ve ceketinin cebinden buruşmuş bir kalın on bir buçukluğu sandala fırlattı. Sonra yine benim balık tutmamı mı, denizi mi, Haliç vapurlarını mı nereyi seyrettiğini pek anlayamadığım gözleriyle daldı. Ben bir-iki çinekop daha yakaladım. Boğaziçi iskelesi tarafında idik. Adamın bir aralık kaybolduğunu fark ettim. Sonra kıyıda bir gölge belirdi.

– Merhaba delikanlı, dedi.

– Merhaba bey ağabey... dedim. Cıgarana eyvallah.

– Bir şey değil, dedi.

Sandalın yanında bulunduğu dubaya bağdaş kurup oturdu. Yine ceplerini karıştırdı. Yine denize, balık tutmama, Haliç vapurlarına daldı.

Bir aralık, cebinden güzel, sağlam Japon misinasından bir olta çıkardığını gördüm. Hemen o söylemeden kendisine taze kesilmiş yemlerden verdim. Aldı. İtina ile iğneye yemi taktı. Deminki melankolik hali geçmişti.

– Oğul, sen balıkçı mısın?

– Yok bey baba, dedim. Sandalcı ahbabımdır. Meraklıyım.

– Ha,. dedi, benim gibi desene. Gündüz utanıyorum. Ne olur ne olmaz gören olur. İnsanla alay ederler. "Bak," derler; "paşa balık tutuyor."

Yüzüne hiçbir şey anlamadan baktım, sonra kılığına kıyafetine. Üstü başı alelade temizdi. Elli, elli beş yaşlarında tahmin edilebilirdi.

Bir şey sormak istedimse de utandım, sormadım. Herhalde, dedim, bizim sandalcı İdris'e işkembe dediğimiz gibi, bu adama da eloğlu paşa lakabını takmış olacak.

Yine çinekopları gözlemeye başladım. Bu aralık, akşam karanlığı da iyice basmıştı. Denizin içinde çinekoplar kum gibi kaynaşıyorlardı. Oltayı attım mı çekiyordum. Paşanın ise bir tek balık tuttuğunu görmedim. Oltayı dipten her çekişinde;

– Körolası, diyordu, bizde talih mi var? Sana boyuna vuruyor. Boyuna çekiyorsun.

– Bazen öyledir paşam... dedim. Yanındaki boyuna tutar, sen bakar kalırsın. Dünyada balıkçının şansı ve şanssızlığı kadar garip şey yoktur.

– Öyle midir? dedi.

– Öyledir paşam.

Köprü'nün yukarısında yine insanlar toplanmışlardı. Bu seferkiler gündüz seyircilerine benzemiyorlardı. Daha gariptiler. Daha tuhaftılar. İçlerinde sarhoşlar vardı.

– Vuruyor mu ahbap? diye bağırıyorlardı.

Cevap vermezsek kızıyorlardı. Sonra sessiz sadasız deminki adamın halinde, ne seyrettiği meçhul, niçin bu saatte burada bulunduğunu bilmeyenler de vardı. Dubadaki adam, oltasını bir defa daha boş çektikten sonra yukarıya doğru baktı.

– Körolasıca. Yine doldular yukarıya, dedi. Bak.

– Ne ziyanı var babalık?.. dedim. Sen keyfine bak!

– Olur mu evladım; bir gören olur, "Mütekait mirliva Rıza Beyefendi balık tutuyor," derler. Ele güne rezil olurum.

Sandalın içinde hemen toparlandım. Kendime bir çekidüzen verdim. Şaşırdım kaldım.

Paşa, oltayı tekrar suya atmıştı. Oltasını çekip sandala aldım ve kendi elimle itina ile bir yem taktım. Suya bıraktım. Biraz sonra irice bir sarı kanat, paşanın avuçları arasında idi. Bir çocuk gibi seviniyordu. Aslında kırmızı yüzü gerilmiş parlıyordu.

– Hay Allah razı olsun evlat, dedi, bir yem daha taksana...

Bir yem daha taktım. O devam etti:

– Oğul! Niçin balık tutmaya meraklıyımdır, bilir misin? Yüzbaşı idim. Aslan gibi bir yüzbaşı. Harplerden bir ara bulup bizim dadının köyüne misafir gitmiştim. Burası yeşillik, sulak bir dağ eteğinde bir Çerkes köyü idi. Köyün ortasından küçük bir su geçiyordu. Bu suyun kenarında bir yeşil meydanlık vardı. Üçdört meşe ağacına Çerkes kızları salıncak kurmuşlar, delikanlılarla kulaç vuruyorlardı. Biraz ileride bir de değirmen vardı. Bir sabah erken gelmiştim. Kıvrak, bembeyaz bir Çerkes kızıyla ben de kulaç vurdum. Sonra dereye indik. Kırmızı küçük dere balıkları tuttuktu. Hey gidi günler hey! Avuçlarına balığı koydum mu, Çerkes kızı ne tatlı gülerdi.

Bu sırada yine bir sarı kanat yaklaşmıştı. Baktım, Çerkes kızının koynuna attığı kırmızı balıklar sanki avuçlarında imiş gibi, paşa fıkır fıkır gülüyordu.

Biraz sonra İdris sattığı balıklarla döndü. Dubadaki adama hain hain, garip garip baktı. Paşa bir cıgara daha yaktı. Sonra oltasını itina ile cebine yerleştirdi. Balıklarını cebinden çıkardığı bir gazete kâğıdına sardı.

– Allahaısmarladık evlat, dedi.

– Güle güle paşa hazretleri, dedim.

İdris aptal aptal yüzüme baktı. Fakat ben sesimi çıkarmadım. Giden adamın eski paşalardan Rıza Bey olduğunu söylemedim.

(**Kurun**, 4.4.1938)

BİR BALIK AVI HİKÂYESİ

Güzel bir kânunuevvel gecesi idi. Hava lodos idi, bulutlar uzakta idi.

Her güzel kış gecesini Köprü'de geçirmeyi severim. Saat on biri geçiyordu. Artık gelen gidenlerin ardı kesilmişti. Bazen sarhoşların kirlettiği yollarda gölge gibi insanlar bir av düşünürcesine yürüyorlardı.

Deniz tarafında karpit lambalarını yakmış balıkçıların mütemadiyen lüfer, torik yakalarken küfrettikleri işitiliyordu.

Bir iskeleden aşağıya indim. Bu akşam balık çok çıkıyor olmalı ki sandallar insanlarla doluydu. Sandalın birinden bir ses beni çağırır gibi seslendi:

– Efendi, efendi gel, ver yirmi beş kuruş da sen de balık tut!

O tarafa doğru yürüdüm.

– Olta var mı?

– Hem de nasıl bak...

Yarısı kınnap, yarısı misina, yarısı da on üç kat beygir kılı kocaman bir olta çıkardı. Zoka simsiyahtı.

– Biraz civan bulunur mu? Şunu parlatalım.

– Ha civa yok, bak!.. Ne ziyanı var. Zoka parlamasa da olur, canavar aç. Ne bulsa saldırıyor. Görür o... Onda ne göz vardır, torik denilen canavar da bilinmez mi?.. Sen salla hele bir aşağıya onu!..

Oltayı aşağıya salladım. Kocaman olta tükendiği halde hâlâ dibi bulamamıştım. Belki oltanın ipleri kâfi idi. Fakat dibi bulacak gibi değildi. Zaman zaman birbirine karışmış kocaman bir düğümü de suya bırakıyordum.

– Kaç kuruş ediyor torik, Mahmut?..

Ben oltayı dibe salarken o isminin Mahmut olduğunu, sinemalarda kapıcılık ettiğini, geceleri bazen balığa çıktığını, birkaç para aldığını söylemişti.

– Çifti 60, 70 ediyor...

– İyi para Mahmut...

Oltaya bir canavar yapıştı. Kanımın birdenbire başıma çıktığını, kalbimin hızlı hızlı attığını duydum. Garip bir sarhoşluk vücudumu kaplamıştı. Ben her balık tutuşta bu heyecanı duyardım.

Asıldık... Balığımı kenara koydum. Daha oltamı yarıya indirmemiştim. Koca hayvan bir asılış asıldı, elimdeki misinayı on kulaç götürdü. Sonunda bağladım.

Birkaç saat içinde dört çift balık tutmuştum. Yani sekiz tane!

– Satayım sana bunları Mahmut, dedim.

– Sat... 80 kuruş vereyim.

– Papel, dedim.

– Vallahi idare etmez.

– Sana değil, bana idare etmez. Sen alıcısın yahu!

– Yok vallahi, fazla param yok...

– Peki ulan, al! Tosla sekseni. Ama sandal parasını vermem.

– Verme ağabey, ne olacak; ben senin sayende üç papel kıvırırım bu balıktan...

Ben oltaları toplamıştım.

– Seni götüreyim, dedi, nerede oturuyorsun?

– Kasımpaşa'da.

– Gidelim öyleyse. Seni iskeleye bırakırım.

Kasımpaşa iskelesinin kenarındaki odun iskelesine yanaştığımız zaman etrafına bakındı. Gözleri şimşek şimşek parlıyordu. Etrafta kimseler yoktu.

– Ulan bana bak züppe, dedi. Atla sandaldan, defol! Yoksa yersin sustalıyı...

Ve bu sırada cebinden bir sivri, parlak bıçak çıkardı.

Önce korkmuş gibi yaptım.

– Etme yahu! dedim. İki balık için adam mı öldüreceksin?

Birdenbire sesi yavaşladı.

– Yok ağabey, dedi, para lazım da ondan... Yoksa iki balığın lafı mı olur. Al, git...

– Şimdi vermeyecek misin sekseni?

– Numarayı bırak. Sen o seksenin lafını etme. Beynim atıyor ulan. Sana söylüyorum, beynim atıyor be...

Odun iskelesine kendimi attım. Kürekleri iskeleye dayayarak bütün hızıyla itti. Ta uzakta bir kadırga haliyle yatan demin yanından geçerken ismini okuduğum "medarı maişet" ceylanı bahrisinin yanında sandal durdu, bir cıgara sardı. Türkü söyleyerek balıkhaneye doğru ağır ağır giden sandalların arasına katıldı.

Haliç'in üstünde dumanlı, ılık, tatlı bir sabah başlıyordu.

(**Vakit**, 9.1.1940)

BAHARI ARAMAK

Hangi eli kalem tutan ondan bahsetmemiştir? Hangi Türkçe hocası talebesine bu ebedi tahrir vazifesini vermemiştir? Benim hatırladığım bahar da böyle bir tahrir vazifesinin içindeki bahardır. Bugün evimden çıkıp otobüse atladığım zaman, insanların yüzünde ve şehrin aydınlık, kalabalık çarşılarında, denizin rengi üstünde öyle bir kıpırdanış, öyle bir gülüş vardı ki, Kâğıthane'ye doğru açılmaya, ormanlara doğru gitmeye hacet yoktu.

Şehrin içinde, bu yapraksız ve ağaçsız İstanbul şehrinin kaldırımları üstünde bile baharı görmek mümkündü. Yani bahar artık şehirlilere bir realite değildir. Bir hayaldir, belki bir kış günü, ortalık poyrazla ve tipi ile altüst olurken bile gözümüzü kapayıp, bir pastanede onu düşünebiliriz. Biz şehirliler artık böyle mahluklar olduk!

Halbuki bahar oradadır. Şehirden yüz metre uzaklaşır uzaklaşmaz başlar. İlk durakta otobüsten atlayarak geriye döndüm. Şehir haricine çıktım. Önce birtakım konserve kutularının, teneke ve demir parçalarının birbiri üs-

tüne yığıldığı uçurumların, sonra kıpkırmızı çıplak bir saha üstüne yıkılmış tuğla harmanlarının arasında baharı aradım.

Şehre ve şehirliye küsmüş vahşi köpekler sırtlarda dolaşıyorlar. Ta uzaklardan insana durup bir dakika bakıyorlar; sonra birdenbire kuyruklarını kısarak kaçıyorlardı.

Bu tarafın şehir haricinde de baharı bulmak mümkün değil. Nerededir?

Birtakım ağaçların üstünde parça parça bir-iki yaldız... Bir-iki yeşillik... Bu kel ve yarı sersem çimenlerin üstündeki bu ortası sarı, kenarları beyaz çiçek midir bahar?

Bu göz alabildiğine aydınlık bu mavi gök, bu su... Bu şarkı söyleyen kız mıdır bahar?.. Kendi kendime baharın bir yalandan, bir insan tahayyülünden başka bir şey olmadığını düşündüm. Yaz denizde yıkanan insanlar mıdır?

Kış damlardan sarkan buz mudur? Bahar da bir avuç papatya, bir-iki kırmızı gelincik, birkaç Çingene kızının şalvarı mıdır?

Bahar da öteki mevsimler gibi fikri bir şey midir? Hakikatte bahar denilen bir şey yok mudur?

Böyle düşünürken bir yolun dönemecinde iki kişiye rastladım. Ellerini birbirlerinin beline sarmışlardı. Bu ara bu iki kişiden dişisi bol, tatlı bir kahkaha savurdu. Köpeklerin, kuyruklarını kısarak moloz yığınlarından yukarıya, tepeye doğru kaçtıklarını gördüm. Tuğla harma-

nındaki ameleler, durup ellerini gözlerine siper ederek etrafı aradılar.

İşte o zaman, yalnız insanların baharı ne kadar arasa bulamayacağını hissettim.

Artık ne çiçekçi camekânlarını süsleyen laleler, ne şadırvanlardaki suyu canlandıran güneş, ne göğsü açılmış kız, ne çimenlere burnunu sokmuş çocuk, ne güneşlenen hasta, ne bastonuna dayanmış, sakin yürüyen ihtiyar, ne bu papatya, ne bu gelincik, ne de yeşil burunlarını göstermiş tomurcuklar, yalnız adama, baharın hakikisini getiremezler.

Pazar günleri şehir haricinden dönen tramvaylarda yanakları kızarmış kızların kucaklarındaki kocaman pembe dallar bir hazin macera! Apartmanın avuç içi kadar bahçesindeki erik ağacı, Beyoğlu'nda akşamları dolaşan bir Rus kadınının yaptığı ve satın aldığım bir yapma ağaçtır. Vapurla geçerken Boğaziçi sırtlarındaki kuytu ağaçlıkları ise şair Bedri Rahmi yapmış veya Yahya Kemal yazmıştır. Birisinin tablosundan, ötekinin şiirinden koparıp buraya asmışlar. Yoksa böyle bir şey yoktur!

Baharı şehir dışından şehir içine taşıyan güzel kızlar istedikleri kadar gülsünler, güneş onların yanaklarını istediği kadar kızartmış olsun yalnız adamın baharı yoktur.

Kâğıthane deresine varmıştım. Otlar bütün hızıyla fışkırmışlardı. Ağaçlarda tek tük hareket vardı. İstesem derhal baharı bulurdum. Niçin bulamadım, bilmem!

Aşmış olduğum tepenin kuytu yerinde bıraktığım çift, hangi memleketin baharı meşhursa, o meşhur baharın içindedirler. Ben topraktan taptaze, canlı, âdeta ateşli fırlamış bu taze çimenlerin içine boylu boyunca uzandığım halde baharı bulamıyorum.

Baharı bulamamamın sebebini bir türlü keşfedemiyorum. Fakat birçok sebep bulabilirim: Derim ki, yalnız adamın baharı yoktur. Nasıl yoktur? Yalnız adamın baharı olmaz olur mu? Yalnız adamın bir sevdiği vardır. Ve o sevgili yalnız adamın her zaman yanındadır. Her zaman rüzgârlı, esmer ve ince yüzü, perişan saçlarıyla yanıbaşında yürür.

Yalnız adam çimenlere yattığı ve ağzına bir yonca aldığı zaman ne kadar kederli, ne kadar bedbin olursa olsun aynı şehir içindeki sevgilisinin de aynı rüzgârı ve aynı ılık güneşi gördüğünü hissedip, teselli bulur ya!

İşte bahar. Bu, baharı bulamamak değil, sevgiliyi bulamamaktır. Bu bir hevestir, başka bir şey değil.

Baharı neden bulamıyorum öyleyse?

Çimenlere atılmış bir gazete kâğıdı yeni bir sebep:

– Dünya vaziyetinden... diyor.

Değil... Harp etsem de siperden ellerimi uzatıp ilk çiçeği koparmayacak mıyım? Yeşil yoncayı ısırmayacak mıyım? Baharın aramakla bulunmayacağını anlamış gibi eski baharlara dönüyorum:

İşte Fransa'da ufak bir şehir... Bahar geniş, ağaçlıklı ve herkese açık bahçelerin kanepelerine yerleşmiş dadı ve taze çocuklarla oynamaktadır.

Şehrin bütün camları siliniyor. Kahveler camekânlarını açmış, yaya kaldırımlarına masalar atılmış, belediye fenerlerini yaldızlayan amelenin avuçları pırıl pırıl. Ağaçlar budanıyor. Bir pencerede yarı çıplak bir kadın, odasının camlarını ovuyor, ovuyor.

Yaldızlı, ağaçları budanmış, camları silinmiş, kaldırımları temizlenmiş, yıkanmış şehrin ortasından akan nehir üstüne bütün bir kışın kirini, pasını almış götürüyor.

Bütün memleket bir şenlik içinde, ne belediye fenerlerinin direklerinde bir karış çamur, ne otobüslerin boyaları dökülmüş, ne de bir budanmamış ağaç...

Baharı aramak değil, baharı getirmek lazımdır. Şehre bahar turistler gibi gelir. Üç gün, beş gün kalır. Fakat bir şeyler bırakır. Bu bir şeyler para olmasa bile neşe, zevk, ömürdür.

Şehre dönüyorum. Güneş şakır şakır. Dünya yıkanıyor.

Fakat bugün yol boyunca dükkânların camları kirli, sümüklü; kahveler dumanlı, tramvaylar kirli, insanlar durgun ve neşesizdi.

Bereket bazı kuytu ve tenha yerlerde birbirinin beline elini sarmış insanlar vardı. Öteki yalnızların bulamadığı baharı onlar da içlerin-

de hissedip bilmeyerek baharı zamanında bulabilmişlerdi.

Taksim bahçesine daldım. Bahar, uyumuş bir bebeğin gözbebeklerinde... Köprü'ye vardım. Üsküdar'ı seyreden serseri, neşeli idi.

Bahar İstanbul'a başka yerlerde olduğu gibi bir su hücumu şeklinde değil, tek tük geliyor. Ziyanı yok gelsin de, demeyelim. Tek tük gelmesin.

Şehrin bütün kapıları açılsın. Yedisinden yetmişine kadar, bahar geldi çocuklar, diyelim birbirimize. Tahtalar ve camlar ovulsun! Direkler yaldızlansın! Otobüsler boyansın! Tramvaylar yıkansın! Ağaçlar budansın! Amin!

(**Vakit**, 24.4.1940)

YAĞMURLU HAVA

Bunu yapmamalıydım. Fakat oldu. Çok ayıp ettim. Halbuki pek de mühim bir şey değildi. Fakat hâlâ utanıyorum. Bakın nasıl oldu:

Üç-beş bardak bira içmiştim. Dışarda müthiş bir yağmur yağıyordu. Herkes bir saçağın altına sığınmıştı. Bir aralık yağmur tabii bir hal aldı. Artık camların üstünde dereler çaylara, çaylar nehirlere mansap olmuyordu. Yokuş başlarından caddeye çamurlu sular daha ağırbaşlı iniyorlardı. Evlerine geç kalmışlar sığındıkları kapılardan tekrar caddeye fırlamışlardı. Bunların arasında yağmurdan hoşlananların bile olduklarını sanıyorum. Nitekim ben onlardan biriydim. Sırtımda bir su geçmez kumaş var. Fakat ne de olsa su geçiyor. Yine de ehemmiyeti yok! Beş bardak biranın sağnaklara karşı bile sempati uyandıran sarhoşluğu beni caddeye attı. Şurada şu durak yerinden tramvaya bineceğim yerde daha ilerkinden binerim, dedim. Yağmur artık berrak ve güzel damlalarla bol bol yağıyordu. Ta uzak çayırlara ve toprak yollara düştüğünü görüyordum. Bu toprak ve ozon kokusu havayı doldurmuş-

tu. Hayvanların kaygan sırtlarında tebahhur vardı. Bir toprak yolda köylüler yürüyor, yalınayak, başı kabak çocuklar görüyordum. Bir dut ağacının altından ağzı hâlâ ıslak bir genç kız fırlayıverdi. Arkasından bir de delikanlı, kızı tutmaya çalışıyordu:

– Geçecek, geçecek... diyordu. Buluttur geçecek.

Genç kız:

– Zaten geç kaldık...

Tramvay raylarının oluklarından hızlı hızlı ince bir nehir akıyor. Sarhoşluk insana neler düşündürüyor: Bu tramvay raylarının oluğundan akan nehirde bir çöp var, ne hızlı kaçıyor. Bu nehir seyrüsefere salim!..

Sarhoş adam tatlı bir delidir.

Çok defa dikkat ettim. Kar yağarken bir, bir de böyle sağnaklı havada insanlar harikulade güzeldir. Hani miyoplar vardır. Gözlerini kırpıştırarak kimsenin bakmadığı insanlara candan bakarlar. –Ben de o miyopların baktıklarından biri olduğum için– yağmurlu havada da birbirine bakmayı arzu eden insanlar birbirini güzel görürler.

Yeni okuduğum "İdiot"dan bir cümle hatırlıyorum: C'est la beaute qui sauvra le monde: Dünyayı güzellik kurtaracaktır.

Belki ömrümüzce sevemeyeceğimiz insanı bir yağmurlu havada güzel bulup seviveregeğiz. İdiot'ın bu garip fikri beni kaç gündür dü-

şündürüyor. Dünyayı güzellik kurtaracaktır. Birçok cihetten doğru...

Dünyayı ne iyilik, ne kötülük, ne zevk, ne zevksizlik, ne edebiyat, ne rezalet, ne aşk, ne behimilik hiçbir şey kurtaramıyor. Her gün biraz daha acıya ve kedere gidiyoruz. Aptalınki de bir tecrübedir. "Dünyayı güzellik kurtaracaktır."

İşte dünya yüzünde edebiyatın rolü: Güzele giden şey. Kadınlar güzel olmak için süsleniyorlar. Bu adam bıyıklarını güzel olmak için bırakmış. Şu çocuk bu yüzü isterse elli yaşına kadar mı muhafaza edebilir? Değil muhafaza, onu yüz yaşına yaşasa yüz yaşına kadar tekâmül ettirebilir. Sıhhatli insanlar yüzleri muntazam olmasa da ne kadar güzeldirler. Marazi güzellik üç-beş gün sürer.

İdiot'ın fikrini ispat etmek neye yarar? Kabul edelim. Çünkü yanımdan harikulade güzel bir genç kız hızlı hızlı geçmektedir. Ömrümde yapmadığım şeyi yaptım. Ben de hızlandım. Saçlarına yağmur düşüyor. Bir dakika sarı saçların üstünde parıl parıl parladığını görüyorum. Sonra kayboluyor.

Mahrem, kokulu, garip bir sünger emiyor sanki yağmuru. O anda eski şairlerin, tarak olsam, yok gözüne sürme olsam, kaşına rastık, zülfüne esir... dedikleri zamanki hâleti ruhiyeyi ve samimiyeti anlıyorum: Kötü şiirlerimi ben de yazıyorum: Saçına yağmur...

Bir aralık kız bir tütüncüden Fransızca bir

mecmua alıyor. İçime bir Fransızca konuşmak arzusu geliyor. Fransızca konuşmayı hele Beyoğlu'nda olursa, hele iki Türk arasında, iki Türkiyeli arasında olursa gayrıkabili tahammül bulurum. Hatta bazen çirkin, ayıp bulduğum da olur. Öyle olduğu halde ben de Fransızca başlıyorum:

– Hiç başınızı çevirmeyiniz. Yalnız söylemek ihtiyacı içindeyim. Siz başınızı benim tarafıma çevirmeyin. Bir adam düşünün birkaç bardak bira içmiştir. Hiç tanımadığı, fakat birdenbire harikulade güzel bulduğu bir insana bir şeyler söylemek ihtiyacındadır. Böyle telakki ediniz ve dinleyiniz. Başınızı çevirir beni görürseniz canınız sıkılır. Bana aptal dersiniz. Elbiselerimi bu kirli muşambamı ve bu mebus şapkamı görür, benimle alay edersiniz. Başınızı çevirmeden yüzüme bir mana verebilir, hatta istediğiniz terziden bana bir elbise bile giydirebilirsiniz. O zaman belki sinemadaki insanlara benzerim ama ne ziyanı var? Onları zaman zaman ben bile güzel bulmuşumdur.

Bir dakika durdum. Yani konuşmadım. Yoksa yürümekte devam ediyorduk. Genç kız evvela dönüp bakmak istedi. Yüzünü görmüyordum. Fakat gülümsediğini ve birdenbire geriye dönmemeye karar verdiğini hissettim. Biraz yavaşlamıştı. Yağmur ise büsbütün hızlanmıştı.

– Ne söyleyeceğimi birdenbire hazırlamıştım. Fakat unuttum, diye başladım, mademki

dönmüyorsunuz. Aklıma ne gelirse söyleyeceğim. İşte: bir kız seviyorum. Size benziyor. Yahut da pek o kadar benzemiyor. Bunun da ehemmiyeti yok. Bu yağmurlu havada kimi bulup da ondan bahsedebilirim? Kim beni dinler? Herkes gazetesine dalmıştır. Rakı masasına oturmuştur. Herkesin de anlatacağı şeyler vardır. Kim oturur da beni dinler? Dinlese bile yarın ben onu gördüğüm zaman yaptığım itiraftan utanmaz mıyım? Halbuki size her şeyi, onu nasıl sevdiğimi, beni nasıl sevmediğini... söyleyebilirim. Yüzümü bile görmeyeceksiniz. Bir daha birbirimizi görsek tanımayacağız. Siz bana bu yağmurlu havanın verdiği en güzel arkadaşsınız. Bu dakikada sevgilimi bile düşünmüyorum. Sizin arkadaşlığınız kâfi. Size ilanı aşk ettiğimi sanmayın. Hayır! Sadece hissettiklerimi söylüyorum. Yine zannetmeyiniz ki siz âşık olunmayacak birisiniz. Sevgilimden de, bu yağmurdan da güzelsiniz. Fakat beni dinler gibi davranmanız bile hakiki bir dostluk ve arkadaşlık.

İnsanlar vardır ki, kadınların peşine takılır; dost olmaya çalışır. Bir türlü olamaz. Olanı da vardır. Onlardan değilim. Ömrümde böyle bir şey yapmadım. Bu ilk defa başıma geliyor. Belki bundan on sene sonra yine bir yağmurlu havada üç-beş bardak bira içmişsem bu haltı bir daha işlerim.

Genç kız yavaşlamış, şaşırmıştı. Ben daha hassaslaşmıştım.

– Aziz hemşirem, diye başladım, görüyorsun ki kadınların peşine takılan erkekleri bile affetmelidir. Söyleyecek bir sözleri vardır, belki benim gibi. Yahut da söylenecek hiçbir şeyleri olmadığı halde yabancı ve güzel buldukları bir insana söylenecek bir şeyi olmadığını söylemek için gelmiştirler. Diyeceğim şu, çocuğum! Hemşirem! –Burada Baudelaire'den bir cümleyi aynen söyledim–. Dünya her şeye rağmen güzeldir. Ne güzeldir bu yağmur! Sevgilim ne güzeldir. Beni sevmemesi ne kadar acı. Bu acının bile bir tadı var. Bir sarhoşluğu, insanı bir sarsışı, yaşadığını hissettirişi var. Ne güzel yağmur. Oh buz gibi. Sen ne güzelsin. Beni bu yağmurlu havada dinleyen kızcağız. Seni de sevgilim kadar seviyorum. Yaşasın dünya.

Sonra Türkçe ilave ettim:

Yaşasın dünya be!

Genç kız birdenbire hızlanmıştı. Taksim'deki apartmanların birinin önünde yine yüzünü arkaya çevirmeden elini kaldırarak bir selam verdi. Kapıdan içeriye süzüldü. Gitti.

Ben mesuttum. Hem de ne kadar: Kendisine ilk defa çıngıraklı çember alınmış bir çocuk kadar.

(**Vakit**, 3.6.1940)

MİLLET BAHÇESİ

Geçenlerde yağmurlu bir akşam tıklım tıklım dolu bir ikinci mevki tramvay arabasında Şişli'ye doğru Taksim'den hareket etmiştik. Arka sahanlıkta idim. Her akşam böyle evime dönerken insanların arasına sıkışıp kalır, birçok şeyler düşünürüm ya da hiçbir şey düşünmeden söylenenleri dinlemekle zevklenirim. Bazen bu sahanlıklarda birdenbire bütün yabancılar herhangi bir müşterek fikir, bir hisle Pangaltı'ya kadar samimi bir dostluk tesis ederler. Bazen de herkes somurtur, herkes herkese sokulduğu halde, yabancılıklarını o kadar muhafaza ederler ki, tramvaydan iner inmez üç dakika sonra aynı insanlar başka bir yerde, bambaşka bir tesadüfle buluşsalar, bu akşam tramvayda hep beraber seyahat ettiklerini hatırlayamazlar. Bana gelince bazı defa sokakta herhangi birisini o kadar gözüm ısırır, o kadar bu adam bana yabancı gelmez ki, kendi kendime, "Kimdi, kimdi, Allahım bu adam kimdi?" diye düşünür dururum.

O adam ekseriya ya bir tramvay biletçisi

çıkar yahut da her akşam Taksim - Şişli hattında birkaç defa seyahat ettiğimiz zattır.

Evet bazı akşamlar herhangi bir münakaşadan veya herhangi tatlı ve güzel bir laftan sonra, gerilmiş, sarı, yorgun yüzler birdenbire bir çocuk gülümsemesiyle birbirlerine açılır. Derhal sağındaki veya solundaki, yahut da karşısındakiyle üç-beş kelime konuşmak, bir ihtiyaç haline gelir. Derhal sahanlıkta samimi bir hava başlar. Gülüşülür, fikir beyan edilir, münakaşa edilir. Bu iş o kadar sari bir şekilde olur ki, hayret edilir.

Birbirini tanımayan insanların uzun bir yolculuğa çıktıkları zaman, birbirlerini bir tartışları, birbirlerine gizliden gizliye sokuluşları vardır. İki gün sonra en iyi ahbap olunmuştur. Artık her şey konuşulur. Bir cümleden hatıralara atlanır. Bir hafta sonra, yolculuğun sonunda artık içli dışlı olunmuştur.

Fakat bu uzun yolculukların samimiyeti ilk günlerin birbirini tartış, süzüş, tenkit ediş itibariyle birdenbire gelen bir samimiyet değildir. Halbuki tramvayda aynı samimiyet bir saniye içinde duyulur ve bir on dakika içinde de her şey bitmiştir.

Bu nevi küçük, alaminüt ve süreksiz dostlukların insan ruhuna yaptığı tesir harikuladedir. Eve daha şen, daha az yorulmuş gidilebilir. Merdivenler ıslıkla çıkılır. Kırk senelik karı kucaklanabilir.

Ben bu nevi dostluklara bayılırım. Bu nevi

dostluklarsa ikinci mevkilerde daha çabuk tesis edilir de birinci mevkie binince insana, nasıl söylemeli, bir garip azamet gelir. Birbirini tartmamadan konuşulamaz, birbirini tartmaya ise vakit yoktur. Cıgara yakmak için bile birisine yaklaşılamaz. Yahut çarnaçar yaklaşılır. Orada ikinci mevkide olduğu gibi samimiyetle cıgarayı yaktıranın küçük parmağı cıgara yakanın eline laubalice dayanmaz. Bazen, hatta, birinci mevkide kendisinden ateş arzu edilen adam, cıgarasını uzatmaz da cebinden bir kibrit çıkararak size takdim eder. Siz mahcup olmasanız bile bu fazla nezakete karşı küçük düşmemek için fazla hareketler yapmaya mecbur kalırsınız. Bir defa teşekkür edersiniz. Sonra şapka çıkarırsınız. Bunu da kâfi bulmayarak bir de "mersi" dersiniz.

İkinci mevkide yürütülen fikirlerin ekserisi doğrudur; haklıdır. Geçen akşam şöyle bir şey oldu:

Tam Taksim bahçesinin önünden geçiyorduk. Bilmem yağmur yağdığını söylemiş miydim? Yağmur yağıyordu. Bahçe bütün ışıklarını yakmıştı. Yıkanmış ve taze yapraklı ışıklara yeşil projektör ışıkları düşmüş, yapraklar parıl parıldı. Yerden kübik fanuslar, alamerikan sırıklar yanmıştır.

Taksim bahçesinin ışık tertibatını ben sevmiyorum. Hem çok modern, hem de fazla gösterişli. Bundan, ışık sevmiyorum manası çıkmasın. Taksim bahçesi, isterse geceleri da-

ha aydınlık olsun. Fakat süslenmesin. Baloya gitmeye hazırlanan altmışlık, Harbi Umumi kırıntısı sultan tavrı takınmasın. Belki bahçe çok eskidir. Öyle ya Hüseyin Cahit'in gençlik zamanından kalmadır. Belki daha eskidir. Oraya ait bir-iki hikâye okuduğumu hatırlıyorum. Mesele o değil. Bahçenin bu yaşı bence sayılmaz. Geceleri ve parasız millete açılma zamanı yani "Millet Bahçesi" denmeye layık zamanı daha çok yenidir. Hemen hemen beş altı aylık bir şeydir. Ondan evvel kapıda Yahudi matmazeller gişelerin başında otururlar, adama, "Piastre 5" derlerdi. Daha sonraları ihtiyar memurlar peyda oldu. Yine gişelerden başlarını uzatıp, "Nereye gidiyorsun hemşerim? Babanın bahçesi mi zannettin?" diye ismi "Millet Bahçesi" olan bahçeye milleti bırakmadılar. İşte nihayet gişeler yıkıldı. Bahçe altı aydır şehrin insanlarına açıktır. Geceleri zevksiz ve çok aşikâr da olsa ışıklıdır. Diyeceğim bu ışıkları daha gizli, daha sessiz sadasız, daha belirsiz yapsalardı çok daha güzel olurdu. Fakat mademki ışık yandığı belli olsun isteniyor, alelade japon ve şenlik fenerleri de bu vazifeyi görür.

Manzara daha güzel olur. Küçük kandiller, Türk usulü mahyalar bile kurulabilirdi. Bu Ermeni usta, yahut da Macar sanayii nefise mektebi talebesi zevki ile aydınlatılan Taksim bahçesi beni pek sarmıyor.

Bununla beraber ziyanı yok! Nihayet bu

şehir de benim zevkime göre tanzim edilecek değil ya!..

Yağmur yağıyordu. Bahçede kimseler yoktu. Aşikâr ve orta Avrupa zevkli ışıklar parıl parıl yanmışlardı. Parkın içinde ise bir tek çift vardı. Bir Ermeni vatandaş teessüfle;

– Yazık, dedi, bedava yanıyor.

Bütün sahanlık tasdik etti. Ben evvela tasdik eder gibi oldum. Sonra düşündüm ki, bu bir tek çift için bir belediye bütün fenerlerini yakabilir. Bu bir israf değildir. Bu bir belediyenin şehrin insanlarına yapacağı ve göstereceği en güzel bir harekettir.

Yağmurlu bir gecede bir çiftin girdiği parkın bütün ışıkları yanabilir. Hatta bunun için gizli bir tertibat bile yapılabilir. Amerikanvari olur ama hoş olur: İki insan ağırlığını bir kontakla haber verip bütün bahçenin ışıklarını yaktıracak bir tertibat... Bu güzel günde bir başlangıçtır.

Ben bu bir çift insanın saadetiyle içim Taksim bahçesi kadar aydınlıkla mesut oldum. Olmayanlara acıdım. Bir çifte bütün lambalarını yakmış Taksim bahçesine minnettar kaldım. Yağmurlu bir akşam sevgilimi alıp Taksim bahçesine gideceğim. Ne olursa olsun. Işıklarının biçimini ve halini sevmesem de...

(**Vakit**, 6.7.1940)

TEŞEKKÜR

Babam hasta idi. Babam ne adamdı, bilir misiniz? Dağ gibi bir adamdı. Güzel bir adamdı. Mavi gözleri vardı. Demir gibi kolları vardı. Başı dimdik yürürdü. Hassastı. Temiz, çok temiz giyinirdi. Kalın dudakları açıldığı zaman –son zamanlarda biraz kısıktı– ahenktar bir sesle konuşurdu. İyi, dost ve çocuk saflığı ile inanır gözükürdü. Fakat muhavere esnasında, bütün yalanları, kancıklıkları, insanın gizli taraflarını bir anlayışı vardı ki, bayılırdım. Bu anlayışa rağmen, yine de bazen, belki de istemeyerek; bilmiyorum, nasıl bir çocuk saflığı ile olmayacak şeye kanardı.

Babam böyle bir adamdı. Daha birçok bir şeyleri vardı ama, ne diye babamın meziyetlerinden bahsedeyim?..

Elli dokuz yaşında birdenbire hastalanmış, bir buçuk aydır yatıyordu. Yüzü, yatakta o zeki ve tüccar halini muhafaza ediyor, gözleri bu güzel dünyaya tatlı, candan alâkalı bakıyordu. Bir gün bile aklıma, şu hastalıktan ölecek, diye bir şey gelmedi.

Onun son zamanlarda bile her şeye alâka-

sı bakiydi. Ölüm, bence bir alâkasızlıkla başlar ve biter. Bazı, gün ortasında, dipdiri, rüzgâr arkamdan iter vaziyette öldüğüm olmuştur. Bütün alâkalarım kesilmiş olur. Bu bir saat devam etse tam manasıyla ölmüşümdür.

Bereket devam etmez; çabuk geçer. Yanından geçenler seni anlayamazlar. Hatta sen konuşursun. Gayet akıllı lakırdılar bile söylersin. Hatta dünya ile bir alâkan varmış gibi dünyaya ve dünya işlerine ait hükümler verirsin. Ama yalandır. Hiçbir şeyin tadı tuzu yoktur...

Kim der ki belki de babam bana ölmeden bir hafta evveli;

"Oğul sinemalarda ne oynuyor bu hafta?" dediği zaman, dünyaya yalancıktan bir alâka göstermiyordu? Belki de bilhassa, beni aldatmak için böyle söylemiyordu?

– Dünyada kimseye fenalık etmedim. Bu lafı söylemek için insanda biraz cesaret olmalı...

Ne ise, dünyada kimseye bilerek fenalık etmedim. Hatta en yakınıma bile... İşte size anlatacağım şey benim en hazin sırrımdır.

Bir akşam üstü doktor gelmişti. Babam daha yatağa yatmıyor; odada geziniyordu. Yalnız akşamları biraz yorgundu. Doktor bir ilaç yazıp bırakmıştı. Biz şehir haricinde oturuyorduk. Küçük köyün eczanesinde bu ilaç yoktu. Şehre inmek lazımdı. Babam;

– İn şunu yaptır... dedi.

– Aman babacığım, dedim, bu bıçak değil ki kesecek; yarın yaptırırız.

Bu ilaç mühim bir ilaç değildi. Bir öksürük ilacı idi. Doktor daha babamın hastalığının çok yavaş seyreden bir kalp hastalığı olduğunun farkında bile değildi. Şiddetli bronşit, diyordu. "Üç gün istirahat, dördüncü gün şehre inmek yok. Bastonla köyde dolaşabilirsiniz."

Hem tembellik, hem de babamın hastalığının bu sessiz mahiyeti, bu sözü söylememe sebep olmuştu. O yalnız üzülmüştü. Yüzünü bir kederin kapladığını görmüştüm. Bu keder nasıl bir şeydi, yarabbi? Görünmez ki, elle tutulmaz ki. Tarif edilir ama, şu dakikada onu tarif edecek hal ve vaziyette değilim ki... Aynı şeyi bana doğmamış çocuklarımın yaptığını ve yüzümü o garip hüznün kapladığını bir defa tatsam; bu hüznün ne demek olduğunu ancak o zaman anlatabilirim. Yaşanmamış şeyin manası yoktur. Hiçbir ruhiyatçı kederi şöyle böyle dahi tarif edemez. Tatmak... Acı şey ama lazım.

Bir meşhur muharrire birisi bir roman götürmüş. Okumasını rica etmiş. Meşhur muharrir sormuş:

– Siz bu yazdığınızı yaşadınız mı?

– Yok, demiş öteki, müşahedelerimin mahsulü...

Muharrir kitabı iade etmiş:

– O halde okuyamam beyim... demiş.

Ben de o hüznü tatmadım. Müşahedesi

müthiş bir şey ama, uzun günlerden sonra ve bir feci akıbetten sonra... Yani eksik bir şey yalnız müşahede. Fakat tatmak, yaşamak; dolu, tam bir şey. Babamın yüzünde bu acıyı okur okumaz, birdenbire devrilmiş gibi olup derhal vapura atlamış, şehre varmış, ilacı yaptırmıştım. Babam sevinmişti. Yaşasaydı, sudan bir hüzün olmayan bu hadiseyi o da ben de unutmuş olacaktık.

Gün günden babamın hastalığı arttı. Teşhis kondu. Şehre naklettik. O yatağa serildi. Bir buçuk ay daha artık yatağı bırakmadı. Orada ne rüyalar, ne hülyalar, ne hatıralar, ne uzun bir yaşama devresi geçirdiğini gözümle gördüm. Belki bu bir buçuk ayda on yıl, yirmi yıl yaşadı. Ama yalnız hatıralarla...

Yüzü asıl öleceği zaman olan bir seksen beşlik ihtiyarın bütün manalarını ve görmüş geçirmişliğini almıştı.

Bir gece yine ilaç lazım oldu. Yine şehrin hiç olmazsa göbeğinde bir eczanede bulunması mümkün bir ilaç için yola düzülmüştüm. İlacı bir eczanede buldum, aldım. Tramvay durağına doğru yürümekteydim. Bizim semte giden bir tramvay da karşıdan geliyordu. Durak yerine daha epey vardı. Atladım. Arkamdan bir düdük çaldı. Tramvay zınk diye durdu. Ben içeride bir yere sinmiştim. Bir polis gelip beni buldu:

– Siz efendi... dedi.

Onunla beraber tramvaydan inmek üzere

idik. O öndeydi. Tramvaydan inmiş beni bekliyordu. Ben cezayı vermek için onu takibe mecburdum. Babam yine epey bekleyecekti. Birden;

– Kardeşim, dedim, evde hastam var. İlaç götürüyorum.

Polis bir saniye bile düşünmedi. Fakat belki bu bir saniye içinde ne şekilde ve nasıl düşündüğünü ve duyduğunu hâlâ anlayamadığım o yukarıki babamın hüznü şeklinde bir anlayış ile;

– Affedersiniz... dedi.

Vatman bizi bekliyordu. Vatmana;

– Çek... dedi.

Ben tekrar tramvaya atladım. Vatman arabayı çekip gitti. O ilaç babama, belki de üç gün için bir huzur, bir istirahat, bir yatışma getirdiyse bunu sana borçluyum polis efendi. Sen nasıl elimde bir şey olmadığı halde cebimdeki ilaç şişesini, küçük hap kutusunu, doktorun reçetesini, babamın yatağını, kendisine huiles canphre yapan eczacının kalfasını; nasıl nereden bir saniye içinde bir rüya ve bir hakikat gibi gördün ve asıl, büyük, insani vazifeni nasıl bir şimşek hızı içinde hissettin? Meçhulüm. Fakat ben senin hayranınım. Sana bütün kalbimle teşekkür ederim, meçhul bay polis.

(**Yeni Mecmua**, 28.3.1941)

YALNIZLIK*

Yarım saattir yalnız sineğin vızıltısını duyuyorum. İşte yunuslar geçiyor. Oh! Hiç olmazsa yunuslar geçiyor...

Ben bu satırları yazarken şöyle bir yerdeyim –yerin tasvirine girişmeden evvel, zamanı da yazmam lazım geleceğini önce düşünmemiştim–.

Şimdi birinci cümleyi yazdıktan sonra hatırıma geldi. Saat, öğleden sonra dört. Karşımda Yassı ve Sivri Ada. O kadar yakınlar ki, biraz daha genç olsam ve yanımda hakikaten sevdiğim bir arkadaşım olsa ve "Yüzerek gidelim mi?" dese; hiç düşünmeden suya atlardım. Bir kayanın üstünde deniz donuyla oturuyorum. Denize çok yakınım. Biraz uzansam ayaklarım değecek. Yassı Ada'nın kıyılarından itibaren, benim şöyle bir –kara insanı tahmini– üç yüz adım öteme kadar ince bir parıltı var. Güneş de tam o parıltının yukarısında. O parıltı bir yere kadar devam ediyor, sonra yavaş yavaş, açıklarda sönüyor.

*) Son Kuşlar adlı kitabında (Bilgi Yayınları, 1992, s. 143), "Kendi Kendime" adı ile yer alan öykünün bu metni değişik olduğundan buraya alınmıştır.

Şu açıklarda kelimesi yerine, az daha engin diyecektim. Bu kelimeyi bir türlü kullanamadım. Zavallı kelime! Senin ne kabahatin var? Kabahat sende değil. Benim kötü şiirleri unutmayan hafızamda.

Engine, ah engine
Enginde bakacağım
Gözlerinin rengine

Ölür müsün, öldürür müsün?

Etrafım tamamen kayalık. Tam bu anda, bir yavru martı –yavru martıların tüyleri ve gagaları koyu renklidir– ağır ağır, gideceği yeri pek malum bir halde geçti. Onu dairesinden evine dönen, evde ne piştiğini bile bilen, bir memur kadar hazin gördüm. Bir sinek etrafımda dönüyor. Buralarda sineğin ne işi var? Ötede küçük köyün pis kasabının bugün 175 kuruşa fırlattığı etlerinin yolunu bilmiyor mu?

O deminki bahsettiğim parıltıdan sonra koyu mavi bir çizgi vardı. O çizgiyi takip ederek Bozburun'a varılır. Ayak başparmağımın gösterdiği yer, Bozburun'dur.

Bir zamanlar bir ressam arkadaş bize küçük bir resim dersi vermiş ve resim yaparken, "Evvela muhiti çizeceksiniz; sonra dahili teferruata geçersiniz," demişti. Bu şekilde –bu sefer yazı ile– bir resim çizmeye hazırlanırken... –İşte bir sandal geçti– olmuyor. Sanda-

lın içinde iki kişi. Ben kim olduklarını tanıyamadım. Onlar Rumca konuşuyorlar. Bir tanesi, "Sait'miş o..." dedi. Benim bir köpeğim vardır. Başımın belası! Peşimi hiç bırakmaz. O, biraz ilerde, bir kayanın üstünde. Herhalde onu görünce beni tanıdılar.

Bozburun, sanki havanın; biraz daha kesafet peyda edip rengi biraz daha koyulaşmışı; başka bir şey değil. Ağır ağır tepeler yükseliyor. Bazen ya pek çıplak bir arazi parçası, galiba biraz duman ve ekilmiş tarlalar hayal meyal fark ediliyor. Denizin rengi bu tarafta daha koyu –rüzgârlı demeyelim; çünkü bugün rüzgâr yok– biraz da ürpertili. Biraz daha ilerimdeki kayanın ucuna kadar gelen, bu havanın kesafet peyda etmiş gibi biraz daha koyu renklisi olan, toprak parçası, orada dantelalı bir kesilişle kesiliveriyor. Oraya kadar varan deniz parçası üstünde, biri çok uzakta siyah; öteki biraz daha yakında –şimdi kayanın arkasına vardı; gözükmüyor– beyaz iki yelkenli. Sahil kayaları etrafında bir on metre yarım daire şeklinde dönüyor. Oradan öte ufak bir sırt var. Bir-iki yeşil ama pek yeşil çam ağacı; genç kozalakları daha aydınlık yeşil, ince, çocuk şeyler. Solumda yarım bir ay parçası. Güneşin karşısında bu kadar parlak oluşu insana yapma hissi veriyor. Gözlerimdeki gözlükten meğer, onu o kadar parlak görürmüşüm; çıkarınca âdeta siliniverdi. "Şimdi artık bütün bunlara ilave edecek ne olabilir?" diye etrafıma

bakıyorum. Sağımda Sivri Ada'nın –bir gemici gibi konuşayım– iki mil açığında bir duman gördüm. Vapuru oturduğum yerden görmeme bir kaya parçası mani olduğu için kalkıp baktım. Bunlardan bize ne değil mi? Size hiçbir şey değil. Hatta bana da.

İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel. Bu dakikada, bu eylül gününün güzelliği, gökte ay, uzakta güneşin bir billur bahçe gibi parıltısı hiçbir şey. Bütün bunlar sessiz kötü resimler gibi...

Hayır sevgilimden bahsetmiyorum. Onunla beraber, burası Allah'ın yaratamayacağı bir cennettir. Fakat onsuz da, başka insanlarla da burası yine güzeldi. Pazar günleri buraları dolardı. Rum kızlarının fistanlarını rüzgâr alır giderdi. Denizin yüzünde kulaç atan ince yüzlü çocuklar bulunurdu. Güneş derimi yakıyor. Hava göğsümü elliyor. Su bacaklarımı yalıyor. Hayırsız Adalar, Bozburun, dağdaki duman, yelkenli ve ay, kayalar ve yeşil, çocuk çamlar etrafımı sarmışlar. Bu manasızlığın ortasında, önce herkesi, sonra –sevgilim bilhassa seni– düşünüyorum. Onlarsız ve sensiz hiçbir şeyin manası yok. Âşığım da onun için.

Demin geçtiğinden bahsettiğim sandal, tekrar ters yüzüne geçti. Daha yakından bu sefer. İçindekileri de tanıdım. Köpeğimle âşinalık ettiler. Bir daha geçerlerse "Buyrun ya-

hu! Birer cıgara içelim," diyecektim. Birbirimizi ancak tanıyoruz ama, ne zararı var! Yarım saattir yalnız sineğin vızıltısını duyuyorum. İşte yunuslar geçiyor. Oh! Hiç olmazsa yunuslar geçiyor.

(**İnkılapçı Gençlik**, 14 Eylül 1941)

SEVGİLİYE MEKTUP*

Bir dakika evvel elimde kâğıt kalem yokken, seninle konuşuyor ve sana yazıyordum. Elimde kâğıt ve kalem olmadığını söylediğim veya yazdığım halde senin karşımda olmadığını söyleyemezdim. Bunu bir şair kafası ya da fantezisi farzet: Sen karşımda idin. Bunu söylemek güzel bir şey değil, fakat samimi. Hem galiba, bugün benim gibiler sevgililerinin karşısında imiş gibi olurlar. Demin sensiz ve kalem kâğıtsız birçok şey konuştum, yazdım. Bunların çoğunu beğenmiş olacağım ki kalktım, kalem kâğıt aradım. İşte oturdum, yazıyorum.

Senden bahsetmek istemem. Zaten bahsedecek bir şey yok ki... Ben seni çok seviyorum.

Senin dünya umurunda değil! Bizim Orhan ne güzel söylemiş:

Ben sana hayran
Sen cama tırman

*) Sevgiliye Mektup, Bilgi Yayınları, 1990, s. 45.

Ne de kendimden bahsetmek istiyorum. Ne senden, ne kendimden söz açmadan olur mu? Olmayacağını tahmin edersin. Sana anlatarak, kendimin başından geçenleri hikâye edeceğim.

Birtakım şeyler var ki başkalarına anlatıldığı zaman onlar üzerinde hiçbir tesir bırakmıyor. Halbuki aynı şeyler, bende neler yapmamıştı!.. Evet, onlar mühim şeyler değildi. Nitekim karşımızdaki –yani o şeyleri anlattıklarım– bunların ancak dinlenmeye değer olduklarını ihsas etmişlerdi. Fakat bana öyle geliyor ki, sanki bunları sana anlatırsam bana yaptıkları tesiri yapacaklar. İşte bu yüzden... O... (buraya "O" ile biten bir isim bulup, senden başka beni okuyanlar koysunlar) bir defa da sana şu günlerde üzerimde tesir yapmış şeylerden bahsedeceğim.

Bunlar benim yazıcılık hayatıma ait ufak tefek şeyler. Senin sevgilim, yazıcılara karşı, tuhaf bir sempatin vardı. Benimle pek sıkıfıkı olunca bu geçti gitti. İyi de oldu. Senin yine ümidin odur, "Hepsi böyle değildir," dersin. Böyle değilse, neye yarar? Senin patronun o biçimsiz heriften ne farkımız olur ki? Yanlış anlama; ben sana müteaddit defalar insanları sevdiğimi yazdım. Bu insanları sevmek sözü hayali bir şey değil ama, galiba biraz teorik. Yoksa öyle insanlar var ki kafasından tutup koparmak aklımdan geçmese bile, başka bir

insanın aklından geçebilirse ve bunu yaparsa, ben nihayet bir yazıcıdan başka bir şey olmadığım için mazur görürüm.

Yine öyle insanlar var ki yanlarına sokulmak zehirlenmekle müsavidir. Yani öyle insanlar tanırım ki, Allah seni korusun!

Bir türlü asıl anlatmak istediklerime gelemiyorum. Hakkım da var. Çünkü hakikaten fazla alâka verici şeyler değil. İnsanların başından geçmiş, hele benim gibi saf olanların, bu saf kelimesini emin ol ki bir övünme tarzında söylemiyorum. Övünsem, hem senin karşında övünmek istesem bu içinde aptallığın, temizliğin bağdaştığı "saf" kelimesini kullanmazdım. Hem zeki, hem temiz bir adamım derdim. Halbuki safım. Sen bunu pekâlâ bilirsin. Kurnazlıklarım olduysa bunları senin için icat ettiğimin de farkında olmamana imkân yok. Onları anlatmamı istemezsin; istersen, yine sana mektup yazmak usulünde bunları da yazarım. Başkaları okur.

Şu yukarıki satırları yazdıktan sonra bir müddet yine yazmadan düşünmeye koyuldum. Bu iş, bana şu yazı yazmak fiilinden daha kolay geliyor.

Neden acaba? Hatta diyebilirim ki, düşünürken gayet güzel cümleler yapıyorum. Fikirlerimi daha iyi anlatıyorum da ne yazarken, ne de konuşurken aynı şey bir türlü olmuyor. Hatta düşünürken cümle yapıyorum. Bu cüm-

leler tam benim istediğim ve yazmaya savaştığım şeyler. Halbuki düşündükten sonra yazı yazmaya koyulduğum zaman aynı cümleleri yani o zaman beğendiğim cümleleri hatırlayamıyorum bile.

Neden böyle olduğunu yine düşündüm. Evvelce şuraya (gayri kabil izah) gibi bir terkip koymak ve asıl seni biraz eğlendirmek maksadıyla anlatacağım küçücük hikâyelere girişmek istemiştim. Bu izahı kabil olmayan şeyleri tahlil etmek arzusu kafamdan geçti. Düşündüm. Bu sefer kendi kendime düşündüklerimi yazayım. İşte şu yazdığım beş satır birdenbire yine onları unutturdu. Tabii aynı kelimeleri, cümleleri o izahı kabil olmayan şeyleri şu şekilde izah etmiştim:

– Düşünürken daha iyi olduklarını kabul et: Neden? Çünkü evvela hakiki bir muharrir değilim. Muhakkak kültürüm eksik. Sonra galiba ben, daha çok düşünürken iyi düşünüyorum. Ne yazarken, ne de konuşurken bu meziyetimi muhafaza edemiyorum. Bu ya zamanla yahut seni daha çok sevmekle günün birinde düşündüğüm ve yazdığımla bir müsavat olmasa bile, bir müşareket olacak.

Sonra galiba yazarken, fizik bir yorgunluk da duyuyoruz. Yazmak yalnız düşünmekle mümkün değil. Bir marangoz gibi bir tahtayı yontuyor, kesiyor, bir şekil vermeye çalışıyoruz. Halbuki düşünürken şekil vermeye hacet

yok. O şekil, inconcient mevcut. Halbuki yazarken tam aksine. Şekil yok. Onu bulmaya bir cehd var. Var ama bu sefer düşünceden fedakârlık etmek lazım. Acaba yalnız bir huy meselesi mi? Yani düşünürken güzel, yazarken kötü olması, düşünmeye alıştığımızdan mı? Belki ondan ama yazarken güzel, düşünürken kötü olmaya imkân yok. Bu da belki mümkün; nitekim birçok güzel yazısı olan "hüsnühat" sahipleri var, ama bu başka şey.

Bence bu, tamamen başka bir şey. Biz düşünürken de güzel düşünmüyoruz, ama, bize güzel geliyor. Çünkü şeklin bulunmadığı yerde, bütün düşünceler, sanki şekil varmış gibi –önceden, çok önceden varmış gibi– bir başka dünyadadır. O dünyada kelimeler ve cümlelerin ne sarf ve nahiv, ne de bu sarf ve nahiv içinde muhakimleri vardır. Çırılçıplak, mücerrete, insana güzel gibi gelen, ancak şeklin içine girince güzelliğini veya çirkinliğini belli eden birer... ne derler bilmiyorum. Sonra sevgilim, bir de buna ilave edecek bir teselli var: Yazı yazmak da fizik bir yorgunluğa bağlıdır. İşte kolum hakikaten yoruldu. Bana çalışmıyorsun diye kızma! Bak marangozun bir konsol yaptığı zaman duyduğu yorgunluğu kolumda duymadımsa alçağım. Demek ki çalışıyorum; memnun musun?

Sana bahsetmek istediğim şeylerin hiçbirinden söz açamadığım için mazur gör. Yazı-

ya başlarken aklıma gelen hikâyeleri unutmazsam aynen; unutursam, başımdan her gün vakalar geçiyor –hem de hepsi seni eğlendirecek şeyler– onları yazarım.

Mektupta âdet yerini bulsun diye bir yerini öpmek lazımsa, hiçbir yerini tercih edemiyorum; her tarafından öperim.

(**İnkılapçı Gençlik**, 17 Ekim 1942)

ŞOPAR HÜSEYİN

Deri amelesinden Osman Ağa'dan dinledim:

Küçük Hüseyin bir Urumeli havası tutturmuştu. Ben açık pencereden bakardım. Ortalık sakindi. Deniz insana kasvet verirdi. Denize bakınca gamım dağılırken bu akşam neden böyle idim? Bu oğlan da böyle akşamlarımı mı bekler, nedir? "Sus ülen!" desem, diye düşündüm. "Bırak garibi," dedim kendi kendime, "bırak mırıldansın!.."

Küçük Hüseyin'e baktım. Dudağının kenarı yaşarmıştı. Gözü yumulmuş, yüzü buruşmuştu. İçimden ılık ılık bir şey aktı. Kana benzer bir şeydi. "İçim kanıyor, dedikleri bu mu?" diye fikrimden geçti.

Vaka şöyle: Yarma makinesinin bir kenarında o, öteki kenarında ben vardım. Yanımızda birkaç işçi vardı ama isimleri lazım değil... Hüseyin hafiften ıslık çalıyordu.

– Kes ulan, üfürüğünü! dedim.

Kesti ama, bu sefer ikide bir gözümün içine öylesine garip bakar ki... Yumuşamak ne demek? Yumuşamaktan daha yumuşak bir şey

duydum. "Oğlum, evladım!" dememek için dişimi sıktım. Gülsem iyi olurdu, emme gülemedim. İçime doğmadı. Yanımdaki işçiyi gönderdim Hüseyin'e:

– Sen buraya gel, len! dedirttim.

Yanıbaşımdayken yine yüzüme bakarsa tekmeyi yapıştıracaktım keratanın kıçına! Bakmayınca pişman oldum. Dönüp ben baktım. Dudakları kıpırdar, ses çıkmazdı. Arasıra kafasını sallar, kız okşar gibi gözlerini süzer, bir haller geçirirdi.

O, makinistin piçi mi, yoksa bir aralık benim böğrüne indirdiğim yumruk mu, salaklığı mı desem? –O vakit başka türlüsü hatırıma gelmezdi.– Bir feryat duydum. Amanı, zamanı kalmadı. Kapının önünde cıgarasını içen makinist tepemden atladı. Koştu makineyi durdurdu. Başparmağı bitimi hizasından Hüseyin'in eli eldiven gibi yamyassı idi. Eli makineden çıkardık. Şöyle kırk kırpıncaya bir beyazlık, bir morluk görür gibi oldum. Ondan sonracıyma el kıpkırmızı kan kesildi. Gözüme kadar kan fışkırdı. Elimin tersiyle yüzümü sildim. O elini apış arasına sokmuş, kıvrım kıvrım kıvranırdı. Bir garip dille de haykırırdı.

Şaşırdım. Etrafıma baktım. Çorlulu Hasan;

– Ben sana demez miydim, emmi dedi, Hüseyin halis şopardır diye...

Ben de;

– İnce, ülen! dedim. Şu yumruğumu çala-

rım ince sıfatına... Namussuzum, yamyassı ederim. Sırası mı be?!.

Bakalım, belki bir bez parçası bulurum, bileğini sıkarım da kan biraz durur, diye etrafıma bakındım.

Heriflerin hepsinin sırtı çuval bezinden... Bir gömlekli yoktu be içlerinde!

Yahu! Şu insanoğlu, neyin neresinde neyi hatırlar? Allah belamı versin! Yırtmak için hani ya gömlek ararken aklıma ne geldi biliyon mu? Hani padişahın biri keyifsiz düşmüş de, hem gamsız, hem fıkara öylesine birinin gömleğini giyerse şifa bulur, demişler. Aramışlar taramışlar hem fıkara, hem dertsiz adam bulamamışlar. Bulunur mu? Ama ümitlenmiş, aramışlar. Bir gün adamın birine bir köylük yerde rastlamışlar. Herif hem türkü söyler, hem çapa çapalarmış; doncuk.

"Sen kimsin?" demişler.

"Na!" demiş, "şu ağaç altında uyku kestiren herifin uşağıyım."

"Nerede yatarsın?"

"Samanlıkta."

"Ne yer ne içersin?"

"Bey ne verirse."

"Ne verir?"

"Kuru ekmekle soğan..."

"Hiç dertlenir misin?"

"O da neye?"

"Yani ya, kederlenir misin?"

"Bilmem öyle şey" demiş, "ben cahilim."

"Hah" demişler, "aradığımız adam."

"Aman biz de seni arıyorduk. Versene şu gömleği bize, sana bir kese altın verelim."

"Gömleğim yok ki..."

Bizim işçilerin hiçbirinin de gömleği yoktu. Ben şimşek gibi bu hikâyeyi hatırlamaz mıyım?.. Donakalmışım. Makinist beni silkti:

– Na, sen de afalarsan, Osman Ağa, dedi, oğlanda kan kalmayacak.

Fabrikanın kapıcısı o ara salak salak, çeşmeden dönmüştü. Zavallı adamın üstüne saldırdım. Gömleği yırttım. Hüseyin'in bileğini sımsıkı sardık. Hastaneye ilettik. Orada da sarıp sarmaladılar. Gelirken tramvaya bindirmedim. Çümendüferle döndük. Benim "Kazlı Çeşme"deki odama getirdim oğlanı. O dört kişi ilen yatarmış. Hep it takımı! Rahat etsin oğlan... dedim. Sabaha dek inim inim inledi.

Öğleye patırona çıktım. İki lire verdi. Eve döndüm. Sargısını değiştirdim. Gazlı bez aldım. Eczacı bir su vermişti; yıkadım. Dört gün geçti geçmedi, oğlanın kolu davul gibi şişmez mi sana? Yeniden hastaneye götürdüm. Bugün yatacak, dediler, sen bir-iki gün sonra uğra!.. "Peki!" dedim; ayrıldım. İki gün sonra vardım ki çocuğun kolunu kökünden almışlar. Gangıran olmamış mı?

Aldım, Yedikule'ye getirdim. Haftasına iyileşti. Akşamları şarkı bile söylemeye başladı. İşte o sıra bir tazminat lafıdır çıkardı. Ben bilmem ki, güya kanunda varmış... On beş ku-

ruş vermiş, bir de kanun kitabı almış. Okudu ama anlamadım.

Hani o da pek anlamıyordu ya! Bir sene evvel büyük fabrikada çalışırken bir teftiş meftiş olmuş da "bunu mektepte okutmalı!" demişler. Günde iki saat işten alıp mektebe göndermişler. Senesine iş tavsayıvermiş. O kadarcık okumaktan kanun anlaşılsa abukata ekmek mi kalırdı, dayı?!

Uzatmayalım; bir tazminat lafıdır tutturdu.

– Ne istiyon? dedim bir akşam...

– Üç bin papel! demez mi?

– Len, dedim, deli fişengi! Aklını peynir ekmeklen mi yedin? Üç bin panganot ne ider biliyon mu?

– Biliyom! demez mi?..

– Eşşoğlu eşşek! dedim. Hıyvan! Katır! –dedim, üç bin panganot bir kula kim verir be?

Sonra düşündüm kendi kendime: "Osman, sen kolunu verir misin? Birisi üç bin panganot verse..." Ben vermezdim. "Öyleyse Hüseyin neden versin; senden neyi eksik?"

Bir pazar günü kalktım. Abukat aramaya gittik. Kapalıymış herifler! Dönerken Hüseyin'e;

– Ulan Hüseyin, dedim, bedava paramız gitti, be!

– Sen üzülme Osman amca... dedi, hele üç bini alalım da...

Bir sair gün abukatı buldum. Derdimizi söyletmedi bile. "Paranız var mı?" dedi. "Yok!" de-

dik. "Parasız dert dinlenmez" dedi. Sonra caydı. Bizi çağırdı. Anlattık. Bir çocuğa, bir bana baktı. Fabrika sahibinin ismini cismini aldı. Bir kocaman kitaptan bir şey aradı. Buldu. Bir yere telefon çaldı, "Zatıâliniz, bendeniz olur! Peki! Peki! Görüşelim!" dedi. Bize de "Yarın gelin" dedi. Ertesi gün vardık. Hüseyin'in başını sıvazladı. Benim elimi salladı. "Bu işten hayır çıkmaz!" dedi. "Yüz liranız olsa işe başlayalım. Var mı yüz liranız?" İkimiz birden "Buluruz" dedik.

Kime güvendik; ne bileyim ben? Sanki kime söylesek bize yüz lira verecek gibi geldi içime... Ben ömrümde borç almadım. Hüseyin bir defa İnce Hasan'dan 35 kuruş almıştı da biraz geç ödemişti. Kavga etmişlerdi. O sıra bunu neden hatırlamadım, bilmem? Gömleksiz herifi nasıl hatırladım da bu fikrime gelmedi. Hangi işçiye başvurdu isek şaşkın şaşkın suratımıza baktılar. Hakları da vardı ya! Yüz lira ne demekti, yahu?!

Eskiden yanında çalıştığım bir patıron vardı. İyi adam derlerdi. Biz pek geçinememiştik ama selam alır, hatırımı sorardı. Gittim ona başvurdum. Düşündü. Derin derin düşündü:

– Gel benimlen!

Beraberce bizim patırona gittik. Yazıhanesinde oturuyordu. Bizi görünce ayağa kalktı. Ben, bir işçinin suratından her düşündüğünü anlarım; bıyıklı adamın ama, bıyıksız adamın suratından maksadını anlıyamıyorum. Eski patıronun elini sıktı. Bana da;

– Ne o, Osman Ağa, dedi, yoksa bizi bırakacak mısın?

Eski patıronum, "Yok, yok," dedi, "başka bir iş için rahatsız edecektir."

– Estağfurullah!

Haşim Bey bir türlü lafı açamaz, geveler durur.

Ben "Meselemiz şu, patıron," dedim, "şu Hüseyin'in işi için geldik."

Kıpkırmızı kesildi:

– Abukatlara başvurursunuz, mahkemeye gidecekmişsiniz. İşte ikisi de orada!

Pencereden tren yolunu gösterdi:

– Tramvayla da gidilir, şimendiferle de. İsterseniz biletinizi de alayım.

Haşim Bey bana;

– Sen, dedi, bekle biraz, dışarda!..

Üç tarafı camdan yazı odasının dışına ses çıkmazdı ama el kol oynatmalar, yumruk sallamalar, ayağını yere vurmalar, daha bir sürü şeyler, gözükürdü. Nihayet beni çağırdılar. Bizim patıron sakinlemişti. Kasasını açtı. Bana;

– Sen, dedi, ömründe üç bin lirayı birarada gördün mü?

Cevap vermedim. Sonra tatlılıkla;

– Osman Ağa, dedi, en büyük gördüğün para kaç liralıktır?

Bir deste para çıkardı. Masanın üstüne atmaya başladı. Hani istemeye istemeye sersem sersem saydım:

– Elli yedi, elli sekiz, elli dokuz!..

Altmışıncı panganotu patıron havada bir salladı. O da masanın üstüne ürüzgersiz havada uçurtma gibi düştü.

Koskoca bir küme olmuştu. Işığın altında güvem rengi bir yığın peydahlanmıştı.

– Bu para, dedi, o şoparı ölünceye kadar idare eder. O Çingene be! Onlar senede elli lira harcarlar mı, sanırsın? Diyelim harcasınlar. Bu para altmış sene sürer. Kaç yaşında o?

– On sekiz...

– Demek ki, dedi, herifi yetmiş beş yaşına kadar besleyeceğim, ha?

Haşim Bey'e döndü:

– Namussuz herif, dedi, o gittiğiniz avukat denilen pezevenk için söylüyorum. Üç yüz liramı kopardı. O zaman bilmiyordum Haşim Bey, bu oğlanın babası da aynı boku yemiş. Güya bilmeyerek dolapta kalmış, döndürmüşler, ölüsü çıkmış deyyusun... O zaman da böyle haltlar karıştırmışlar. Bohor yok mu hani? Onun imalathanesinde olmuş bu iş... O zaman da işi zor kapatmışlar. Bunlar öyledir. Mahsus yapıyorlar. Bana döndü:

– Osman Ağa, dedi, al sana yüz elli lira, ver şunu, gitsin çergisine!

– Beyim, dedim, bir kol omzundan gitti. Bu herif nasıl çalışır? Buna biraz daha ikram yap!

– Osman Ağa? dedi, bunu senin hatırın için veriyorum. Beş para fazla vermem. Sen onun ağzını bir ara. Sahihten bu iş istemeye-

rek oldu ise –na şu Haşim Bey şahidim olsun!– yüz elli daha vereceğim. Yok! Benim dediğim çıkarsa...

İşte o, Urumeli havası tutturduğu, benim de denize bakıp keder ettiğim akşam üstü dayanamadım. Açıktan açığa sorayım, dedim. Sordum. Laf alamadım ağzından. Gittim rakı aldım. İki kadeh ben attım. İki kadeh o çekti. Sonra;

– Te be! dedi, üyle olsa ne lazım, be! Bana üç yüz de yeter be! İki kısrak alırım be! Canımı sokakta bulmadım ben Osman Ağa be!

Evimden kovdum. Bir daha gözükmedi. Ertesi günü yüz elliyi götürüp patırona geri verdim.

(**Büyük Doğu**, 11.1.1946)

BALIKÇININ ÖLÜMÜ

Deniz kenarından dünyaya bakıyorum. Parmaklarımda pul, avucumda sedef, etrafımda balık kokusu... Bir adanın arkasında sobasını yakmış bir şehrin dumanı, bir adanın arkasında sobasız bir pencerenin buzunu kazıyorum. Gökyüzü beyazdan, siyahtan sayabildiğim dört kirli renk bulutunu götürüp getiriyor. Nerede insanlar?

Her zaman son sual bu! Nerede insanlar? Balıktalar mı, kahvedeler mi? Sonra bütün dünyaya doğru kayan bu düşünce bulutu iki renkli bir ebemkuşağını ufkun bir ucundan öteki ucuna geriyor. İnsanlar orada... Biri mesut öteki saadet peşinde, hangi dünya içinde bulunsak bir başka dünyanın varolabileceğini düşünüyoruz. Hepimiz başka türlü. Göğün bir tarafı mavi, mavi... Bir tarafı simsiyah, ya siyah, ya mavi, ya ölesiye gülerek, ya yaşayasıya üzülerek...

Deniz kıyısına ördekler mi gelmez? Deniz kıyısında martılar mı uçmaz? Deniz kıyısına sandallar mı yanaşmaz? Deniz kıyısına balıklar mı sürünmez?

Otuz sekiz kulaçta yatan kuzu gibi istavritleri balıkhaneye gönderen balıkçının hiç kimsesi yoktu. Kafayı tütsülerdi, sandalında yatardı. Bir sabah, güzel bir kış sabahı istakoz ağlarını çekmek üzere sandalına atladı. Öğleye doğru bu motor, sularda iki tarafına sarhoş sarhoş sallanan sandalda balıkçıyı ağın yarısı elinde baygın buldu. Gözlerini açtı balıkçı:

– Bu dünya kime kalmış ki balıkçıya kalsın?.. dedi. Gözünü kapadı. Elbetteki bir daha açmamak üzere.

Kahvede balıkçının son sözlerini yoran yorana idi. Issız deniz kenarında insan büyük şehirleri, büyük şehirlerin sobasını, sobasızlığının düşüncelerini düşünüyor, kurumuşa dönüyor. Hakikat çırılçıplak, avuçlarında zil, ellerinde darbuka sert rüzgârlarıyla geliyor. Bir mavilik, bir açıklık, bir hürriyet hasreti kayaları döven dalga gibi kafama doğuyor.

Şimdi her şeyi anlıyorum gibisine geliyor insanın. Bir hain akıllılar grubu poyrazda gülüyor, burnuna gülüyor adamın, tepesini attırıyor adamın. Sonra esmiyor mu bir hınzır, bir budala, bir sersem lodos!.. Ver anasını ediyor... düşünceyi... Sürükleniyor kafamda her şey, balıkçılar yumuşuyor, olta esniyor, iğneden yem düşüyor. İnsan istakoz ağlarını denizden çeken balıkçı misali gevşiyor, gözlerini yarım yarım ölümler gibi uykuya kapamadan;

– Kimseye kalmadı bu dünya ki balıkçıya kalsın... diyor.

Ama biliyorum ki bugün kafalarımızda sert rüzgârlar kara bulutlarıyla durmadan estiği zaman deniz kıyılarına hep sert balıklar gelecek. Lodosların gevşetemediği etleriyle bu sert balıklar, balıkçıya gözlerini kapatırken hep birden, tütün gibi, tatlı sert şarkılar söyleyecekler. Balıkçı belki ölürken içinde bir şeyler söylemek, bir şeyler söylememek, duymamak, duyurmamak, bir iş bitirmemek gibi şeyler bulunan garip lafından cayacak. Eskiden kral öldüğü zaman bağırdıkları gibi "Bir balıkçı yaşadı, öldü, yaşasın öteki balıkçılar!" diyecek.

(**Yenilik**, 1.6.1954, c. 2, sayı: 6)

YAŞASIN EDEBİYAT

Yazılar

UÇURTMALAR

Rüzgâr çıktı. Bir çocuk başı gibi oynak, afacan bir rüzgâr. Etrafında güneş kadar temiz, ay kadar donuk bir sessizlik var.

Emir - Sultan'da bir tek, Yeşil'de bir sürü, Pınarbaşı'nda yüzlerce ipleri görünmeyen uçurtmalar...

Ovada Nilüfer ve ve taş köprüler. Gök, kırık, titrek bulutlar içinde.

Hey, uzak beyaz bulutlar gibi titrek, kırık göğüslü Bursa çocuğu! Rüzgâr çıktı; başın gibi oynak, afacan bir rüzgâr. Uçurtmanı çıkar. Uçurmanın tam vaktidir.

Gök bahtiyar, rüzgâr kıskanç, güneş hasretle dolu; uçurtmalar birer çocuk ruhudur.

Ben bir kuş olsaydım! Yükseklerde uçan bir kuş. Kanatlarını germiş, gölgesinin düştüğü yerden bihaber bir kuş. Uçurtmaları gagalar mıydım?

Ben bir kuş olsaydım! Ufacık bir kuş, uçurtmaları acaba nerden seyrederdim? Çınarın üstünden mi? Yoksa yukarlardan, atmacalardan korkmayarak daha yukarlardan, uçurtmaların üstünden mi?

Ben bir kuş olsaydım, kınnapların sarkmış, gevşemiş münhanisinden denize atılmış kaypak taşlar gibi seker; uçurtma sahiplerinin sedef düğmeleri çözülmüş göğsüne girer, oradan ot, tere, ceviz, böğürtlen, fındık yaprakları kokan yerden başımı çıkarır, uçurtmaları oradan seyrederdim.

Rüzgâr kınnapları gerdi. Rüzgâr kalemleri kırdı... Rüzgâr, kâğıtları yırttı, terazileri bozdu, kuyrukları savurdu. Taş köprüler gürültüsüz yıkıldı, Nilüfer eridi.

Şimdi döndüğüm yolun ağaçlarında ipler sarkıyor, kırık altıköşelerin kalemleri sallanıyor, mor kâğıt parçaları uçuyordu.

Bir aralıktan çocuk gölgeleri yağmaya koşarlarken, benim yolum da alacası içinde ipi kesilmiş mor bir uçurtma gibi, büklüm büklüm kıvranarak uzaklara, uzaklara... sessiz bahçeliklere doğru düşüyordu...

(**Milliyet**, 9.12.1929)

YAĞMA

Yağma!..

Bu sesi, Pınarbaşı'nın harap suları, sekiz defa sizi geriye çevirirse çocuk gibi olmaz mısınız?..

Yağma!.. Yağma!.. Yağma!..

Ve bir uçurtma...

İpi kesilmiş bir uçurtma.

Minarelerin ve selvilerin arasında ipi kesilmiş, düşen bir uçurtmanın titreyişi, benim titreyişim gibidir.

Ben; uzakları, Uludağ eteklerini, Pınarbaşı'nı düşündüğüm zaman ipi kesilmiş, düşen bir uçurtma gibi titriyorum...

Yağma!..

Yağma yok çocuklar! Bu yavrucuğun içi titreye titreye sardığı kırmızı yumağı size kaptırmayacağım. Bu yeşil kuyruklu, gazete kâğıdı başlı şeytan uçurtmasını size kaptırmayacağım.

Yağma yok çocuklar, yağma yok!

Bir şeytan uçurtması, saatlerce koşmadan uçamayan bir şeytan uçurtması, koca çınarın üst dallarında... Kuyruğu kuş yuvalarına, yo-

sunların içinde büyümüş, zehirsiz bir su yılanının ürkek tavrıyla dokunuyor.

Yağma!.. Yağma!..

Sekiz tane bıçkın, sekiz tane ayağı filarlı Pınarbaşı çocuğuna kim laf dinletebilir ki?..

Bu, saçlarını nisan öğlelerine uçurmuş, bu, gözlerini yalnız bir bayram namazında yaşartmış çocuklara ben, ne yapabilirim? Şeytan uçurtmasının sahibi sesini mi çıkartabilir?..

Bileklerindeki kırmızı sicim; derilerine yer edecek kadar sımsıkı sarılmış yanımdaki gölgeliğe düştüler.

Hepsi de koyunlarından birer yumak çıkardılar. Bu yağmacıların yumaklarında neler yok ki; ince makara iplikleri, kalın kınnapları, renk renk sicimler...

Şeytan uçurtmasının bileklerine sardıkları kırmızı sicimini, yumaklarına acul el hareketleriyle, fakat, itiyatla kazanılmış bir çocuk maharetiyle sardılar.

Çınarın yeni uçmaya başlayan küçük kuşları şeytan uçurtmasını gagalıyorlar. Gözlerimle uçurtmanın sahibini aradım, biraz ötemde mezarlığın setlerine oturmuştu.

Yağmacılar, kırmızı sicimi iyice sardılar. Kızıl bir yay gibi gerginleşen yumaklardan çıkan birer zehirli okun uçurtma sahibinin göğsüne saplandığını gördüm; mezarlığın otları içine yüzükoyun düştü.

Küçük kuşlar hâlâ uçurtmayı gagalıyorlar.

Yağmacılar hâlâ yumaklarını koyunlarına sokmadı.

Harap sularda ses yok, sada yok...

Pınarbaşı'nı bir serinlik kapladı.

Ben oturduğum yerden, otların içinde; kıvrık saçları ve dar omuzları gözüken küçüğe baktım; kıvrık saçlı kafasını kaldırdı, dumanlı, yaşlı gözleriyle bana, bana baktı; ve benim ona gönlümün bir şeytan uçurtması yapmak istediğini anlayıverdi, güldü.

Sekiz küçük, sekiz ayağı filarlı sekiz yağmacı çocuk bağrıştılar:

– Yağma, yağma!..

Ve benimle şeytan uçurtmasının sahibi arasındaki kırmızı sicimi yağmaya başladılar.

– Yağma!.. Yağma!..

Bu sefer yağma yok çocuklar, yağma yok!..

– Yağma!.. Yağma!..

Sekiz tane bıçkın, sekiz ayağı filarlı Pınarbaşı çocuğuna kim laf dinletebilir ki?

Bu saçlarını nisan öğlelerine uçurmuş, bu gözlerini yalnız bir bayram namazında yaşartmış çocuklara ben ne yapabilirim?

Yağmacılar, şeytan uçurtmasının sahibi ile benim aramdaki kırmızı sicimi ayrı ayrı pay ettiler.

(**Milliyet**, 13.1.1930)

SICAK VE DONDURMA

Tavan Arasından

Eski tulumbacıların bir koşuş tarzı vardı. Sandık, ağzına kadar dolu iken suyu sallamadan koşmak...

Ben dondurmacıyı bu şekilde koşarken gördüm.

Gökte iri bir güneş vardı. İri, geniş ve beyaz kemikli bir güneş... Süleymaniye'nin serin, tiryaki kahvelerinde bir ikindi üstü idi, duvarların genişliği boyunca omuzları, sallanmadan geçti. Arkasında çırağı... Tam önümde kutularını indirdiler. Dondurmacı kırmızı yeşilli, üzerinde "Sıhhatler olsun" yazısı ta karşıdan okunan eski yazı ile olduğu için havluları kaldırdı; ve ucu sivri dondurma koymaya mahsus kaşığı içeriye daldırdı. Bu hışırtı ve çatırtı bir dondurma kesilişi idi.

Kayık tabak ağzına kadar bembeyaz doldu; ve bembeyaz taştı, kulaklarımda o hışırtı devam ediyordu. Ne meşhur muhallebicilerin çilekli, vanilya karıştırılmış sütlü dondurmaları insana bu omuzda ve Bursa havlularının kat-

mer katmer yerleştirildiği üstüvaniyüşşekil dondurma kutularının içindeki dondurmadan daha çok iştiha ve serinlik verebilir, ne de, koca camekânlarda garip gözlü, garip giyinişli kıranta zenginlerin iki büsküit arasında sıkıştırılmış dondurmalardan yedikleri otel salonları ve züppe isimli kahveler.

Dondurmayı ben yemiyordum. Karşıda yirmi beş yaşında tahmin edilen geniş bir adam yiyordu; ve kaşığıyla değil, ağzıyla... Fakat serinlik ta içinden, kırmızı ve yanık vücudundan taştığını o kadar belli ediyordu ki...

Gözümün önüne yine o camekânların ardındakiler geldi. Kıranta herifler... İkindi sıcağının altında gelip geçenlere yarı kapalı perdelerin kenarından bir tutam koku ile bakanlar...

Dondurma, Bursa havlularının katmer katmer üzerine yerleştirildiği iptidai dondurma kutularından yenir...

Yazık, Kafe Glas, Kafe Napoli'den alanlara yazık!..

Ben hiç olmazsa yemesini bilmiyorsam seyretmesini biliyorum.

(**Hür Gazete**, 9.9.1930)

KARTAL

Tavan Arasından

Burası köy değil, nahiye değil, kaza merkezi: Koskoca bir kaymakamlık...

Yakacıktan inen asfalt yol, şimendifer köprüsünün altında bitiverince içinizi en kör bir azap kaplar.

Kapılarının önüne tütünlerini dizmiş muhacir evlerinin içini göremezsiniz. Karanlık o evlerin içinde pupa yelken... Ne bir katre rüzgâr, beyaz bir örtü kımıldatır, ne bir damla güneş, sıvaları düşmüş bir aynada pırıltılı bir yüzü aydınlatarak oynar.

Tozlar, tütün demetlerinin arasındaki kaplamalardan en küçük bir sarsıntı ile buhar haline gelir.

Şimendifer köprüsünden koca, içi boş çınara kadar kapı önlerine dizilmiş çocukların topraklarda oynadığı, tozlarla, korkunç kokulu tütün demetleriyle kucaklaştığı görülür.

Kartal bir kaza merkezidir. Koskoca bir kaymakamlıktır.

Çamaşır sularının döküldüğü gölgeliklerde çubuk içen ihtiyarlar, yangın yerlerinin baldı-

ranları, ısırganları arasında havlayan köpeklerle çocuklara çıkışıyorlar ve sonra ağızlarından buram buram duman çıkıyor ve sonra gene bir otomobil geçiyor.

Ev kaplamalarında, tütün demetlerinin arasında, her göze görünür bir delikte aynı halka halka, dağılmayan, yayılan tütün kokulu bir toz fırtınası...

Kurunuvustadan beri süpürülmemiş Kartal, bir kaza merkezidir, İstanbul'un yakın bir kaymakamlığıdır.

Bereket versin denize. Güneşin içinde tertemiz pırıldayan adalarla Anadolu sahili arasında uzanan masmavi su kitlesine. Bereket versin ona... Yoksa Kartal, bu pisliği içinde günün birinde değil yalnız evleriyle, çocuklarıyla, merkepleriyle, ihtiyarlarıyla toz haline gelecek.

Sabahleyin o zifir kokulu evlerden fırlayan taze çocuklar güneşin ve denizin içinde geceleyin aldıkları zehiri boşaltıyorlar, temizliyorlar. Bereket versin denize...

Kartal bedbaht bir kaza merkezidir, tozlu pis berbat bir kaymakamlıktır. Ve bu kaymakamlığın İstanbul'a bir saat mesafesi vardır. Pislikten, tozdan âdeta nefesleri, sesleri tutulmuşa benzeyen zavallı Kartal halkı donuk bir lakaydi içinde oturuşup çubuk içiyorlar.

Biliyor musunuz, Kartal koskoca bir kaza merkezidir.

(**Hür Gazete**, 10.9.1930)

BAĞDA

Aç karnına üzüm yiyoruz. Üzüme sabah ışığında baktım, bir deri bir kemik, pekmez kıvamında tortulu bir şarap küpü... Kenarında bir acı sirke kokusu. Şeftalilerin gölgelendiği çalının kenarında küçücük bir mahzen... Üstünde küçücük bir kulübe, çerden çöpten bir kulübe. Bir de yarım bir hasır; bir yorgan, bir temiz yastık...

Hasırı kaldırınca insan girecek kadar bir delik gözükür.

Bu delikten aşağıya, karanlığa ve rutubete insan o kadar çabuk alışıveriyor ki, senelerce şarap kokulu bir mahzenin rutubetinde mahpus kalmış uzun saçlı bir eski zaman şairi gibi olduk.

Bağcı, şişeyi patlattı...

– Bu, dedi, Al Pehlivan şarabı. Siyah olur.

Buruk bir lezzet içimizi gıcıklayıcı bir nem içinde bıraktı. Mahzenden çıktık... Hasıra boylu boyunca uzandık.

Kapının önünde sabahla beraber doğmuş gibi birisi oturuyordu.

Yanına gittim.

– Sana da getirdim Al Pehlivan şarabı, dedim.

İçti, vallahi içti. Hem çay fincanını güneşe tutarak, hayvan gibi içti. Bağ, canım bağ... Dolaşıyoruz... Üzümleri can evimizden koparıyoruz.

Serin bir sarhoşluk... İspirto sarhoşluğu değil.

Bendeki sarhoşluk kadifelerin, kürklerin ve naftalin kokusunun kapattığı bir sandık odasındaki ve kurunuvustai koku gibi...

Bu his, şarabın eskiliğinden ve onun giyiniş tarzından doğuyor.

Öğle güneşlerinin yattığı yaprakların üzerinde gözlerimiz, yürüdük. Akşam oluyordu. Bağ kütüklü bir sahilin kenarında göğsümüz dağlı rüzgârlarla doldu... Kulübenin içi doldu. Bağcı uyuyor. Akşam oluyor. Bağdaki güneşle nasıl beraber doğduysa akşamla beraber öyle siliniyor. Ben olduğum yerde çökmüş bir çatı manzarası alıyorum.

(**Hür Gazete**, 16.9.1930)

BİR GENÇ ERKEK

Uzun, sarı saçları var. Uzun boylu, kırmızı yüzlü. Stadyumdan bahsediyor. Cebinde türlü türlü genç kız eğlenceleri. Fırıldaklar; aksırık tozları, kaşıntı tozları...

Yüksek sesle Fransızca konuşuyor. Zenginliği mendilinin renklerinden, kravatının son modalılığından belli.

En güzel kıza en yüksekten bakıyor, orijinalitesi adiliğinde.

Mütemadiyen kızlardan bahsediyor, çirkinlerinin cazibesinden, güzellerinin geçen gün kendisini çağırdığından...

Laubali konuştuğu çocuk en ağır ve küstah bir gülüşle bağırarak güldüğü zaman, etrafına müstehzi bir eda ile bakıyor, ben güldürdüm dercesine...

Küçük yaşında Fransız mektebine girmiş, fakat karşısındakine Türk edebiyatından bahsediyor. Uzun uzun, efendim başlıklı sünepe cümlelerle...

Üç sene evvel Galatasaray'la çarpışan kulübün ismini unuttu ise not defterini açıyor P.B.C. bir isim okuyor ve bazen o T'li S'li ku-

lüplerden birinin rozetini takıp yenisini sipariş ediyor.

Bilmem neredeki çiftliğinde müthiş hastalık çıkmış, kilometrelerce araziyi pirinç tarlası yapmışlar da...

Yakın köyler ve çiftlik amelesi hasta olmuş. Bereket versin, babası, çiftlikten iki fersah öteki yaylada oturup her gün otomobille iniyormuş çiftliğe.

Ovadan geçen çayı da pirinç tarlalarına çevirmişler, kendisi de gitmiş çiftliğe geçenlerde. Fakat müthiş sivrisinekler... Rençper, âdeta zorla çalıştırılıyormuş, oturulacak yer değilmiş. O da zor kaçmış.

Sözünü bitirdi. Gözlerimi açarak dinlediğime hayretler içinde kaldı, briç oynamak için başka masaya gitti... Ben üst üste beş cıgara yaktım.

(**Hür Gazete**, 16.9.1930)

BİR MUHABİR MEKTUBU

Fırka... Fırka... Fırka...

Bir dakika, kafamı dinleyip başka şeylerden bahsetmek ihtiyacı duyduğum zaman içime bir şey;

– Deli misin yahu! diyor... İsmet Paşa dururken, Fethi Bey nutuk söylerken neden bahsedilebilir?

Doğru... Öyle... O bahsetti, bu bahsetti. O söyledi, bu söyledi... Şimendifer Sıvas istasyonundan Avrupa'ya ihraç etmek üzere hangi mahsulümüzü aldı, bilmiyorum; Sıvas'tan buraya hangi bedbaht köylü hemşerisini görmek üzere ucuzca geldi, onu da bilmem...

Bildiğim bir şey varsa, İzmir'de bir çocuk öldürüldü ve halk, koca bir halk kütlesi, Fethi Bey'in boynuna sarıldı, ağladı, bayıldı ve birçok şikâyetler etti, kimden, neden, niçin? Onu da bize anlatmadılar pek..

Üç-dört sabıkalının bu halk kütlesi arasına karışması Fethi Bey'i karşılayanları o cins adamlardan yaptı. Halk Fırkası içinde yankesicilerin bulunup bulunmadığını bilmem; ama Fethi Bey'i karşılayanlar içinde sabıkalıların

bulunmasına şahit olduk. Öyle yazdılar, şu bizim İstanbul'un gazeteleri. Binlerce basın da hâlâ açlıktan dem vuran, tiraj diye bar bar bağıran meşhur gazeteler... Gönderdikleri muhabirler binlerce kalabalık içinden seçe seçe dört sabıkalıyı seçtiler.

Bilmem ama, bana öyle geliyor ki âdeta bu muhabiri mahsuslar yankesicilerle tanışmaya gitmişler. O kadar coşkun ve temiz halk kütlesi içinden yankesicileri yazmak da ne oluyor, anlayamadım...

Hele "Vakit" gazetesinde bir muhabirin macerasını okudum, şaştım kaldım...

Bilmem ne gazetesi idaresine koşmuş... Ve nümayişçiler hücum etmiştir...

Masalın ötesi enfes.

Tavanda bir delik varmış, bu deliğe merdivenle mi, sırt sırta vererek mi çıkmışlar; anlayamadım ve oradan kaçmışlar. Damdan Amerikanvari bir cambazlıkla... Bir incir deposunun yine tavan deliğinden içeriye bakmışlar ki, içerde birkaç kişi oturuyor –süphanemen tehayyer– ve oradan içeriye belki de ip merdivenle inilmiş, uzaktan silah sesleri aksediyormuş, vaveylalar işitiliyormuş. Nihayet, depodan sabaha karşı çıkan muhabirin cebine üzümler, incirler doldurulmuş ve muhabir çıkıp gitmiş...

Efendiler, gördünüz mü gazeteciliği; işte böyle olur, aferin çocuğa, ne dersiniz... Ben bu muhayyelesi geniş muhabirin yerinde ol-

saydım roman yazardım roman; neme lazım muhabirlik. Ha unuttum:

Komiser bilmem kimin de kafası onlar içerde iken yarılmış, damdan içeriye taşlar yağmış ve bula bula komiseri bulmuş.

Mademki taş yağıyordu. Ne diye kafanı çıkarırsın a komiser efendi, muhabir beyefendi gibi dama çıksaydın a...

(**Hür Gazete**, 17.9.1930)

SOLUGAN BEYGİR VE İHTİYAR AV KÖPEĞİ

İnsan tipleri bana usanç verdi artık. Hepimizde aynı zevksiz, tatsız arzular, hırslar... İncir çekirdeği doldurmayan fikirler, hisler...

Güzellikteki bedbahtlık, zavallılık... Çirkinliğin vahşeti... Temizlikteki, dürüstlükteki riya. Off.. Hepimiz, en akıllımızdan en aptalımıza kadar en güzelimizden en çirkinimize kadar, her günkü yaptıklarımızı ekiyor, her günkü düşündüklerimizi biçiyoruz. Ayrı ayrı hepimizin yaptığı aynı şey.

Dün bağlara giden yolda toza ve öğle sıcağına rağmen dolaşmaya çıktım. Ne çınarların dibinde oturan güzel kız, ne de cıgaram, gazetem, kalemim bana bir ferahlık, bir teselli verebildi.

Öyle müthiş bir sıcak vardı ki. Güneş bile bugün bana karşı eski güler yüzlü, bir Anadolu çocuğu gibi güneşli ve kemikli olan çehresini değiştirmişti; tıpkı cüce ve sevimsiz bir muharrir çehresi almış, bunaltıyordu.

Tozlu yol uçuyordu. İşte bizim yollarımızın hususiyeti: Uçuşması... Kuş gibi tuyyurdandır yollarımız...

Yürüdüm, yoruldum, bir bağ kenarına çöktüm.

İşte orada solugan beygirle ihtiyar ve kesik kulaklı av köpeği yan yana gölgeliğe serilmişlerdi. İkisi de dertli gözüküyordu. Ben mesut insan çehrelerinden hiç hoşlanmam; fakat hayvanların mesut başlarını severim. O halde, bu dertli ve zavallı bakışlı hayvanlardan hoşlanmamam icap ettiği halde gayrı ihtiyari yanlarına sürüklendim; onların içinden bana ulaşan bir telepati hadisesi idi herhalde...

Şimdi üçümüz de zeytinlerin gölgesinde idik.

Evvela av köpeği başladı, geçen sene son ava çıktığı günü anlattı:

Ne yorulmuşlar, ne yorulmuşlardı. Ama epeyce kuş vurmuşlardı, çanta dolmuştu.

Hey gidi hey... Onun bu öğle üzerleri boş durması mümkün mü idi? Hangi çalılığın altında keklik vardır, hangi fundalıkta tavşan... Hey gidi hey...

Solugan beygir hiçbir şey söylemiyor. Yalnız, mütemadiyen hıçkırıyor, göğüs geçiriyor, derin derin nefes alıyordu. Bütün vücudunu sarsan bir soluma ile nihayet ağzını açtı, esnedi.

Bana;

– Sen ne arıyorsun buralarda? diyebildi.

Düşündüm, sahi ne arıyordum buralarda?

Bu öğle sıcağında, herkes uykuda iken, belediye intihabatında Halk Fırkası kazansın diye rey toplamaya çıkmış mutemetler gibi...

Sahi, ne arıyordum buralarda?..

İhtiyar av köpeği, koku almış gibi silkindi; havayı uzun uzun kokladı, havladı, sonra kuyruğunu sallamaya başladı.

Beygirin heyecanı ve helecanı büsbütün arttı. Ben de şaşırdım, ister istemez ben de onlara uydum. Kamçılı sahibim geliyormuş gibi korkak bir sadakatla ayağa kalktım.

Kırmızı, cömert yüzlü bir adam çıkageldi. Hemen tanıdım; bu karyenin Halk Fırkası ocak mutemedi idi yahu!..

Köpek havladı, beygir kişnedi, ben selama durdum.

Mutemet;

– Ne yapıyorsunuz? dedi.

Acaba nezaketen mi edatı cemi kullanıyordu, yoksa üçümüze birden mi halü hatır soruyordu?

Ben köpeğe baktım, köpek solugan beygire... Ne yapalım?

(**Hür Gazete**, 19.9.1930)

MADAM VE MÖSYÜ

Sayfiye Tiplerinden

Ayazma'da...

Belki ikisi de Karamanlı.

Belki erkek kolejden mezun ve pastırmacı da...

Kadın, İstanbul'a İzmir'den Yunanlılarla beraber kaçtıktan sonra İngilizce tekellüme başlamış.

İster Kayserili ve pastırmacı, isterse Karamanlı ve kolejli, hepsi müsavi bize. Mösyü kibar giyinir. Kaşe pantolonu göbeğinin katmerinde pek gergin değilse de, daimi ve zifiri kahkahalarında bütün iplikleri gerilir, nerede ise çatır çatır patlayacak zannederiz; fakat hiçbir şey olmaz.

O oturduğu sandalyede düşeş attıktan sonra bir defa arkasına yaslanır. Artık kaşe pantolon mütemadi kahkahalardan gerilir durur.

Günün birinde bu pantolon çatlayacak, ayrılacak ve göbek bütün ihtişamı ile meydana çıkacak.

O zaman matmazeller çığlık çığlığa çınarların dibinden kaçacaklar, bilmem mösyü yine gülecek mi?

Tavla partisini bitiren mösyü artık madam ile karşı karşıyaydı; koca hisar göğüslü madam ile...

Gelsin şimdiden sonra taa...

Çınarların yaprakları arasında en berrak ve temiz bir hava vardır. Fakat, eyvah o havaya, o tam başladıktan sonra eyvah o havaya...

Evvela bir çörek kokusu; yumurtalı, yumurtalı bir çöreğin kokusu.

Tereyağı olmadığını kuvvetle zannettiğimin sebebi de şudur: Madamın, bazen kendisinden çörek yapma usullerini soranlara;

– Tepsinin içini kuyruk yağı ilen bir sıvazlarsın, tereyağı pek kıyak kaçmaz çörek için, dediğini kulağımla işittim.

Sonra domatesin, kavunun, hıyarın, balığın birbirine karışmış esansı...

Bu koku ile evine dönüp yemek yemek insan evladına biraz güç geliyor.

Mösyü taam anlarında kahkahasını madamın göğsüne bin bir itina ile yerleştirmiş gibi pür tebessüm o geniş, muazzam, hisar göğse bakar.

Gülmek sırası kadınındır.

Masanın etrafında sıralanmış dizi dizi çocuklar, kavunun üstüne domates yerken madam bir kadehçik susuz rakı çekiverir, mösyünün bardağı bembeyaz dolu, önündedir.

Yemek sofrası akşama kadar kalkmadığı için ikindiye doğru seyyar fotoğrafçıya masa ile resimlerini çektirirler. Bu iş de bitince, mösyü iskemlesini bir servise dayayarak İngilizce şarkılar okur. Madam, inci gibi sesiyle refakat eder; kuzinler, kuzenler ağaç altlarında aynı konseri daha yüksek perdeden devam ettirirler.

Akşam olunca şarklılaşmak, zamanıdır. Batan güneşe karşı dizilip kebap mısır kemirmek zamanı...

Yollar onların mesut kahkahalarıyla dopdolu kalır.

(**Hür Gazete**, 20.9.1930)

GECE VE AT

Tavan Arasından

Gece ile beraber nal sesleri geliyor.

İnsana kaçmak ve uzaklaşmak arzularını doğduran nal sesleri...

Sonra bir lüks lambasının aydınlattığı çiğ renkli kaldırımlardan kırmızı, lal bir at geçiyor. Bir saniye için ışıklar, meydan, sesler karışıyor ve yine bütün bunların içinde birdenbire, kıpkırmızı, büyüyerek şekil almış bir kan damlası gibi at yükseliyor. Onun bir saniyede dörtnala geçişi gözlerimizdeki bu kırmızı, yüksek hayali uzun müddet silemiyor..

Ve uzun müddet kendimize gelmiyoruz.

İsterse at köprüleri geçip gitsin, tozlar yoldan kenarlara uçmuş, meydanı tekrar her zamanki mızmız sesler kaplamış olsun, ne ziyanı var?.. Mademki atın soluğu kaybolmamış, gecenin her tarafına yapışmıştır. O halde uzun müddet gene çiğ lüks ışığının altında uzaklaşmak, kaçmak arzularıyla dolu kalacağım.

Böyle dakikalar geçecek.

Sonra süvarinin belki hiçbir şey duymayarak geçtiği yolda dolaşmaya çıkacağım.

İşte:

Hâlâ o yolda atın bastığı andaki heyecan, hâlâ yol titriyor. Ağaçlardan, karanlığın beri tarafına doğru bir nehir akışı var.

Bunu hissettiğim halde göremiyorum.

Etrafımda hiçbir ağaç yok. Göremediğim için belki de var; fakat gece onları o kadar sımsıkı yakalamış ki...

O halde niçin ağaçların, gecenin beri tarafına doğru aktığını hissediyorum?

Bakın geride bıraktığım ışıklara. Sonra dinleyin. Dinleyin, sesi işitiyor musunuz? Mızmız hımhım bir ses...

Ne hışırdayarak, hatta gürleyerek geçen rüzgâr bu mızmız sesi örtebiliyor, ne de yakınlarda gece ile büyüyerek akan derenin homurtusu.

Çünkü bu ses bütün geride bıraktıklarımın sesidir.

Artık ben, at sırtında bir nehir gibi geçiyorum. Fakat o sesler benim itiyatlarımın bağdaş kurup oturdukları yerin sesleridir.

Ne kadar kaçmak ve uzaklaşmak arzusuyla dolu isem, o kadar da bağlanmak, kalmak, bağdaş kurup oturmak istiyorum. İşte her şey bitmek üzere:

Atın geceye yapışan solukları; duvarlardan, ağaçlardan sızmış. Aç ve susuz toprak onları emmiş.

Önümüzde yükselen kan damlası, şişirilmiş bir kauçuk gibi delinmiş, pörsünmüş, olduğu yere çöreklenmiş...

İşte, şimdi o çöreklenen şeyin de başını kaldırarak bir müddet dolaştığını ve sonra sonbahar yapraklarının arasına karışıp kaybolduğunu duyarak görüyorum.

Meydanı, lükslerin çiğ ziyası birdenbire tekrar kaplıyor.

İşte her şey bitti.

(**Hür Gazete**, 21.9.1939)

OSMAN CEMAL'İN "ÇİNGÂNELER"İ

Osman Cemal'in *Çingâneler*'i muhakkak bir şaheserdir. Osman Cemal şimdiden sonra bir tek yazı yazmasa, Türk edebiyatına kazandırdığı bu şaheserle gene mahzun ve gene yarı meçhul aramızda dolaşsa, bu, hiçbir zaman değeri birdenbire, bir çığlık halinde meydana çıkarmayı unutmayan edebiyat denilen şey ona bu şaheserinin layık olduğu mevkii vermekte gecikmeyecektir. Okudukça şaşırıyorum. Sayfaları çevirdikçe içim hüzün, sevinç ile dolu karmakarışık bir âleme giriyor.

Gâvur Ethem kitaptan fırlıyor, karşımda Apokor Çorbacı'nın kim olduğunu izah ediyor. Akman Aba'yı arabasını sürerken, yaz yağmurlarını, çadırı, böğürtlen dolu sepeti, ayaklarını köpekler dalamış tirşe gözlü Gülüzar'ı, Büyükdere köylerine giden musiki ve avantür delisi delikanlıyı, yılanları, Nazlı'yı görüyorum, duyuyorum.

Bir reel âlemini bu kadar masala ve destana yakın şekilde bir de Alaine Fournier'de okudum.

Osman Cemal'in bu kitabı için biraz röportaj kokuyor, demişlerdi. Kokladım. Mis gibi bir şaheser, bir hakiki roman davantaj avantür romanı kokuyor. Fazla olarak bir de hakiki bir örf ve âdet romanı. Bu iki janrı birleştirerek bize Türk edebiyatının en güzel eserini veren Osman Cemal'e, beni okuyanlar birer tane o kitaptan edinerek hayran olsunlar.

Bazen bizi inandırmak, bizi sürüklemek için o kadar ustalık ve tabiilikle bulduğu entrikler bize Osman Cemal'in hakikaten harikulade ve anadan doğma olan artist kıymetine bir de ustalık, olmuşluk ifadesi veriyor.

Osman Cemal'i bu kitabıyla ben daha yeni tanıyorum. Fakat başkaları hiç tanımıyorlar. Bu kitap hakkında bir-iki yazı okudum. Bir tanesi hiç okumadığını ayan beyan gösteriyor. Bir diğeri de ancak şöyle böyle hakiki kıymetine temas ediyordu. Ben o kadar yakın bir istikbalde Osman Cemal'in bu kitabının yüzüncü tab'ı yapılacağına ve Türk edebiyatının ilk avantür roman tarzının bir şaheser numunesi olduğu anlaşılacağına yüzde yüz eminim.

(**Vakit**, 23.6.1939)

YENİ NESLİN İDDİASI VE DAVASI

Tanzimat ve Tanzimat'tan sonraki nesil şarkta, garpta ve öz vatanında müflistir. Hem şark ve garp, hem de anavatanla ilk defa temasa biz geçtik. Romanda, piyeste, hikâyede, fıkrada, nesirde dava ve mesele –isterse şimdilik tohum kadar minik olsun– bizim nesille beraber kalkınmaya davranmıştır.

Babıâli mütegallibesi son münakaşalarda, bazen isim bile zikretmeden kendi kendisini belli etmiş olmakla, liste tanzimine ihtiyaç bırakmadı. Biz şahıslarla kavga etmiyoruz. Bir nesil ve bir geri fikirle kavgadayız.

Bir türlü Ankara caddesine inkılap edemiyen Babıâli, Erzincan felaketini kıskanmış olacak ki, onu kâğıttan maketlere taklit ettirmek istedi.

Yüreğinde, hesabını ve kitabını bilmediği, haklı ve büyük ihtibaslar taşıyan bir gencin, birkaç sözü üzerine, gazete yazı müdürlerinden ziyade idare müdürlerinin taktikasıyla nasıl bir dövüş panayırı kurulduğunu biliyorsunuz. Bu misli görülmemiş panayır salaşın-

da, gözlere bir an için sahipsiz, metodsuz, plansız görünen birkaç münferit gencin –uluorta– saldırışıyla, hakikaten başsız davasız, mecalsiz birkaç ihtiyarın hazin cümbüşünü seyrettiniz.

Oldu, bitti! Şimdi tâbiyemizi ifşa ediyoruz: Dikkat!

Sahte planını bizzat kendi eliyle satıp, öz planını gizleyen ordu kumandanının hilesine herkes ve her taraf mağluptur!!!

Zira neslimiz, sentez ifadesiyle meydana çıkmadan evvel, umumi alâkayı avlamaya mecburdu. Çünkü bizim Babıâli mutasarrıflığında, sadece sentez lafı yedi köyden kovulmaya yeter... Evvela nara, sonra damla damla düşen kelimeler...

Şimdi konuşalım:

1-Malum ve meşhur gazete hokkabazlıklarının üstünde.

2-Hakiki sesimizi, toy çığlıkların maskesi altında kararmış zannettiren perişan infirat gayretleri dışında.

3-Tarihçisi, sebep ve neticeleri, sabit kadrosuyla bir bütün ifadesinin yanıbaşında.

Konuşalım...

Evvela Avrupa kıtasının hududunu tarif eder gibi, nesil coğrafyamızı çiziyoruz:

Bize bitişik eski nesille aramızda Amazon nehri kadar geniş ve tabii bir engel var. Hududumuzu, miyop gözlü kongre diplomatları mevhum noktalarla çizmedi; büyük bir sosyal

zelzele, eski kafalarla yenileri arasından bir karasaban gibi geçti.

Büyük Harp!

Asla yaş softalığına düşmeyen ve keyfiyet ölçüsü bakımından kendi ruh kıvamına sahip her sanat ve fikir adamını her devirde yanında kabul eden neslimizin kemiyet ölçüsü bakımından farikası, büluğunu Umumi Harpten sonra idrak etmiş olmaktır.

İşte, harbin yaşatıcı ve öldürücü, bulduru-cu ve kaybettirici tesirleri içinde boy attıktan ve ilk mümessilleriyle buluğ krizlerini çekmeye başladıktan sonra cumhuriyet devresinde duy-maya, düşünmeye ve eser vermeye koyulan bu nesil, kendisinden bir evvelki örnekleri, dipsiz kiler boş ambar saydığını peşin olarak kaydet-mekle kesbi şeref eyler...

Hendese davası halledercesine hükmü ba-şa aldık. Can ve kan üstünlüğüne inandığımız neslimizin bütün ömrü boyunca kitaplar dolu-su konuşmak ve sistemleştirmek zorunda oldu-ğu bu bahsi, şimdilik kabataslak hatlarla ispata girişiyoruz:

Birinci Mütearife:

İmparatorluk başından, Tanzimat günleri-ne gelinceye kadar, Süleyman Çelebi, Mevla-na, Yunus Emre, İbni Kemal, Şeyh Bedrettin, Fuzuli, Baki, Nedim, Nefi, Naili, Evliya Çele-bi, Kâtip Çelebi, İbrahim Hakkı, Âşık Paşa, Şeyh Galip, Sinan, Rakım ve Dede Efendi ko-lundaki Türk sanatkâr ve mütefekkiri, kendi

zaman ve mekânı ve öz anlayışı içinde hakiki, halis ve tezatsız bir âlemin, şahsiyet ve kemale ermiş örneğidir.

Şarkla garp arasındaki ilk hesapsız hesaplaşma, bu kemal ve şahsiyet örneğini, bir anda taklitlerin en sefiline düşmüş, müflis ve şaşkın bir tiple değiştirdi. Tanzimat'tan, Umumi Harp başlangıcına gelinceye kadar, bütün sosyal ve politik plan, bütün edebi, fikri ve bedii kadro, Avrupa'dan yüz sene teahhurla gelen ölü kalıpların yüzde yüz müstemlekesidir. İcap ederse, metinlerle ispata âmade olduğumuz bu hakikati, şimdilik sadece kültür sahiplerinin bedahet hissine terk ediyoruz. İşte dinamik bir mukayese tablosu:

Bir tarafta, Leyla ile Mecnun'daki kadını erkek ukdesi... Öbür tarafta, Edebiyatı Cedide romanındaki sokak zamparalarının o korkunç kafa ve ruh boşluğu... Bir tarafta, Topkapı sarayının soylu Bağdat köşkü... Öbür tarafta, yine Topkapı sarayının sonradan eklenmiş piç Mecidiye kasrı...

Bir tarafta, Baki'nin altın şiiri. Öbür tarafta, Tanzimat'tan sonraki her şairin teneke nazmı...

Bir tarafta, Itri'nin haşmetli salavat bestesi... Öbür tarafta, Şamram Dudu'nun kantoları...

Misaller yüz bine çıkabilir. Kısa konuşmaya mecbur olduğumuz için, davamızı yalnız serlevhalar halinde ifadelendiriyoruz.

Tanzimat'tan, Büyük Harp başlangıcına gelinceye kadar, Avrupalılaşma davasında, Türk sanatkâr ve münevverlerinin mutlak olarak arzettiği levha, derin bir acz, sefil bir iflas, eşsiz bir apışma felaketinden başka bir şey değildir.

Jeune Turc tipi ile inkılabı, Edebiyatı Cedide ile sanatı ve Kamusu Felsefe ile tefekkürü kurduğunu vehmeden Tanzimat ve Tanzimat sonrası sanat ve fikir adamı, gününde ne maziyi ve ne istikbali, ne şark'ı ve ne garbı anlayabilmiş, mucize çapında azametli bir ahmaktır.

İkinci Mütearife:

Umumi Harp gelip, çattı. Bu arada 4.000.000 Türk seferber oldu. Milyonlara yakın insan can verdi. Memleket en büyük facialarını gördü. Fakat biz, bütün bunlara ait milli hissi anlatan tek mısra görmedik...

Büyük Harpte, açlık, karanlık, hastalık ve ıstırap örsünde dövüle dövüle pişen neslimiz, işte bu hengâmede doğdu; ve bir anda, yepyeni bir ruh haleti ile bambaşka bir kafa tipine gebe kaldı.

İdrak midemiz guruldamaya başlar başlamaz, bir de ne görelim:

Mutlak olarak bir kültür özü halinde süzülüp bize getirilmesi gereken ve ilk temelimizi kurması lazım gelen şark mirasının ve yine mutlak olarak baş örnekleriyle bize aşılanması zaruri olan garp kültür hediyesinin yerinde yeller esiyor.

Büyük Harbe gelinceye kadar, Tanzimat ve Tanzimat sonrası sanatkâr ve münevver tipi ne Gazali'nin, ne Muhittin Arabi'nin, ne Mansur'un, ne İmamı Rabbani'nin, ne Sadi'nin, ne Firdevsi'nin, ne Kays'ın, ne Mevlana'nın, daha feci, ne Yunus Emre'nin ve en fecii, ne Karacaoğlan'ın, ne de Âşık Ömer'in farkında...

Aynı Tanzimat ve Tanzimat sonrası sanatkâr ve münevver tipi, garbe baktığı zaman da ne Eflatun'un, ne Aristo'nun, ne Homeros'un, ne Sofokl'un, ne Virjil'in, ne Dante'nin, ne Mikel Anj'ın, ne Rasin'in, ne Paskal'ın, ne Dekart'ın, ne Sent Böv'ün, ne Rönan'ın, ne Balzak'ın, ne Standal'in, ne Flober'in, ne Zola'nın, ne Bodler'in, ne Rembo'nun, ne Göte'nin, ne Şiller'in, ne Lesing'in, ne Kant'ın, ne Hegel'in, ne Engels'in, ne Şekspir'in, ne Beykın'ın, ne Bayron'ın, ne Blek'in, ne Raskin'in, ne Puşkin'in, ne Gogol'un, ne Dostoyevski'nin, ne Tolstoy'un, ne Gorki'nin. Hulasa: ümanizmin ve devamı olan hayatın farkındalar.

Halbuki, hakiki, milli bir edebiyata sahip olmak demek, hakiki bir ümanizme sahip olmak demektir.

Tasavvur edin ki, cihanın sanat ve fikir kafasını emziren bu örnekler dururken, roman, Edebiyatı Cedide'de, "Gonkur Biraderler" ve şiir "Sülli Prüdom" ve "Fransuva Kope" nam cücelerin çiftliği olmuştu. Bütün fikir sa-

hası ise Fage ve Güstav Löbon'dan başka yavuklu bulamadı. Taklidi bile beceremeyen mukallit!

O mukallit ki, şarkta müflis, garpta müflis ve öz vatanında müflis...

Yalan söylemiyoruz!

Hem şark ve garp, hem de anavatanla ilk defa temasa biz geçtik... Evvela bütün şark mistikleri, sanatkârları ve halk şairleriyle ilk temasa geçen nesil bizimki! Sonra, Sokrat'tan Froyd'a kadar cihan fikir hayatının kalburundan şahsiyet ölçüsü ile ilk defa olarak örnek alan ve kafasını ayarlayan nesil yine bizimki! Bodler, Rembo ve Mayakovski, sonrası garp şiirinin son cereyanlarına kadar varan ve cemiyetle insanı kuşatıcı her türlü davayı köklü dünya görüşleri halinde ilk defa mısraına ve cümlesine gömen nesil yine bizimki.

İlk defa olarak, en çetin nefis muhasebelerine cesaretle girmekte korkuya düşmeyen, yerle gök arasında her türlü varlık davasını, sebep ve neticesini kurcalayan nesil yine bizimki! Ayrıca romanda, piyeste, hikâyede, fıkrada, nesirde dava ve mesele –isterse şimdilik bir tohum kadar minik olsun– bizim nesille beraber kalkınmaya davranmıştır.

Biz bütün azamız ve bütün hamulemizle neslimizin kıymet hükmünü anlatmak için elele vermiş bulunuyoruz. Sözümüzün hakiki boyunu, bosunu zaman ve eser gösterecek...

Babıâli mütegallibesi, son münakaşalarda

bazen isim bile zikretmeden kendi kendisini belli etmiş olmakla, liste tanzimine ihtiyaç bırakmadı. Biz, şahıslarla kavga etmiyoruz. Bir nesil ve bir geri fikirle kavgadayız. Binaenaleyh yazımızın içinde, isme lüzum görmüyoruz. Nuh'un gemisi kalkıyor. Fakat bu sefer, muzır mahlukattan başka, herkes küpeştemizdedir.

Yeni neslin davasını ortaya koyan gençler namına: Abidin Dino, Sait Faik.

(**Tan Gazetesi**, 24.1.1940)

NURULLAH ATAÇ'A AÇIK MEKTUP

Edebiyatta Tasfiye Davası

Vaziyet lehimizdedir. Bunu Nurullah Ataç'ın "Haber"deki makalesinden ve "Akşam"daki laubali mektubundan anladım.

Eski neslin eler tutar yeri kalmamıştır. Bunu yalnız münevver kısım değil, efkârı umumiye de hissetmiş gibidir. Bu muhakkak böyle olmasaydı zamanında söylemesini bilen Nurullah Ataç karşımıza Miraç Katırcıoğlu ve Rıfat Ilgaz gibi yeni isimlerle çıkmazdı (bu iki ismin hakikaten kuvvetli yazılar yazdıklarına inanıyorum).

Yazılarında bayağılıktan, numaradan ve "Akbaba" tarz alaydan çok çekinen Nurullah Ataç son darbeyi vurmak için bu Vâlâ Nureddin ağzına yanaşmaz; Halit Fahri ve Orhan Seyfi'ye onların tarzıyla çatmazdı. Aramıza şimdilik büyük bir şair payesi ile değil de hepimiz gibi nefer olarak aldığımız Orhan Veli, Bedri Rahmi ve Mustafa Seyit gibi çok kıymetli uzuvları bizden ayırmaya ve yeni bir ekip kurmaya teşebbüs etmezdi.

Biz ne büyük şairliğimizi, ne küçük hikâyeciliğimizi düşünecek vaziyetteyiz. Bu işi başarmaya karar verdik. Nurullah'ın fiskeleyerek öldürmeye çalıştığı insanların inindeki gibi homur homur homurdandığını, her fırsatta yalnız istihza ve yalnız demagoji ile saldırdığını görüyoruz. Bu nevi her münakaşanın sonunda gazete sütunlarına –yeni bir eski– bütün haşmeti, bütün o Osmanlı saltanatı, bütün o on dokuzuncu, on sekizinci, yirminci asır geri ve sabit fikirleriyle rokoko ve dejenere zevkiyle oturuyor, yakıyor çubuğunu, höpürdetiyor kahvesini.

Bu her zaman böyle olageliyor. Şahıs şahıs ele alındıkları zamanları ve intibaları hiç de fena olmayan bu insanların gazete sütunlarına geçtikleri zaman ellerine aldıkları kamçı istihza ve demagoji, üstüne bindikleri at, o lağar, o yürümez topal eşektir.

Biz, onların yazılarının kötü olduklarını söylüyoruz. Onlar bizim yazılarımızla alay ediyorlar. Bir yazının kötü olduğunu söylemek kadar tabii ne olabilir? Herkesin gözü önünde arzedilen bir matanın kalitesi hakkında laf söylemek hakkı gene herkesindir. Diyoruz ki, yalnız kendinize kapanmışsınız, pencereden bakıyorsunuz, sokakta ne olup bittiğinden haberiniz yok. Karşınıza çıkan biz kimiz, ne istiyoruz, ne yapacağız? Bir gün sordunuz mu? Harpler gelip geçti. İnsanlar da yetişti. Siz de pişemediniz. Aramızı uçurumlar, hendekler

ayırıyor. Birleştirmeye hiç niyetiniz yok. Zaten bizim de yok ya! Yazı yazıyoruz, alay ediyorsunuz. Şiir yazıyoruz, gülüyorsunuz. Gülün, ziyanı yok, bu bizim muvaffakıyetimizi gösterir. Fakat o insanları, o bize lazım insanları zehirliyorsunuz ki buna tahammül edemeyiz. Biz yazmak istiyoruz. Şu yollardan ve şu yollardan şu iyi neticelere varacağımıza kaniiz, diyoruz. Olmaz, olamaz, hah hah hah...

Nurullah Ataç, Gavsi Halit mektebini bitirmiş, bir gazetede mütevazı çalışıyor. Yazılar yazmaya başlamış... Kimin hakkı vardır alay etmeye? Beklemekten ne çıkar? Belki söylenecek sözü vardır. "Sus! Sen çocuksun. Senin babanı şair diye alıp kara listeye sokmaktan başka ne meziyetin var," demek, ne demektir?

Gavsi Halit bu meseleyi ortaya ilk atan heyecanlı bir gençtir. Makalesini okudum: Çok terbiyeli fakat biraz heyecanlı yazılmış. Bize hâlâ garami, hissi ve suni şiirler yazan şairlerin lüzumu kalmadığından, bu adamların Türkçeyi yavanlaştırıp basitleştirdiğinden, Türk unsurunu kâfi derecede yazılarına koyamadıklarından, memleketin hiçbir derdi, meselesi, heyecanı ile alâkadar olmadıklarından, Avrupa'dan Humaine'i bulup çıkaramadıklarından yana yakıla şikâyet etti.

Abdullah Efendi'de öğle yemeklerini yiyebilmek için İstanbul'un Fatih kazasının Devegeçmez sokağının delikanlılarına, Etyemez'in Şekergörmez sokağının genç kızına manasız,

kof, zevksiz mısralar okutmaya, romanlar yutturmaya kalkan bir sanatı ortadan kaldırmaya teşebbüs az iş midir?

Ama Nurullah Ataç'ı Şekergörmez sokağıyla, Etyemez mahallesi ve Devegeçmez semti insanı alâkadar etmezmiş de... Üniversite mezunu, nükteden anlar, Bodler'den çakar adam daha çok alâkadar edermiş... Bu alakâya göre evet, o adamlar ölmüştür. Yani Devegeçmez semtinin insanını avlayan, yutturan muharrirler...

Bize göre mesele böyle değildir. Nurullah'ın ölmüş zannettiği ölmemiştir. O da ölmediğinin farkındadır. Fakat bu işi başarmaya kalkanların sanat kalitesi üzerinde duruyor. Lüzumu yok azizim. Biz böylece kendimiz için çalışmadığımızı ispat ediyoruz. Dördüncü, beşinci, istersen onuncu derecede bir muharrir sıfatıyla hareket ettiğimizi, gene istersen dokuzuncu derecede bir şair ruhuyla coştuğumuzu sana haber veririz.

Bu iş olup bittikten sonra senin mihenk taşına gene ihtiyacımız vardır. Zevkine ve fikirlerine itimadımız berkemaldir. Gene Bedri Rahmi en iyi şairimiz; gene Orhan Veli, bizden evvel başladığı yıkma ve yapma işinde üstadımızdır. Karşımıza yeni ekiplerle çıkmaya hazırlandığını Vâlâ Nureddinvari yazılarından hissetmekteyim. O taktiği benimsediğini zevksiz ve sathi mektubundan anlıyorum. Ziyanı yok! Yeni ekibin elemanları da bizdendir. Sıra-

sı gelince onların layık oldukları birinci mevki koltukları boştur. Yalnız hakikaten bir mesele halini alan Etyemez mahallesini, Devegeçmez sokağını, Çankırı'nın kırını, Konya'nın ovasını ve Ankara'nın stepini alâkadar eden bir meselede yanımıza hiçbir mihenk taşı ve zevk altın arayıcısı almadan da bu işi başaracağımıza kaniiz. Laf sırası ondan sonra sana gelecek, istediğin gibi mihenk taşlarına birer birer kimi istersen vurabilirsin. Hatta Son Posta muhabirine söylediği gibi tasfiyede senin rolün büyüktür. Fakat bu işte biraz daha insaflı ol. Vurma, demiyorum. Vuracaksan vur, ziyanı yok nereden olursa olsun, fakat o eski Nurullah Ataç üslubunla, Montaigne kaliten ve Voltaire halinle vur! –Vâlâ Nureddin silahıyla değil!– Daha hoşumuza gider. Makale gibi başlayıp da nihayet mektuba çevirdiğim yazım için de affını dilerim. Yaza Ada vapurunda görüşmek ümidiyle, hayranın Sait FAİK.

(**Haber – Akşam Postası**, 30.1.1940)

YEDİ YAŞINDAKİ ŞAİRLER

Arthur Rimbaud'nun bu şiirini bana hatırlatan yedi yaşında bir mahluk oldu. 23 Nisandaydık... Millet sokaktaydı. Bir aralık ortalık karardı ve tenhalaştı. Herkes sinemalara girmişti. Sinemadan çıktığım zaman kapıda elinde bir "Son Dakika" gazetesiyle, "Bir tane kaldı!" diye bağıran bir çocuk gördüm. Birbirinden küçük bir sürü yavru bağırıyorlardı:

– Son Dakika, Son Dakika!..

Taksim'den Harbiye'ye çıkan –hadi söyleyelim kelimesini– bulvarda Rimbaud'nun "Les Poetes de sept ans" ismindeki şiirini hatırladım.

Bana bu şiiri hatırlatan o "Bir tane kaldı!" diye bağıran çamurlu elli, sarı kalem bacaklı, kıvırcık saçlı çocuktu.

Üzerinde oldukça temiz bir esvabı, üstleri yamalı olmakla beraber sabahleyin boyanmış ve hatta tabanının etrafına kuvvetli bir vernik sürülmüş ayakkabıları bile vardı.

Çorabının bir tanesi düşmüştü. Ötekisi; çok fakir, fakat muntazam bir ananın sabahleyin çektiği ve yerleştirdiği şekilde duruyordu.

İleride ve etrafımızda birçok çocuklar daha bağırışıyorlar. Yüzlerinden işi çok ciddiye aldıkları anlaşılıyor: Halbuki bu küçük, bir şairden başka bir şey değildi. Anası pekâlâ çamaşır yıkıyor, küçüğünü mektebe gönderebiliyordu. Nazik, iyi bir hatundu... Elinden iş gelirdi. Mahallede ise oldukça itibarı vardı.

Hele çocuğunun gazete satmasını hiç istemiyordu.

Rimbaud'nun şiirini eve gider gitmez yeniden okudum. Tercüme etmiyorum. Ulu orta, anladığım gibi yazıyorum... Şiir tercüme edilir mi?

"Valide, vazife defterini kapar, çocuğunun mavi gözlerinde ve asil alnındaki nefret ve iğrenti dolu ruhunu göremeden mağrur ve memnun çekilir giderdi.

Çocuk bütün gün itaat etmekten ter içinde kalırdı. Zekiydi ve çok zekiydi. Bununla beraber yüzünün bazı hatları ve bazı tikleri vardı ki bunlar ondaki o müthiş riyakârlığı pekâlâ hissettirmekte idiler. Boyaları ıslak, loş koridorlardan geçerken dilini çıkarır. Uyurken iki elini apış arasına alır ve gözlerini kapadığı zaman birtakım siyah ve garip noktalar görürdü."

Şiir buradan sonra çok tuhaflaşıyor. Buraya kadar hemen hemen satırlara sadık kaldığım fakat ahengini mahvettiğim halde bundan sonra bir yirmi satır kadar bir şeyler anlıyorum ama, hatta çok şeyler anlıyorum ama,

tercüme edemiyorum. Yalnız bu anladığım şeyleri şöylece hulasa edebilirim:

"Akşam üstleri, bir lambanın ışığında ve çatıdan sarkan bir ölü gün ışığının altında merdivenin trabzanlarında kayarken uyuyor gibidir. Bilhassa yazın sersem, mağlup... Öyle serin yerlere çekilip kokular duyardı ki o zaman sakindi, düşünürdü.

Kışın evin arkasındaki küçük bahçedeki duvarın dibinde çamurların içindedir. O balık gözlerini vehimler, hayaletler ezer. Duvar dibindeki uyuz ağaçların rüzgârdan birbirine girdiği zamanlar, müthiş sesleri duyar. Merhamet! Onun dostları yapayalnız kalmış çocuklardır. O çocuklar ki kupkurudurlar, alınları çıplaktır. Gözleri yanaklarıyla beraber solmuştur. Bayram yeri kokan paçavralarının içinde çamurdan simsiyah olmuş sarı ve zayıf ellerini saklar ve sessiz tatlı meczup muhaverelerine benzer mevzular konuşurdu.

Annesi onu bu mundar merhametleriyle yakalayıverirse korkudan tir tir titrerdi. Şaşırırdı. Çocuğun o geniş ve derin muhabbet kuyusu dolar, boşalırdı: Fakat bu anayı böyle görmek ne hoştu! Onun mavi bakışları vardı ki yalan söylerlerdi.

Yedi yaşında, hayat hakkında romanlar yapardı.

Bir sahra ve sahranın ortasında parlayan yıldız: Hürriyet, sonra ormanlar, güneşler, su kenarları, bozkırlar!

Resimli mecmualar onun hülyalarını tamamlardı.

O kırmızı baskılı resimli mecmualarında güzel İspanyol kadınları güler, mahalli elbiselerini giymiş İtalyan kadınları kahverengi gözlerle çılgındır.

– Sekiz yaşında, komşu amelenin kızı, küçük vahşi, o hınzır kız, bir gün nasıl bir köşede onun sırtına sıçrayıvermişti, sonra küçük hain onu nasıl ökçe darbeleriyle yumruklarla pestile çevirmişti. Onun küçük derisinin harikulade kokusu ağzında, nasıl gidip odasına kapanmıştı..."

Rimbaud'nun şiiri şair ve bedbaht çocukların şiiridir. Eğer pek naz ve naim içinde büyümedikse –ki büyümedik ve buna belki son harpler sebebiyet verdi– aynı rüyaları, aynı garip dünya rüyalarını gördük. Şimdi şu sinema kapısından çıktığım zaman Rimbaud'nun yedi yaşındaki merhamet hisleriyle yandığı zayıf, üstleri bayram yeri kokan ve meczupların muhaverelerileriyle ıslık halinde, bir şey söylemeden, masum bile olmayan şeyler konuşan çocuk sesleri ve çocuk arkadaşlar görüyorum. İçimi merhamet bir deniz meddiyle gelip dolduruyor.

Erkekler kadınları taksilere atıp beyaz çarşaflara ve kuş tüyü yastıklara bir an evvel kavuşturmaya ne kadar hasretlidirler... İyi günler ve iyi rüyalar için bize Erzincan'daki zelzeleyi haber vermeye koştunuz; evlerinizden kaçtıy-

sanız hindistancevizi gibi tıraşlı ve kel kafalı çocuklar, mesele yok!.. Çünkü İstanbul sokakları gece gündüz güzeldir. Bu gece havanın içinde Boğaziçi'ndeki yalıların bahçelerinin erguvani çiçeklerinin kokusu değilse bile ruhu dolaşıyor. Sabah çok yakındır. Gündüz bir caminin avlusunda istediğiniz kadar uyuyabilirsiniz... Uyumazsanız da gözleriniz altında bir mavi halka uçar... Sıhhatinizden, şenliğinizden kaybetmeyin de ehemmiyeti yok...

– Bunlar da her yere giriyorlar... Girmedikleri yer yok ki! dedi bir adam. Taksiyi çağırdı.

Rimbaud'nun İtalyan kızları gibi kahverengi gözlü, deli bir hatunu attı arabaya... "Çek, dedi, Hürriyet tepesine!"

Yedi yaşındaki şairler, bir an kalabalıklaşmış İstiklal caddesini çın çın çınlatmakta devam ediyorlar. İnsanın doğrusu biraz uykusu kaçmıyor da değil...

Fakat böyle de olsa yedi yaşında şairlerle dolu İstanbul sokaklarında dolaşmak ömürdür. Hayat romanı yağmurla beraber yağar. Tramvaylara asılmış müvezzilerle beraber seyahat edilen bu muazzam ve harikulade İstanbul şehrinin yedi yaşındaki şairlerini seviniz! Severseniz on yedi yaşında edebiyata geçmiş şairleri olan bir memlekette yaşarsınız.

Sakın şairleri –birtakımları gibi– Mazhar Osman Bey'e havale edeyim, demeyin. Eğer dünya güzelse ve dünya bazı tahammül edil-

mez gibi geldiği zaman bir ağır mısraı hatırınıza gelirse, o zaman şairleri Mazhar Osman Bey'e değil, içinizdeki derin şefkat kuyularına atınız.

Bugünkü Türk şiirinin manzarası şairlerle dolu bir memlekette yaşadığımızı gösteriyor. Ne kadar çok olurlarsa o kadar iyi... Ben size birbirinden iyi yirmi şair ismi sayabilirim. Yarın belki de yüzlerce...

Belki günün birinde hepimiz, birbirimizden biraz daha aşağı, biraz daha yüksek şairler olacağız. O zaman hakikatler ne kadar acı olsa, her şeyin sonu ne kadar fani olsa ebedi ve mesut olmanın yolunu bulmuş olacağız. Dünyayı seveceğiz. Belki masalların âlemi kadar güzel yeni dünyalara varacağız.

O zaman kimse şairle alay etmeyecek... Deli doktorlarına şiir havale etmeyecek. Bu belki de şairleri doktorlara göstermeye layık bulan son nesildir. İnkıraz bulacaktır. Merak etmeyin!

(**Varlık**, 15.10.1941)

BİR MECMUA HAKKINDA

"Serveti Fünun" mecmuasını ilk defa satın alıyorum. Serveti Fünun ismi korkunç surette çirkin. Serveti Fünun mensuplarından hiçbirini de sevmezdim. Bir aralık oraya ben de yazı vermiştim. Şahsını pek sevdiğim "Gavsi"nin hatırı için. O zamandan beri okumuyordum. Bir genç hikâyeci "Bir yazımda senden bahsettim" dedi. Merak ettim aldım. Yani 20 kuruşu suladım. Kendi kendime; "Mademki eline bir mecmua geçti, oku, lezzet al, düşündüğünü de yaz," dedim.

O gece İlhan Berk'in şiirini okudum. İlhan Berk'te müthiş bir arama cehdi var. Fakat şekil o kadar bozuk ki... Mesela şu mısra:

Sen aydınlık gecelerin gazete satan sıcak memleketlerin çocuğu.

Ben hiçbir sıcak memleketin gazete sattığını bilmiyorum. İlhan Berk'in şiirindeki bu mısrada ise sıcak memleketlerin gazete sattığını hayretle okuyorum. Parça parça bir "Proust" havası içinde bu nesrin kendine has âlemi, hatta güzelliği var.

Nesirde şiir unsuru da var. Fakat o bol ke-

limelerin, bazen bozuk cümlelerin asıl şiirle alâkası hemen hiç yok. Egzotik, hatta harikulade (ekstra ordiner) bir atmosfer olduğu halde şekilsiz.

Ben çok samimi yazıldığına kani olduğum halde "aranılmış" yani "recherchi"... Roman veya hikâyede güzel pasajlar halinde bizi sürükleyecek bu şiir ne yazık ki, bir hikâye içinde değil. Bu kadar uzun cümleli ve bu kadar nesre yakın şiir olacağını tahmin ederim. Fakat İlhan Berk bu aramasında tam bir muvaffakıyetle karşıma çıkmadı. Yani şekli bulup bizi şiirin o içimizi ürperten, sihirli dünyasına vardıramadı.

İkinci yazı vitrin. Bütün hüsnüniyetime rağmen hiçbir şey alamadım. Cavit Yamaç şiir hakkında birçok şey söylüyor. Galiba kültürüm müsait değil. O kadar ilmi, hatta o kadar riyazi bir hali var ki bu makalenin, çözmeye imkân yok. Şu cümleye bakın: Bu lalettayin bir cümle:

"Arpoetik hiçbir zaman, edebiyat cereyanları önceden sezilmemiş ve müjdelenmemiştir."

Bu ne demektir?

Bir ikinci cümle, bu cümleleri gözünüzü kapayıp parmağınızla sahifenin ne tarafına koyarsanız bulursunuz, sizi temin ederim ki ben aynı şeyi yapıyorum; yemin ederim.

"Şairin sanatı bu gayretle yapıcı unsuru öz *tohumunu bulmaktır.*" Bu öz tohumu lakırdısı italik ile yazılmamıştır. Şöyle devam ediyor:

"Bu tohum yapılıp şiir halini alıyor ve bu ameliyatlardan sonra estetik yapıcılığın yanında Sanat (aynen böyle yazılmıştır. SF) oluyor."

Yazı başlarken de şöyle başlıyor:

"Bir araştırıcı için, şiir formülleri, daima, artistik bir ideal uğrunda toplanan esas unsurların teksifidir."

Araştırıcı ne demek? Şiir formülü nasıl şeydir, artistik ideal ne oluyor, esas unsurların teksifi ne biçim yapılır?

İşte size bir cümle ki daha çok uyku ilacına benziyor:

"Amidocolonisilisedyum."

Ancak bir laboratuvarda tahlil edilebilecek bir yazı. Yine Cavit Yamaç'ın öteki sahifedeki yazısını artık okuyamadım. Anlayamıyorum, ne yapayım!

Sabahattin Kudret'in daha güzel şiirlerini okudum. Bunda da sevimli bir şey var:

Bir türlü anlayamıyorum
Her akşam sokaktayım
Şiir yazamıyorum
Neden?

Sabahattin iyi şair. Fakat neden şiirlerini tefsir eden, anlatan bir şairin yazı yazdığı mecmuada yazı yazıyor; şaşırıyorum.

İşte eski bir şiirci –bu kelimeyi, müsaadesiyle Nurullah Ataç Bey'den alıyorum şiirci kelimesini–:

Halit Fahri şiirde ne yapmak istediğini anlatıyor. Daha doğrusu şiirlerini tefsir ediyor.

İşte:

"Veda gecesi ile ayrılık şiiri numunesi göstermiştim. Şimdi sırasıyla diğer ayrılık şiirleri geliyor. Şu kısa şiirler daha ziyade deruni seslerle örülmüşlerdir.

Karlar eridi sonunda
Gömülmeden ayak izin"

İşte size deruni seslerden örülmüş bir kazak, bir sepet, bir örgü... Fakat Allahaşkınıza şu kötü cümlenin şiir, neresinde?

Bunda ne mana, ne Türkçe, ne de örgü var. Hatta örülmemiş bile:

Kapımı açtım yolunu
Geçerken durmayacak mı?

Durmayan kapı mı? Belki de kapıdır. Kapı da olsa güzel değil. Hadi kapıdır diyelim, hiç olmazsa bir acayipliği olur.

"Mum Işığı" isimli şiirin ilk mısraları şu:

Gittikçe donuklaşan bir âlemin dışında
Bir rüyaya dalarız solgun mum ışığında.

Halit Fahri şiirde bir şeyler yapmak istediği için birçok şeyler yapmış.

Şiirde hiçbir şey yapılamaz. Şiir yazılır.

Nitekim o şiirde yapacağını yapmış. Ne yapmak istediğini de pekâlâ anlatmış. Ama şiiri bir türlü bulup da yazamamış.

Eğer şuna da şiir diyen bir kişi dünya yüzünde varsa ben yokum:

Sular musikin, kayalar
Orgun bu sahillerde

Bu dört beyti nasıl okudum, neden okudum? Hâlâ pişmanım. Artık günlerce hiçbir şey okuyamayacağım.

(İnkılapçı Gençlik, 10 Ekim 1942)

SEVGİLİYE MEKTUP

Celâl Sılay'a

Senin oturduğun kara parçasındayım. Bunlar ne tuhaf hisler: Bütün her şeyi; yolun kenarındaki yabancı evlerini, kırık bir taş parçasını, sıvası dökülmüş, kapısı İstanbul'un harikulade bir panoramasına açılan bir evin içindeki fakir bir konsolun ve bir temiz fakat eski bir valansla örtülü; boyasının beyazı dökülmüş bir karyolanın sıska bacaklı, gözlerine bakınca insanın içine merhametin yağmur misali yağdığı kara gözlü hasta bir çocuğunu, bir paslı demir parmaklığı, büyümemiş, sararmış bir çam ağacını ve sonbaharın yemyeşil otlarını, evinin bahçesi önündeki parmaklıkları boyayan bir adamı, onu seyreden bir köpeği, penceredeki genç kadını, futbol topunu götüren bu güzel çocuğu, hepsini, bütün yabancılıklarına karşılık bir baba evinin insanları, eşyası ve manzarası gibi bir yakınlıkla, yine aynı şeyleri âdeta bana düşman, acayip ve bazen çirkine karşı duyduğum elemle seviyorum.

Senin burada olduğun bence malum. Bili-

yorum ki evin birindesin. Hayır evde değilsin. Burada her evin kapısı bir çayırlığa, bir denize ve bir manzaraya açılıyor. Zengin, fakir herkesin kapısı servetle dolu bir manzaraya kapısını açmış. Sen bu çayırlıktasın. Lodos yakındaki denizin içinde canlı bir sesle kıyıya geliyor. Şu, şimdi önden uzun burunlu, kurumlu edalı, lacivert fanilalı ve bereli adam senin bulunduğun yerden de geçti, aynı kurumlu eda ile. Rengin al içindedir. Pare pare bir kızıllık her tarafını kaplamıştır. Ellerinde bir ağacın kabuğunun özleri vardır. Dizinde bir çimen yeşili, biraz evvel koşarken düşmedin mi?

Benim burada olduğumu bilmemene imkân yok. Bu küçücük memleketin her çayırında, hemen her evinin önünden geçen beni muhakkak gördün.

(**İnkılapçı Gençlik**, 21 Kasım1942)

YAŞASIN EDEBİYAT!

Şahsına ve imzasına çok güvendiğim, samimi, ciddi bir şahsiyetten şöyle bir mektup aldım:

"Bir heyet tarafından 1950 yılı başında yayımlanmak üzere hazırlanıp basılmakta olan filanca yıllık, memleketimizin belli başlı sanat kıymetleri hakkında da bilgi verecektir. Bu arada okuyuculara sanatkârlarımızın çalışmalarından malumat vermek istiyoruz. Yüksek şahsiyetiniz ve şimdiye kadar vücuda getirmiş olduğunuz kıymetli eserleriniz bakımından isminizin '.....'ı şereflendirmesi tabiidir.

Bu itibarla aşağıdaki sorulara en kısa zamanda cevap vermek, cevabınızı '.....' adresine göndermek lütfunda bulunmanızı saygılarımla tekrarlarım.

Sorular:

1950 için neler hazırlıyorsunuz? Yazmakta, yapmakta veya bestelemekte olduğunuz eserlerinizin adı ve mevzuu nedir? Kitap ise ne zaman intişar edecek? Tablo veya heykel ise ne zaman, hangi sergide gösterilecek? Beste ise ne zaman, nerede çalınacak? Tiyat-

ro eseri ise ne zaman, nerede temsil olunacak? Yeni eserleriniz hakkında vermek istediğiniz başka malumat var mı?"

Bu mektubu imzalayan elin çok kıymetli, çok saygıdeğer bir insan eli olduğunu bilmeseydim benimle alay ettiğini sanacak, ne yapalım diyecektim, hakkı var. Tam işin alaylı zamanındayız. Varsın alay etsinler. Hayır, mektup sahibi fevkalade ciddi ve kıymetli bir şahsiyet. Kimseyle bu şekilde alay etmek küçüklüğünü göstermez. O halde... O halde bu mektup gayet ciddi ise düşünmek gerek. Senin için bulunmaz fırsat azizim Sait, hazır kendi reklamını yapar, bedavadan bastırırsın, daha ne istersin?

Oturup bu gayet kibar, seni en can alacak yerinden vuran mektuba cevap ver, projelerini anlat, eserlerinin mevzuunu söyle. Şu tâbi basacak, şu gazete rica ediyor, ama ötekine vermek istiyorum de. Bir roman, iki hikâye kitabı ismi söyle. Şu kitaplarımı yeniden bastıracağım de. Beş senedir üstünde çalıştığım eserimi nihayet bitirebildim de. (Varsa) Şehir Tiyatrosunun saygıdeğer edebi heyeti beğendi oynatacak de. "Baştanbaşa Anadolu" isimli seyahat notlarım çıkacak de.

De oğlu de. Amma işte ben o güzel mektuba cevap vermemek, verememek nezaketsizliğinde bulunacağım. Vereceğim cevabı neşredeceklerini sanmadığım için (zaten o suallere bir cevap da alamayacağım için) şu kıymetli

genç arkadaşların büyük fedakârlıklarla çıkardıkları dergide yazayım dedim. Sanki bu sualler bana bir-iki sene evvel sorulmuş gibime geldi. Hemen kâğıda kaleme sarıldım.

Hikâyelerimi kitaplarda toplamak hoşuma gidiyor, hem de elime beş on para geçiyor. Evet devede kulak bile değil, ama ne olsa on formalık bir hikâye kitabına 100 lira kadar veriyorlar. 100 lira bu. Az para mı? '...' basmak istiyor, bir götüreceğim. Bugünlerde de pek parasızım. Nasıl etmeli? Adama gidip de bir hikâye kitabım var basar mısın denir mi? İyisi mi bizim Arad'ı yollarım. İsterlerse o zaman götürürüm.

Canım ressam, Arad ne oğlandır! Gözlüklerinin altındaki büyük ve koyu kahverengi gözlerinden dostluk akar. Ona her derdini söyleyebilirsin, dinler. Elinden gelirse işini görür.

– Arad oğlum şu '...' benim hikâyelerimi basar mı dersin?

– Basmaz olur mu? Tabii...

– Konuşur musun?

– Şimdi.

İki gün sonra yazılar elinizde, o suratını gördükçe insana fenalıklar gelen kitapçı efendinin karşısındasındır.

– Arad konuşmuş da, hikâyelerimi getirdim.

– Peki... Biz bir okuyalım da.

İki ay sonra uğrarsınız. Okumamışlardır.

Sizi seven ve sevmeyenlerle dolu bir heyeti edebiyesi vardır kitapçının. Meçhul, esrarengiz insandır. Kimlerdir? Bilinmez.

İki ay sonra tekrar uğrarsınız. Şimdi kitap çıkarmanın zamanı değildir. Ne verirse kabul edeceksiniz artık. Ah, bir elli liralık verse... Verir mi dersin? Ama elliden aşağı vallahi vermem. 100 lira isterim önce. Nasıl istersin birader yüz? Değer mi, dersin kendi kendine. Hem verir mi? 80 isteyeyim, elliye razı olayım dersin.

Ama artık kitapçının önünden geçerken içeriye girmek korkunç azaplı bir hal alır. Yine de girersin. Hiç kitaptan söz açmadan çıkanlara bakarsın.

– E ne var ne yok, dersin. Satışlar nasıl?

– Birader bu sıra kitap okuyan yok. Ne idi o iki sene evvelki furya. Nedir bu memleketin hali?

Kitapçı ile beraber üzülürsün. O sevimsiz çehre mahzun, sırdaş ve hemhal bir hal alır. "Bekleyelim, biraz bekleyelim"de karar kılarsınız.

İşte tam on bir buçuk ay geçmiştir. On bir buçuk ayda basılıp basılmayacağına bir karar almak lazımdır.

Hiç olmazsa parasını versin de ne zaman isterse o zaman bassın kararıyla her gün geçerken içeriye şöyle bir göz attığınız kitapçıya kat'i bir konuşma yapmak üzere girersiniz. Yüzünden daha kitabı basmak için vakit saat gel-

mediğini her haliyle anlatan kitapçıya, nihayet hemen dükkânda verilmiş bir kararla:

– ... Bey kardeşim. Şey... Başka birisi basmak istiyor da kitabı. Şu müsveddeleri...

– Hay hay kardeşim, yarın uğrayın, müsveddeleri alın.

Kitapçıdan çıkınca dünya yıkılmış sanmayın. Dudağınıza bir ıslık oturtur, şerbetçide bir mandalina şerbeti yuvarlar, vay namussuz herif vay, dersiniz.

Ertesi gün kitap koltuğunuzdadır. Her şeye rağmen bu kitap basılmalı. Şu yüz lirayı almalı. Hiç olmazsa iki hafta için artık para derdi olmamalı.

Kim basar bunu? Birdenbire hatırınıza gelir. Hemen koşarsınız ona.

Hiç ummadığınız bir halde kabul edilmiştir. Bir sürü hikâye bırakırsınız. İçinden sizin en sevmedikleriniz seçilir. Hiç hoşlanmadığınız bir isim kapağa yerleştirilir. Halbuki siz bundan iki sene evvel o kitabınızın ismini düşünmüş, bulmuş, hatta bir kapakçık da ilan bile etmişsinizdir. Mesela ismi "Kestaneci Dostum"dur. Kestaneci Dostum hikâyesini bir dostluk duyarak yazmışsınızdır. Kitap ismi iyi olmasa, hikâye kötü bile olsa canınız öyle çekiyordur. Hayır, "Kestaneci Dostum" hikâyesi bile kitabınıza girmez. Tashihini bile yapamazsınız.

Yüz lira çoktan bitmiştir. Kitap gözünüzden düşmüştür. Kitap halinde çıkarken düzelt-

meyi tasarladığınız yerleri, cümle düşüklüklerini bile düzeltmeden, düzeltmek canınız istemeden, kitaptan soğumuş bir halde kitabınız ortaya çıkıvermiştir. Sizin midir, bir başkasının mıdır? Şüphesi içinde kucağınıza atılan bir piç gibi bahtsız kitabı imzalarsınız.

"Sevgili kardeşim Ahmet'e saygılarımla."

Bu böyle, 19.. bilmem kaça kadar böyle sürüp gidecektir. Ve yine bir 19..'de kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum, nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir 19.. bilmem kaçta sizi kimseler hatırlamayacaktır. Yaşasın edebiyat!..

(Dergi Gazetesi, 15.12.1949)

YAZICILIĞIN YİRMİNCİ SENESİNDE

Kişi kendi kendisini tartabilseydi şu edebiyat ve gazetecilik alanında kaç kişi kalırdı?.. Yirmi senedir yazı yazarım; iyi kötü. Ne beni överlerse yutarım, ne de söverlerse fazla yüksünürüm.

Hem bana kalırsa yazıcılık işinde, insanın yazıları pek ahım şahım olmasa da zararı yok pek. Elverir ki namuslu olalım: Kalemimizi ne devlete, ne patrona ne de hatta millete (demagoji yapmayı, efkârı umumiye denilen mikrobu kastederek söylüyorum) satalım. Dahası var. En korktuğumuz mahluk olan münekkide, hatta okuyucuya bile beğendirmek gayesiyle yazı yazmadığıma göre kendimi yazıcı saymakta hakkım var mıydı, bilmem ki? Bir yerde lazım oldu da mesleğimi sordular. Doğrusu epey çekinerek, ama gururla "yazıcı" dedim. Mesleğimi bir kâğıdın meslek hanesine kaydedeceklerdi. Benden yazıcılığımı ispat edecek bir vesika istediler. "Efendim, birkaç hikâye kitabım var" diyecek oldum. Bunların vesika mahiyetinde şeyler olmadığını anlamakta gecikmedim.

Vaktiyle bir yerde hikâyeler yazar, röportajlar yapardım. Röportajlarıma on, hikâyelerime beş papel alırdım. Valde sağ olsun, evde babadan kalmalarla ocağı tüttürüp, aşı kotarıyor. Söylediğim yerden de haftada beş on papel alıyor, kahveye çıkabiliyor, hayatımdan hoşnut geçinip gidiyordum.

Bu yazılarımın çıktığı yere başvurmam ayıp mı idi? "Şu Sait Faik denilen bay, bize tanesi beş liraya hikâye, on liraya röportaj yapar. Enayinin biridir, tasdik ederiz" diye bir kâğıtçık lütfetselerdi işim olmuştu. Vermediler beyim. Vermediler kardeşim. "Biz kâğıt veremeyiz, isterlerse o daireden telefon edip sorsunlar, şifahen söyleriz" dediler. "Aman! Zaman!" mı diyecektim? Diyemiyorum körolası! Aldım garip başımı oradan. Bastım gittim Gülhane Parkı'na. Orada aklıma geldi. Ben bir zamanlar bir kurulda üye idim. Aidatımı geciktirdiğim için bir mektupla müracaat etmişler. Aylık borçlarımı ödediğim takdirde yine üyeleri arasında bulunmamla şeref duyacaklarını da yazmışlardı. Ben de utanmış, yirmi beş lirayı valdeden ödememesine ödünç almış, borçlarımı vermiştim. Herhalde yine kurulun üyesi sayılırdım. Madem ki borcumu ödemiştim, değil mi ya? Bu cemiyetin bir resmi kâğıdı ise benim değil yazıcı olduğumu ispat etmek, elime kalem bile sürmesem kâinata aksini yutturabilecek salahiyette idi.

Benden paraları ödediğime dair verdikleri

makbuzu getirmemi söylediler. Evi tartak martak getirdim. Makbuzu buldum, götürdüm. Yine bir dalgasına getirdiler. Yazıcı olduğumu bir türlü söyleyemediler. Elleri varmadı benim, yazıcılığımı tasdik etmeye.

İşte o günden beri ben yazıcı, sahiden bir yazıcı olduğumu anladım da onun için yazı yazamıyorum.

Çünkü bugünün yazıcısının üzerine büyük bir sorum yüklenmiştir. Bu sorum yalnız ve yalnız doğru görüp doğruyu yazmaktır. Kimsenin hatırı, keyfi için yazı yazmadım ama kendi keyfim için çok cümlem var. Yazılarımdan bunları da attığım gün, yine "Yeditepe"ye yazarım. Şimdilik bana izin...

Ha!.. O resmi kâğıttaki meslek haneme "yok" yazdılar. Türkçesi pek o kadar canımı sıkmadı (sebebi var). Ama bir de bu kâğıdın Fransızca kısmı vardı. Oraya da bir "Sans profession" oturttular ki, kan beynime çıkıyor (sebebini anlatmak uzun sürer, hem lüzumsuz).

Hikâyeyi anlattığım arkadaşlar katıla katıla gülüyorlar. Ben de ne halt edeyim, onlara uyuyorum. Beraberce gülüşüyoruz.

Ama şimdi ben, kim bana ne iş yaparsın derse göğsümü kabartarak yazıcıyım diyorum. Eskiden utanır, kekeler, kendimin de pek şüpheli bulduğum bir "muharririm" derdim. Ne enayi imişim. Ben halis muhlis yazıcı imişim yahu! Yazıcı olmasam muhakkak bu iki yerden de şatafatlı birer kâğıt alırdım. Çünkü her iki

yerde de eline kalem sürmemişler, sürüp de en azından para kazanmak gayesi gütmemişler bir tane yok.

Bereket "Yeditepe" para vermiyor yazıcısına şimdilik. Şu yazıma en azından beş papel isterdim. Beş papeli alınca da acaba zavallı Hüsam'ı ne diye kandırdım, bu yazı beş papel eder miydi, diye içimi yerdim.

(**Yeditepe**, 15.5.1950)

DEĞİL Mİ AMA...

Yeni eleştirmeciler türedi. Bir hikâyeci övebilmek için ötekilerini uluorta yermeye başladılar. Bakıyorsunuz; tenkit yazılarında kitaptan ve hikâyeciden bahseden dört-beş satır var yok. Kusuru isim vermedikleri başka hikâyecilere veryansın... Bu hiç de onların yeniliğine yaraşmıyor. Bizde öteden beri âdet bu çünkü!.. Maksat, sahiden sevilmeye layık bir hikâyecinin edebiyattaki yerini sağlamaksa, o hikâyecinin kitabından bize ne özellikler bulup çıkarılamaz... Hani, ben üstüme alıyorum sanılmasın. Onlar gibi şiirlerinde büyük, hem de pek büyük dertlere dokunan büyük büyük şairlerin bendenizi kastederek yazmayacaklarını bilirim. Bilirim ama, hani onların yerdikleri hikâyecilerin kim olduklarını tanıyorum gibime geliyor da onun için ben de bir-iki lafçık etmek istiyorum. Demek istediğim, haddim olmayarak, ben de onların usulünde bir tenkit yapmak zorunda kalacağım. Haklı olursam, yani okuyucunun katında tenkit ettiğim yazıcılar için bir şüphe uyandırabilirsem ne âlâ! Uyandıramazsam ne kaybederim?..

Mesela ben de bu şairlerin beğendikleri hikâyeciyi pek severim. O hikâyeci çekmiş oğlan. Çektiklerini de pek güzel. pek samimi anlatıyor. Tanıdığı çalışkan ama hakkını alamamış insanları da gözümüzde capcanlı yaşatıyor.

Yine mesela o şairler de, övdükleri hikâyecinin yaptığını yapmak istiyorlar. Yapmak istiyorlar ama olmuyor. Acaba neden olmuyor? Mesela o hikâyeci bize dokuma fabrikasındaki masuracı kızdan bahsetse bir dostundan, belki de karısından, sevgilisinden, arkadaşından söz açtığını anlıyoruz. Ama yine mesela mahut eleştirmeci şairler aç bir Fadime'den bahsettikleri zaman gözümüzün önüne Ankara'da bir apartıman geliyor. Şair bey sofra başındadır. Urfa yağından taneleri pırıl pırıl parlayan pilavın karşısında. Yanındaki kâsede cacık vardır. Hanımefendi sesleniyor:

– Fadime!

Fadime geliyor, şair beyin bardağına şarap dolduruyor. Şair bey birdenbire yeni bir şiir mevzuu bulmak düşüncesiyle;

– Fadime, siz köyde uskumru dolması yer misiniz? diye soruyor.

– Yerik!

– Fadime, siz çilek kompostosu tattınız mı köyde hiç?

– Tadarık...

Niye bu sahne gözümüzün önüne geliyor dersiniz? İki insanın yazdığı yazı, işte, foyasını

meydana çıkarıvermiştir. Ben de o hikâyecinin dokunduğu mevzulara dokunmak isterim ama, o şair beylerin şiirlerinin altındaki sırıtan manaya düşmek istemem.

İşte edebiyatta mevzuu sınırlanırsa böyle çıkmazlara düşüverir insan. Geri fikri müdafaa etmemek şartıyla edebiyatta her türlü mevzua yer vardır. Hatta incir çekirdeği doldurmayanına bile...

Şimdi biz mesela bir Orhan Kemal'i hayattan ve sosyal davalardan alınmış mevzularıyla beğendiğimiz için mi, yine mesela bir Oktay Akbal'ın bir akşam üstü Aksaray'daki Yedikule tramvay durak yerinde yağmur altında gelmeyen sevgilisini bekleyip içlenir ve dünyayı düşünür hikâyesini okuyup da beğenmeyeceğiz? Ben bunu anlamam.

Orhan Kemal hayatını yazıyorsa, Oktay da hayatını yazıyor. Orhan Kemal'in yalın, sahici bir maksat güden güzel hikâyesi hatırına; bugünün yine bir realitesi olan parasız, hassas, yağmurlu havalarda içlenen, soğuk havada kahvelerin camlarını sarmış buğularla ısınan, bir çay bardağından çocukluğuna, işsizliğine, hüznüne giden, hadi çekinmeden söyleyelim, fertçi güdüsü yine bugünün bir realitecisi olan işsiz, gayrı memnun, bulunmayan bir saadet peşinde koşan adamı olan, bir Oktay Akbal'ın hikâyesini mi feda edeceğiz?

Ben kendi hesabıma ikisini de seviyorum. Ne hakkımız var sanatkârı boğazından tutup

da, ille bunu yazacaksın, yoksa karışmam ha, seni beğenmem, önüme gelen yerde kötülerim, demeye?

Orhan Kemal duyduğu, sevdiği ve yaşadığını yazdığı için güzel, Oktay Akbal da duyduğu, gördüğü ve yaşadığını yazdığı için güzel. Ama mesela siz de, Orhan Kemal'in mevzularını ele aldığınız halde, duymadığınız, sevmediğiniz, yaşamadığınız için, hadi çirkinsiniz demeyeyim, fazla zekisiniz. Ama ne kadar zeki olsanız, aç Fadime'nin evinizde hizmetçi olduğunu ve onu söyleterek pilavı atıştırır, şarabı çekerken cacıktan Fadime'ye bir lokma ayırmadan kaşıkladığınızı şiiriniz bar bar bağırıyor.

Bana kalırsa bugünkü hikâyecilerimizin hepsi kanı, canı, hayatı pahasına samimi insanlardır. Orhan Kemal kadar iyi şeyler yapamıyorlarsa bu kadar duydukları, bu kadar yaşadıkları, bu şekil yaşamaya mecbur olduklarındandır.

Dostça tenkitlere can kurban! Dostça tenkitlerin haklı taraflarını insan istifade ile karşılar. İcap ederse yazı yazmaktan bile vazgeçer. Ama düşmanca konuşmaktan hiçbir şey elde edilmez.

Hepimizin daha birkaç fırın ekmek yememiz lazım geldiğini bilmeyen saygıdeğer münekkit şairlerin kendimizi bir Fransız şairine beğendirdik diye gizli gizli pala sallamalarının sebebini bilmiyorum. Ama, dostça konuşma-

dıklarına eminim. Dostça konuşsalar bir şey kaybetmiş olmazlardı. Fikirlerinden istifade eder, sayelerinde belki de kendimizi düzeltir, iyi hikâyeciler olurduk. Olmadı, ne yapalım?

(**Varlık**, 1.7.1950)

ONUNLA

Bana soruyor:

– Balıkların yüreği var mıdır?

Sabahattin'in motorundayız. Çaparimizde sopa gibi kolyozlar.

– Olmaz olur mu be?

– Yoktur işte.

– Yüreksiz yaşanır mı?

– Bizim bildiğimiz manada değildir onların kalbi.

Kolyozlar sandalın döşemelerini dövüyor. Ben onu alaya alıyorum. Balıkların al kanını gösterip;

– Bu kan nereden çıkar öyleyse? diyorum.

– Sen lakırdıdan anlamazsın ki... diyor.

Birkaç gün sonra Hachette kitabevinde bir ansiklopedinin balıklar hakkında bir forması elime geçiyor. Daha ilk satırlarda balıkların kan deveranı sisteminin bizimki gibi olmadığını, yalnız şiryanlarının (atardamar), yahut veritlerin (toplardamar) girip çıktığı iki hücreli bir kalpleri olduğunu öğreniyorum.

O, Boğaz'ın akıntılarını, balıkların yüreği-

ni, ağların boyasını, yellerin koyu balıkçı ağzıyla isimlerini; neleri biliyor yahu. Bir yerde okumuştum. Bir Fransız gazetecisi birçok sevdiği arkadaşının ölümünden söz açarken bir türlü mazi sigasını (geçmiş kipini) kullanamıyordu. Onun için bu sigayı ben de kullanamıyorum. Gazetelerde romanları çıkan, makaleleri döşenen, dergilerde şiirleri altalta dizilen ne kadar sağlar var ki onlardan istediğimiz kadar "di, dı", "miş, mış" diye söz açabiliriz. Hepimizden günün birinde "di, dı" diye konuşulurken, onlar her zaman halin içinde konuşulacak. Dilimin usta, tatlı, çok az gelmiş şairlerindendir canım Orhan!

Perapalas'ın arka tarafındaki Haliç'e bakan kanepelerde oturuyoruz. Ne güzel bir bahar günü amanın. Çingene kızları geçiyor.

– Çakır, falına bakayım mı?

– İstemem.

– Senin mektepli?

Cebindeki on kuruşu aranıp duruyor. Bulamıyor. Bana;

– Tosla on kuruş, diyor.

Çingene kızına:

– Ama sen bakmayacaksın fala, ben seninkine bakacağım.

Bir fal bakıyor Çingene kızına... Kızın ağzı bir karış.

Mustafa'nın meyhanesinde Kavaklıdere'nin başındayız.

– Sence en büyük şair kimdir, Orhan?

– Fuzuli.

İkinci şişenin ikinci bardağındayız.

– Fuzuli'den sonra?

– Fuzuli mi? Kimmiş o? diyor. Bırak, o da avuç açmışlardan.

Ben yanımdaki, dilimin hiç avuç açmamış şairine bakıyorum.

– Dilimin en büyük şairi sensin, diyorum.

Diyorum amma, hafifçe alay etmiyor değilim. Çakıyor kerata.

– Hadi ordan it, diyor.

Ömründe küfür etmemiş, çelebi Orhan Veli'yi nihayet kızdırabildiğime memnunum. Hayır kızmamıştır. Sahiden iyi şair olduğunu söylediğime kızmıştır.

Bardaklarımız boştur.

– Açık beyaz şaraptan bir tane daha doldur Mustafa.

(**Yeditepe**, 1.12.1951)

BİR FOTOĞRAF SERGİSİNDE

Resim sanatının niçin mücerrede kaçtığını, niçin çok şahsiye, çok orijinale gittiğini, tabiattan rengi ve çizgiyi, acıyı ve tatlıyı aldıktan sonra ona neden arkasını çevirdiğini, hatta gözünü kapamadığını anlamak için Limasollu Naci'nin Halikarnaslı küçücük köylü kızına bakmak yeter. Hangi Rönesans ressamı, Louvre'da resmi göklere çıkarılmış hangi ressam bu fotoğrafa imzasını atmaz, bilmem ki!

Bu ağaç ne zaman güzel, şu kediler günün hangi ışığında bu kadar sevimli, bu deniz neden şu anda insana rahatlık verebiliyor?.. Bu kız bir daha ömründe böyle boynu bükük, böyle insan, böyle içimize yığın yığın insanlık yığabilecek midir?

Şu kumsala, şu kır kahvesine, şu süngerciye bak! Bunları bir daha göremezsin. Yanlarındaki kimselerle burun buruna bulunsan da, bu kumsalda yüzsen de, bu süngercinin daldığını görsen de, şu kır kahvesinde bir kahve içsen de Naci'nin bulduğu dakikayı, saniyeyi hatta saliseyi göremezsin.

O kafası kıvırcık ve avare şair, insanları,

taşı, toprağı, ışığı, saniyeyi ve saliseyi yaşayan sanatkârdır.

Nedir elindeki şey? Hiç. Onunla gazeteler, Beyoğlu fotoğrafhaneleri her gün net veya flu ama günün hadiselerini sayfalarına geçiriyorlar, vitrinlerini dolduruyorlar. Bakıp geçiyoruz. Hoşumuza gidiyor veya gitmiyor. Naci de onu ekmek parası kazanmak istediği zaman gelişigüzel kullanıyor belki. Ama ânını yakaladı zaman; eminim ki, titriyor, dudakları sararıyor, kirpikleri oynuyordur. Ya içini harikulade bir coşkunluk, bir yaşama sevinci, ya bir hüzün dalgası, ya merhamet, ya keder, ya insan sarıveriyordur.

İşte Naci bize o içinden geçenleri bir fotoğrafın içinde seyrettiriyor. Bizim de bir an içimizde isyan bayrakları, yaşama sevinçleri, kederler, merhametler, sükûnlar, delilikler, sevgililer, dostluklar gelip geçiyor.

Bu az şey mi? Bu da bir nevi şiir yazmak değil midir? Naci'nin fotoğraflarını seyrederken ben dilini ancak hatırladığım bir dilden şiirler okuyor gibiydim.

(**Yeditepe**, 1.1.1952)

HİKÂYECİNİN KADERİ

İlhan Tarus benim bir edebiyat gazetesinin anketine verdiğim cevaba güzel bir yazıyla karşılık vermiş. Çok haklı tarafları bulunan o yazıyı okurken, sonlara doğru yazarın birdenbire sinirlendiğini hayretle gördüm. Neden sinirlendiğini de bir türlü anlayamadım. İnsanız; sinirlenir mi, sinirleniriz; sebepsiz de sinirlenebiliriz.

Ben sinirlenmeyeceğim... Ankete verdiğim cevabı yeniden dikkatle okudum. İlhan Tarus'u sinirlendirecek ne yazmış olabilirdim? Bulamadım bir türlü. Acaba günümüzün ileri sanatkârlarının gazetelere yazı yazmayanlar arasında olduğunu söylemem mi onu sinirlendirdi?

İlhan Tarus, gazetelere hikâye yazsa da yine iyi hikâyecidir. Yalnız gazetelere yazı yazıyorum da çok okunuyorum sanıyorsa, aldanıyor. Kendi söylediğine bakılırsa gazetelerden, mecmualardan aldığı paranın on mislini alıyormuş. Olabilir. Yalan söyleyecek değil ya! Bir dergide hikâyesi okunabilen bir yazıcı, on liradan aşağı para almadığına göre, şöyle bir

yüz papeli, İlhan gazetelerden doğrultuyor demek bir hikâye bedeli olarak. İyi para! İlhan da hakkını alıyor demektir. Allah mübarek etsin! Gözüm yok...

Şimdi gelelim anketteki cevabıma: Ben bu cevapta gazetelere hikâye yazmamayı salık vermiş değilim. Gazetelere hikâye verirse, bir hikâyeci muhakkak iyi hikâyeci olmaz da demedim. Bugünkü hikâyecilerimizden çoğunun gazetelere yazı verememesinden şikâyet ettim. Belki gazetelerin edebiyata sırt çevirmesinden doğan bir infialle günümüzün ileri sanatkârları, gazetelere yazı yazmayanlar arasındadır, dedim. Onun, o çok sevdiğim Orhan Kemal'in hikâyelerinin gazetelerde çıktığından haberim bile yoktu.

Geçen gün Ada'dan İstanbul'a gelirken bir gazete aldım. Köprü'ye gelinceye kadar neler okumadım. Bir şoförün karısını nasıl öldürdüğünü, başka bir şoförün otuz bin lirayı ne biçim iade ettiğini, ismini yeni duyduğum bir Amerikan generalinin hususi hayatını okudum. Sonra, "Saçlara nasıl bakmalı?" ismindeki makale üstüne düştüm. İki sütun üstüne idi. Onu geçtim. Başmakaleyi sökmeye çalıştım. Bir fıkrayı hem okudum, hem de tamamen aksi fikri kafamda müdafaa ettim. Vapur Kızkulesi önlerine gelince gazeteyi katladım. Yanıma koydum. Tersinden katlamışım. Bir de ne bakayım? Bir tarafta ilanlar, bir tarafta senin üç sütun hikâyen... İtina ile son sayfaya koy-

muşlar. Okuyamadım. Neredeyse Köprü'deydik. Yoksa okumaz mıydım hiç, İlhan Tarus! O "Saçlara nasıl bakmalı?" makalesini gözden geçirdikten ve okumamak için ceht sarf ettikten sonra, hiç senin güzelim hikâyeni kaçırır mıydım? Cebimde hışır hışır gazete hışırdasın, hiç sevmem. Bıraktım öylece ters katlanmış gazeteyi. Belki birisi görür de okur, diye muşambanın üstüne. Vapurdan çıktım.

Elbet başmakalenin yerine koyacak değillerdi ama, saçlara nasıl bakmalı makalesinin yerine şöyle bir Fethi Karakaş'ın deseniyle okunabilecek bir şekilde koysalardı, olmaz mıydı hikâyeni?..

Ama, âdet değilmiş. Hikâyenin yeri gazetede ya son sayfa, ya ondan bir evvelki imiş. Gazete sekreteri, hikâyeyi ikinci sayfaya korsa, gülerlermiş ona. "Bu ne biçim sekreter?.." derlermiş.

Gazeteler, hikâyeye lazım gelen önemi hiçbir zaman vermeyeceklerdir. Her zaman hikâyeci kıskanç, kendini dev aynasında görür, iki satır okumaya tenezzül etmez bir sekreterin eline düşecektir. Seni okutmamak için gazetenin has muharrirleriyle birleşip elinden geleni yapacaklardır. Bizim Cavit'in gazetesi için söylemiyorum. O hikâyeye her zaman layık olduğu önemi vermeye çalışacaktır. Ama onun da elinden bir şey geleceğini sanmam.

Ama, sen diyeceksin ki; ne zararı var. Bana paramı veriyor ya, benim eserim bir

emek mahsulüdür ya... Bir bakıma doğru gibi gözüküyor ama, böyle düşünmen de boşunadır. Cavit Yamaç'la Tunç Yalman ne yaparlarsa yapsınlar, hikâyeye, "Saçlara nasıl bakmalı?" makalesinden daha üstün, daha önemli yer ayıramayacaklardır.

Öteki gazetelere gelince, bir tanesinde neler gördüğünü sen bana anlatmıştın. Ben de bir zamanlar, senin aldığını iddia ettiğin paranın tam yirmi misli aşağısını gazetelerden aldım. İhtiyacım vardı. O zamanlar Ada'da oturmuyordum. Şimdi Ada'da on kuruşa bir kahve buldum. Köylü cıgarası da yirmi beş. Geçen gün bir hikâye yazdım. Şu hikâyeye ne sarfettim, diye düşündüm: 14 lira harcamışım. Ben güç yazarım. Yazı yazmam için de biraz gezmem, insan görmem, bir yerden bir şeyler duymam lazım gelir. Onun için gazetelere infialimden böyle konuşmuştum. Sen mademki hakkını alıyorsun, mesele yok... Ama bir şey var.. Bana bir gün bir gazete patronunun mahdumu; "Birader," dedi, "öyle hikâyeler yaz ki, adam sinemaya gittiği zaman, film başlamadan evvel bir çırpıda okuyuversin. Kadın bir taraftan patlıcan kızartsın, bir taraftan seni okusun. Ben böyle yazı isterim. Yok, balıkçı Ahmet'le Sivriada'da midye yerken, herif sana hayatını anlatmış, sen de balıkçının hayatını anlatmışsın. Ne yapsın balıkçının hikâyesini patlıcan kızartan ev kadını?.."

Yakında sana da derler, İlhan Tarus... İs-

tersen şimdi beraberce bağıralım: Yaşasın gazeteler!..

Bu yazımı döktürmeden yazdığıma emin olabilirsin. Hem böyle kurşunkalemle defter kâğıdına pek döktürülmüyor. Yazı makinem olsa daha iyi döktürürdüm. Kusura bakma!

(**Varlık**, 1.3.1952)

İKİ MÜNEKKİT TİPİ

Kardeşim Bekir Sıtkı'ya

Şunun şurasında beş-altı hikâye, roman yazarımız var. Beş-on tane de daha pek tanınmamış, ama tanınmışlar ayarında hikâyecimiz. Hepsi de kendi hallerinde, büyük büyük laflar etmeyen, "Hikâyeciliğimiz Avrupa ve Amerika'dakinden hiç de aşağı değildir" diyen üç-beş pek müsamahakâr münekkide aldanmadan, bu memleketin şimdiye kadar hiç sevilmemiş, ilgi görmemiş, yerlerinin, insanlarının hayatıyla, olaylarıyla haşır neşir...

Bu hayatı yaşamaya, bu insanları sevmeye ve anlamaya doğru yönelmiş alçakgönüllü, –alçakgönüllü olmayıp da ne yapacaktık ya– aczimizi yenmeye çalışarak, kuvvetimizi sevgide arayarak yazan kişileriz. Yol gösterenimiz olursa sevinçten deliye döneriz. En küçük sevgi sözüne canımızı verecek hale geliriz. Kitaplarımız binden fazla satarsa kimbilir belki de hafifçe kimseye göstermemeye çalışarak yatağımıza girdiğimiz zaman böbürleniriz.

Şunun şurasında işte böyle, birkaç kişiyiz.

Azıcık överlerse seviniriz. Çok överlerse anlarız pis numaralarını. Merak etmesin kimse, yutmayız.

Benim şu yazıda konu olarak almak istediğim üç münekkit tipi var. Bir tanesi kalkıp; şu yazı bundan ötürü kötüdür, bu hikâyeci şunu savunduğu için bu hikâyesi beş para etmez, demek cesaretini göstermez. Pis pis, sinsi sinsi, kısa kısa medih kılıklı, çaktırmadan alay ederek tenezzülen dört satır lütfeder; alınsanız ayıp olur, sevinseniz enayi olursunuz. Bunlar harcı âlem cinsindendirler.

Bir ikincisi yeni türediği için biraz müşahhas hale sokayım:

Bir zamanlar yazılarım hakkında güzel güzel laflar eden bir arkadaşım vardı. Gene de arkadaşımdır ya! Görünce gene, "Vay! Canım! Nerelerdesin? Çoktan görüşmüyoruz. Ne var, ne yok?" diyen ilk ben olacağım belki.

Amma da riyakârsın ha, demeyin sakın. Ben bir çeşit samimiyim. Bunun başka türlü olmasına da lüzum yok.

Evet, bu arkadaş yalnız benim yazılarımı sever, okur, güzel güzel laflar etmezdi. Orhan Kemal'i de okurdu. Bekir Sıtkı'yı da okurdu; İlhan Tarus'u da, Vüsat Bener'i de, Orhan Hançerlioğlu'nu da. Onlar için de güzel laflar ederdi. Sevinirdim. Böbürlenmeden dolaşır, kafam, onunla görüştükten sonra yeni yeni hikâye mevzuları aramaya çıkardı.

O zamanlar yazı yazardı ama edebiyattan

başka meslekte olduğu için mesleğine ait yazılar yazardı. Fırsatını buldu. Edebi yazılarını da neşretmek imkânı eline geçti. O sıralarda bir akşam buluşmuştuk. Bir İspanyol hikâyesi okumuş, methetti durdu. "Bizde daha böyle hikâye yazılmamıştır"ı bastırdı. "Yok, yok. Bizde böyle hikâyeler yok. Bir hikâyeden bütün bir İspanya... Her şeyi ile bütün bir İspanya, insanın gözlerinin önüne seriliyor "

Birdenbire Orhan Kemal, bendeniz, İlhan Tarus, Orhan Hançerlioğlu falan, gözden bir tek İspanyol hikâyesiyle düşüvermiştik. Bir tek İspanyol hikâyesi çanımıza ot tıkayıvermişti.

Olur mu böyle şey, diye düşündüm. Olurdu demek.

Bir tek İspanyol hikâyesi, okunup etki altında kalınıyor, daha dün sevdikleri unutulabiliyordu. Unutulabilmekten geçtim. Yerden yere çalınıyordu.

O akşam Türk hikâyeciliğini tutup tutup yere vurdu. Ne diyebilirdim? Küçülmüş, küçülmüştüm. O İspanyol hikâyesi ile, mecliste söz konusu olan Türk hikâyesi –hikâyeci ismi zikredilmeden– alaşağı edildiği için Türk hikâyesini müdafaaya girişmek kendimi müdafaaya girişmek gibi olacaktı. Çarnaçar "Orası Cervantes'in memleketi" diyebildim. Günahı herkesin yaptığı gibi bir Cervantes yetiştirmediği için "vur abalıya!" dedim; Türk milletine yükledim.

Ben haksız mıydım, bilmem? Ama o hak-

sızdı. Bir tek hikâye ile bir yazar hakkında hüküm verilemezdi. Bir tek hikâye, hiçbir zaman bir memleketin en karakteristik hususiyetlerini veremez a, verse bile bunu anlayabilmek için en aşağıdan İspanyolca bilmek lazımdı. Beyefendimizin İspanyolcayı İspanyoldan iyi bildiğini kabul etsek ki bilmediğine eminim –bu hikâyeyi Fransızcadan okuduğuna kalıbımı basarım– o zaman da hiç olmazsa o İspanyol hikâyecisinin meziyetlerini, bizimkilerin kusurlarını birer birer dostça, bizden iğrenirmiş gibi haller almadan, bizi bütün bütüne küçük görmeden, birkaç hafta evvel bizim de hikâyelerimizi sevdiğini unutmadan, hiç olmazsa, hüsnüniyetimizi göz önünde bulundurarak ders vermeliydi. O zaman acı acı sevinirdik. Hadi böyle yapmadı. Bir mecliste Türk hikâyeciliğini ortaya sürerek beni kastedip beni üzmek istedi diyelim. Bir hafta sonra bir mecmuada bu sefer o İspanyol hikâyesini ele alarak, Türk hikâyeciliğini hiç ortaya sürmeden, ortaya sürmeye layık bulmadığını anlatırcasına, anlaşılmaz bir şeyler yazdı.

Yazımı okurken hep şimdi bir Bekir Sıtkı hikâyesi ile o İspanyol hikâyesini mukayese edecek, işe yarar, dişe dokunur laflar edecek diye bekledim.

Bunu yapmadı. Sıkı mı yapsın? O zaman bütün züppeliği meydana çıkacaktı. O zaman kendisine önem verilmesini istediği sırıtıverecekti. Halbuki bu vaziyette hiç sırıtmıyordu.

Artık ona gayet güzel İspanyol hikâyeleri okuduğu için saygı duyacaktık. Bizimkilerini de bir gün beğenirse yaşadık diye bekleyecektik. Güzel oyunbazlık! Ama güzel çatmak değil. Çatınca güzel çatmalı, doğru çatmalı, namuslu çatmalı ki faydası dokunsun. Yoksa gönlümüzü kırmaktan, bizi umutsuzluğa düşürmekten bir şey kazanılmaz.

Kendim de Türk hikâyecisiyim elbet. Ama yalnız kendim için değil Orhan Kemal gibi, İlhan Tarus gibi, Bekir Sıtkı gibi, V.O. Bener gibi, Hacıhasanoğlu gibi, Tarık Buğra gibi, Orhan Hançerlioğlu gibi, Haldun Taner gibi, Yaşar Kemal gibi benden çok genç hikâyeci arkadaşlarımın hikâyelerini bir tek İspanyol hikâyesine değiştirtmem. Değişen olursa sepetinin kaç portakal aldığını oturup mukayeseli surette hınçsız bir şekilde yazmasını isterim.

Ama yazamaz, yazmayacaktır. Yaz derlerse, gülümseyecektir. Bize acır gibi bir hal alacak "Yazıktır çocuklara!" diyecektir.

Bir münekkit tipi daha var. Ona da içerliyorum. Bu da tutturmuş; vay efendim 90 sayfa değil; 300 sayfa olmalı imiş. 90 sayfa doyurmuyormuş. Amerika'daki hikâyeciler böyle yazıyormuş. Bu hikâye daha uzamalı imiş. Güzel bir roman olurmuş.

Methedilmeyi isteyenin Allah belasını versin! Yerin insan gibi. Mırın kırın etmeyin. Bu

hikâyede bir şey var mı, yok mu? Sahiden pek mi kötü? Niçin? İşin burasını anlatın. Anlatın ki biz de anlayalım, okuyucu da anlasın. Hikâyeci ve okuyucu dediğin aynaya bakan her adam gibidir. Hiç aynada yüzünü görüp de şöyle gözünün önüne getiren insan gördünüz mü? Yoktur. Hikâyeci de kendi yazısını göremez. Hatta basit okuyucu da pek göremez. O da hikâyeciye benzer. Bize bizi gösterin de anlayalım. Hem iyilik etmiş olursunuz: Vazgeçeriz belki bu sevdadan.

Gene bu münekkit tutmuş, bilmem şu romanın kahramanını kendine o kadar yakın hissetmiş ki, bu kahraman o kadar bizdenmiş ki günlerce tesiri altında kalmış; onun için roman güzelmiş. Bu tenkit değildir arkadaş!

Sana benzemeseydi kötü mü olacaktı? Kahraman Türk olmasaydı o roman okunmayacak, tesiri altında kalınmayacak mıydı? Üstelik sonradan o romanı okuyunca anlıyorum. Münekkit galiba romanı da okumamış. Kendine çok yakın bulduğu o kahraman; sinsi, korkak, adi, dalavereci, düzenbaz, ortalığı birbirine katan bir herif.

Şaka mı ediyor bu münekkit bey? Kendisi hiç de öyle bir adam değildir. Ben kendisini tenzih ederim.

(**Varlık**, 1.6.1952)

YARI "YEDİTEPE", YARI BALIKÇI, YARI OKUYUCU İLE KONUŞMA

Bay Cevat Şakir'in "Yeditepe"deki mülakatına sinirlenip gülmüştüm. 26'ncı sayıdaki Hüsamettin Bozok'a şikâyetnamesini de okudum. Yalan söylemeyeyim, hoşlanmadım bu yazıdan. Bana karşı samimi olmasına samimi. Ama çok merhabalı, çok aflı, çok el kol sallayan hali var bu şikâyetnamenin. Benden başka her okuyan, "Yok," dedi, "haksızlık etme! Bak işte böyle şey söylememiş."

Ben galiba biraz nankör tabiatlıyım. O yazı böyle bir lakırdıyı söylememiş olduğuna beni inandıramadı. Ama inandıramadı da ne oldu? Hiç... Farzet ki söyledin be dostum! İnsan insana neler söylüyor, yahu!. Sen de "Sait beni taklit ediyor" demişsin. Ne çıkar bundan?

Şöyle beraberce taklit ne demektir diye düşünelim.

Maymun insanı taklit eder, dediğimiz zaman ne anlarız. Maymun insana benzemeye çalışır mı? Hayır! O zaman bu taklit olmaz ki. O zaman bu, maymunun muhakeme ile kendinden üstün bulduğu bir başka hayvanı örnek

tutup ona benzemeye çalışmak gayreti olur ki bu taklit değil, bir nevi yaratıcılıktır. Mesela bizim batı kültürüne yönelmemiz bir taklit midir? Demek ki taklit şuurlu, manalı birtakım hareketleri, şuursuz, manasız bir şekilde tekrardır. Maymun bunu acaba niçin yapar? Pek bilmem ama herhalde vakit geçirmek için, oyun olsun diye yapar gibime geliyor. Yazı denilen şey de birtakım çok karışık manalı hareketler değil midir? Ama bu kadar karışık, bu kadar dallı budaklı olan hareketleri, mimikleri taklit etmek yazıda mümkün değildir gibi geliyor bana. Sinemada, tiyatroda buna imkân bulabiliyoruz. O zaman da bu aşırı bir sanat oluyor. Mesela bizim kötü filmleri ele alırsak maymunluğa en yaklaşan insanlar bizim sinema yıldızlarıdır, diyebiliriz. Üstat, affedersin birdenbire seni de hatırladım. Sen de bir filmde oynamıştın. Kusura bakma sen de o filmde maymuna dönmüştün. Darılma sakın! Şaka ediyorum.

İnsanlarda taklide gelince, iş burada çok çatallaşmaz bence. Mesela Aspirin Bayer'i, Asipin Bayır diye taklit etsek burada bizim gayemiz nedir? Para kazanmak değil mi?

Bilmem kaçıncı asırda yaşamış meşhur bir ressamın tablosunu isimsiz bir ressamcık neden kopya eder? Geçinmek için. Bazen öyle olurmuş ki iki tablodan sahicisini bulmak için kimya ilmine, fizik ilmine müracaat edilirmiş. Asitten mikroskopa, hatta röntgene kadar.

Sahicisi bu kadar güç bulunan taklitler de bir nevi sahici değil midir?

İnsanlarda taklitle yutturma meselesi gelip hep boğaz işine dayanıyor. Hep bu gayeyi güdüyor.

İnsaf et üstadım. Ne sen beni, ne ben seni taklit edecek durumda mıyız? Kaç tane okuyucumuz var. Varsa bile bizden çok kitaplarımızı çıkaranı ihya ediyor. Böyle bir şey düşünüp de söyledinse enayilik etmiş olursun. İkimizin de hikâyeleri demokrasi parasıyla on beş papel ya eder, ya etmez.

Taklitte sevgi denilen şeyi arama üstat. Halbuki ben seni severim. Hayranlıkla birini taklit etmek de olabilir. Ama o zaman bence bu güzel bir şeydir. Bu yavaş yavaş yaratıcılığa giden bir şeydir. Ama adamını seçmek lazımdır. Benim öyle hayran olduğum gâvur yazıcılar vardır. Onları bir taklit edebilsem... Ama üstadım doğrusunu istersen sana hiçbir zaman hayran olmadım. Bunu kötü niyetle söylemiyorum. Hikâyelerini pek severim. Rasladığım yerde tatlı tatlı okurum. Denizden söz açan her yazıyı zevkle okurum. O başka şey, hayran olmak başka. Bilmem sizin hayran olduğunuz kendinizden başka birisi var mı? Yoksa yazık! Bulun bir tane yazıcı hayran olacak. İyi şeydir üstadım.

Şikâyetnamende ille de mahut lakırdıyı söylemediğine beni inanmaya zorluyordun. Nedir o "Sait Faik böyle şey söylediğime ina-

nıyorsa şöyle olsun, böyle olsun" demek? İnanıyorum. İnadına inanıyorum işte. Bu lakırdıyı söylemişsindir.

Hem de hiç okumadan (bahsettiğiniz eşeğe âşık olan kız hikâyesi benim değildir) ama kötü maksadın olmadan söylemişsindir ne çıkar bundan, Balıkçı? Üzülme yahu! Söyledinse de eyvallah, söylemedinse de. Mesele orada değil. Mesele birkaç enayinin, birkaç kıskancın, birkaç beni sever gözükenin gülümsemesinde. Sen onların ekmeğine yağ sürdün. İleri geri konuştun. Yoksa böyle lakırdılar vız gelir bana Balıkçı!

Aramızda hiçbir şey değişmedi Cevat Şakir Bey. Belki biraz (yarı münevver argosu ile) samimiyeti takviye ettik. Sen de, ben de gene denize, balığa, balıkçıya hayranız. Denizi, balığı, balıkçıyı taklide çalışalım. Sen iki kadeh atmışsın, "Sait Faik beni taklit etmediği zaman fena değildir" demişsin; ne çıkar? Keşke ben de iki kadeh atabilsem de "Cevat Şakir beni taklit ettiği zaman fevkaladedir" diyebilsem...

Var ol, yaşa merhaba Balıkçı!

(**Yeditepe**, 15.1.1953)

ORHAN İÇİN

Uzun zaman Beyoğlu'nda bir sivrice, bir kamburca adam görsem içim yandı. Odur sandım. Saniyenin binde biri bir zaman içinde, odur sandım. Uzun zaman, sık sık bu, sürdü gitti. Yeni yeni, onun karşıma çıkmayacağını, geri gelmeyeceğini anlayabildim.

Biz çok mu iyi arkadaştık? Değil. Benden daha çok sevdiği, düşüp kalktığı arkadaşları çoktu. Biz birbirimizi hele ben içkiyi bıraktıktan sonra, aramazdık da... Arasıra kavga değil ya, atışırdık da. Ne hale geleceği hiç de belli olmayan bir dostluğumuz vardı.

Ama ben onu görünce sevinirdim. Sonunda masa ve kadeh başında bitecek bir tatlı gün başlardı. Paranın olup olmamasının önemi yoktu, bulup buluşturacaktık.

İlkbaharda birdenbire Ada'nın tenha bir yolunda karşıma çıkardı. "Gel yahu bize gidelim" derdim, gelmezdi. Ada'nın içinde kaybolurdu. Nereye giderdi hiç bilmedim. Belki de yapayalnız, belki de birisiyle beraberdi. Onu da bilemedim. Esrarlı bir hal takınırdı. Yalnız başına, cebinde şişesi, bir ağaç altına yerleşip şiir mi yazardı? Bilmiyorum.

Onun bir kitap satışına şahit oldum. Küçük dilimi yuttum. Beş parasızdı. Parasız olup da pis pis düşünmeyen kim vardır?.. Öyle günlerden birindeydi. Kitabı satın alacak adamın karşısında bir koltuğa cebinde on lira varmış gibi kurulmuştu. Galiba ayak ayak üstüne de atmıştı. Sigarası da ince parmaklarında idi. Daha pazarlığa girişilmemişti. Kitabın boyu, harflerin seçilmesi mevzuunda konuşuluyordu. Benim orada bulunmamdan hafifçe canı sıkıldığını seziyor, inadına oturuyordum. Sebepsiz, başka şeylerden söz açtı. Kalktım. Sigarasını söndürdü. Kapıdan tarafa oturduğu için sırtı benim gitmemi bekliyor gibiydi. Patronun odasından yarım saat sonra çıktı. Çekişe çekişe pazarlık etmişe benzerdi. Yüzü kızarmıştı. Merdivenlerde bekliyorduk. "Tamam mı?" "Tamam" dedi.

Hiç ummadığım bir para koparmıştı. Ama öyle sanıyorum ki patron da ona hayran olduğu için bu parayı vermişti.

Galata Balıkpazarı'ndaki Tik Tak'da başladı içmeye. Orada, meyhanede bir ablası vardı. Aslan gibi bir kadındı. Orada balıkçılar, gün görmüş sandalcılarla neler konuştuğunu bilmiyorum. Ben yukarıda Beyoğlu Balıkpazarı'ndaki Cumhuriyet'te, yahut bizim Mustafa'da içerdim. Saat on bire doğru muhakkak oralara bir uğrardı. Oturmaz, ayakta ya yer, ya iki bardak şarap içerdi. Konuşmazdı. Ben şakalaşırdım, o gülerdi. Arasıra fena halde sinirlenir, ama yine de sesini çıkarmazdı. Ama unutmaz-

dı da. Tam fırsatını bulduğu zaman beni deli edecek bir şey söylerdi.

Yahut ayakta gözleri kapalı düşünürdü. Bilmem bu anlarda şiir mi yazardı, yoksa dalgada mıydı? "Hey! Uyan be!" dedim miydi; gözünü açar, sigara yakar, dudaklarını şarapla ıslatır, yine düşünürdü.

Her yazısı bugünün meselelerini taşıyor. Bu kadar halin içinde bir ölüm olamaz. Her yazısını aylık mecmualardan birine verseniz olur. O, böyle yaşadıkça, her gün edebiyat dergileri içinde yaşarken ölen şairler, eleştirmeciler, hatta hikâyeciler artmakta. Onun şiirini, dil üstüne, şiir üstüne, günün meselesi üstüne bir yazısını koyuver o dergilere; o dergilerin gözlerini külhan gibi açılmış bulacaksınız.

Onu her yıl anmaktan bir fayda çıkmaz gibi geliyor bana. Genç şair ve eleştirmeciler onun için bir kitap yazsalar çok yerinde olur. Aradan bir on sene geçsin, kıymeti daha çok anlaşılacak gibi geliyor. Her sene anmak, onu biraz aktüel yapıyor ve yaşayan şairlerin kıymeti ile kıymetlendiriyoruz. Halbuki aramızdan ayrılan şairi başka türlü kıymetlendirmek gerekir. Düşmanlıkları ve kıskançlıkları üstüne çekmek lazım. O, kavgaların ve kıskançlıkların ötesindedir. Bir genç şair eleştirmecinin onu uzun uzun, seve seve bize anlatmasını bekliyorum.

(**Vatan – Sanat Yaprağı**, 15.11.1953)

ELEŞTİRMECİ FALAN FİLAN

Önceden haber vereyim. Hani bir tartışma konusu filan ortaya sürecek değilim. Bendeniz adamakıllı cahil bir adamım edebiyat babında. Hikâye yazdığıma bakmayın. Fenden, ilimden de çakmam. Ne biyoloji, ne astroloji, ne paleontoloji, ne de antropoloji bilirim. Ne bilirsin derseniz üstünkörü bir şeyler bilir miyim, bilmez miyim onu da bilmem.

Ama doğrusu eleştirme yapanlara da içerliyorum. Şöyle hafifçe çaktığım Fransız edebiyatına bir bakın. Hangi eleştirmeci Lautreamont'u, Baudelaire'i, Rimbaud'yu, Stendhal'i bulmuş? Bana bir tek eleştirmeci gösterin ki sahici bir dehayı keşfetmiş olsun. Yoktur efendim. Onlar büyükleri bulurlar. Mesela Hugo'yu, Lamartine'i, Chateaubriand'ı filan bulurlar. Balzac'ı da hani şöylesine keşfediyor gibi olurlar ama günün edebiyatı yolundan biraz dışarıya fırlamış, biraz özgür, biraz haşarı, biraz daha kanadı sürülmüş olanı imkânı yok bulamazlar.

Ama bir edaları vardır. Bir edaları vardır ki her sanatçı bu eda karşısında küçülüverir.

Hem hangi sanatçı üzgün, çabuk küçülüveren adam değildir?.. Hani köpüren, kendine güvenenleri bile uykuları kaçtığı zaman insanlardan ürkerler, değil eleştirmeci denilen günün edebiyatını karış karış bilenden...

Eleştirmeci edebiyata pek lüzumlu bir şahsiyettir. Burası inkâr edilemez. Ama, sanatçı için dünyanın en manasız, en çekinilecek insanıdır. Hem eleştirmeci diye bir şey de olamaz. Ne demek safi eleştirmecilik?.. Bir eleştirmeci ya fikir adamıdır, ya felsefe adamıdır, ya başkalarının yazısından düşünceye dalan adamdır. Çoğunca da ikinci derecede bir sanatçıdır. İkinci derecede bir sanatçı bir kural âleminden çıkıvermiş adamı anlayamaz. Poe'yu Baudelaire keşfetmiş. Balzac'ı Hugo sevmiş. Stendhal'i Balzac ve Merimeé takdir etmiş, Rimbaud'yu Verlaine bulmuş, Baudelaire'i galiba yine Hugo pek severmiş. Zamanımızda da öyle. Bugünkü genç Fransız muharrirlerinden birçoğunu Gide bulmuştur, Sartre bulmuştur.

Sanatçıyı sanatçı keşfeder. Eleştirmecinin bunda hiçbir rolü olamaz. Şimdiye kadar da olmamıştır.

Edebiyatın pek lüzumlu bir dedikodusu mahiyetinde olan eleştirme, sanat eserinden ayrı bir mizah çeşididir. Boş zamanlarımızda keyifle, aksini düşünerek, zıt fikirler kafanıza doğa doğa okursunuz; istifadelidir.

Eleştirmeyi bir sahici sanatçı yaptığı zaman dikkatli olmalı. Ama sahici sanatçı ancak

coştuğu zaman, ancak güzeli bulduğu zaman yazarmış. Yalnız keşfettiği zaman, yoksa kendi görüşlerini ortaya sürmek için vesile aradığı zaman yazmazmış... O da başka! Onun için sakın eleştirmecilerin reçetelerine, fikirlerine, dünya görüşlerine, hakkınızdaki düşüncelerine aldanmayın. Onlar da bir başka türlü sanat yapmak istiyorlardır. Yüz yirmi taneden ancak bir tanesi eleştirme yapıyorum derken sanat yaptığını fark ediverir. Ama öylesi bizde bana kalırsa iki tane değildir.

İyi veya kötü her sanatçıya eleştirmeci denilen mizah yazarı en sonunda vız gelir. Eleştirmecilik sanattan biraz daha zordur. Çünkü eleştirme güzel eseri bulup onun üzerinde düşünüp bir güzel eser meydana getirmededir. O zaman da mesele kalmaz. Bir başka sanatçı bir başka sanatçıyı keşfetmiş demektir. Bir eserden acemiliği, sürçmeyi, yanlışı çıkarmak, tadı çıkarmak demektir. Bizim eleştirmeciler bunu yaparlar.

Ama eleştirici lüzumsuz mudur? Çok lüzumludur. Sanatçı hariç edebiyatın dedikodusunu, girdi çıktısını o bilir, okuyucu ile yazıcı münasebetlerini yoluna o koyar. Ben cahilim bilmem. Ama hiçbir eleştirmecinin büyük bir sanatçı keşfettiğini duymadım. Duyan varsa söylesin.

Eleştirmeci âdeta sanatçıya reçete verir. Şöyle yapsaydı, şurası iyi, şurası kötü idi. Peki şimdi biz bir eser yazsak, sayın eleştirmeciye

götürsek, şurasını burasını onun istediği gibi düzeltsek ortaya bir şaheser çıkması lazım gelmez mi? Gelmiyor işte. Belki ilk eserin acemiliğinden, tadından da eser kalmayacak. Korkunç bir ukalalık, sersem bir tekcillik ortaya çıkacak. Böyle bir şey çıkmazsa ortaya ben burada yokum. Uzun lafın kısası eleştirmeci okuyucuya faydalı, edebiyata faydalı bir yazıcıdır. Dergilere çok lüzumlu bir unsurdur. Herkes gibi sanatçı da yazı yazmazken bir okuyucu olduğuna göre ona da faydası olabilir. Ama sanatçı yazı yazarken eleştirmeci ukalanın domuzudur. Kötü edebiyatın en büyük mümessilidir. Yazı yazarken aklınıza bir eleştirmecinin şöyle dediği geldi miydi iş tamamdır. Yazı kötülemeye başlar. Hatta o fikir dünyanın en temelli, en doğru bir görüşü bile olsa. İşte eleştirmeci bu yüzden bahtsız bir yazıcıdır. Siz onun zart zurtuna aldanmayın. O zart zurt, hatta o doğru fikirler, hatta o doğru görüşler sanat eserine tamamen tersinden tesir ediverir e, tamamen zıt bir görüş zaviyesinden ve fikrinden hareket ederse, bu sanatçı şaheser değilse bile orijinal bir eser ortaya atmış olur. İşte, eserin en hoş, en tatlı, en zevkli tarafını bulur, onun canına okurlar. Onun canına okumak da kolaydır. Çünkü eserin hoş ve tatlı tarafı en zayıf, en sürçen, en çelimsiz tarafıdır.

Böbürlenen adam mağrur adamdır. Şurası iyi, burası kötü diyen adam ukala adamdır. Bir yazının görüşüne takılan adam ancak kendisi

gibi bir görüşe sahip olan adamı kötü de olsa koruyan adamdır. Bütün bu meziyetlere sahip olan da eleştirmeci denilen saygıdeğer kişidir.

Ama yine de söylüyorum. Edebiyat için, dergiler için, gün için, dedikodu için eleştirmeci çok lüzumludur. Bunu kimse inkâr edemez. Şiirden, romandan, hikâyeden bıkıldığı zaman bir eleştirme yazısı okumak şiire ve romana yeniden bütün hızıyla atılmak için bir geri geri çekilmek demektir.

Geçenlerde şu şive meselesi ortaya çıkmıştı. Bir arkadaş doğru yolu bize eleştirmeciler gösterecek kılıklı bir şeyler söylemişti. O zamandan beri takılır dururum. Eleştirmeciden yol göstermesini bekleyen sanatçı dünyanın en gülünç sanatçısıdır. Eleştirmeci de kim oluyormuş?

(**Vatan – Sanat Yaprağı**, 7.2.1954)

ÖLÜM HİÇ DE FENA DEĞİL

Mekteplerde hâlâ Cenap Şahabeddin, Rıza Tevfik, hâlâ Süleyman Nazif, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Faruk Nafiz, Enis Behiç...

Şiir olmayan yerde insan sevgisi de olmaz. İnsanı insana ancak şiir sevdirir. Yoksa cinayetler alır yürür. İnsan, insan yüzüne bakamaz olur. Şiir; büyük laflar, sözde büyük düşünceler, sahte vatanperverane lakırdılar, boş ahlak kaideleri değildir. Şiir insanı insana yaklaştıran şeydir. Harpler şairsizlikten çıkar. Cinayetler şiirin okunmadığı yerlerde işlenir. Kuvvetli insan, şiir sevmediği için zayıf insanı döver.

Bir delikanlı Orhan'ın şiirlerini okumuşsa içi titremeden, gözü yaşarmadan insana, ağaca, kuşa, taşa, toprağa, Ankara'ya, İstanbul'a bakamaz; kaldırımına tüküremez, ağacını kesemez; sokakta kendi halinde, sakalı ağarmış, paltosu yırtık, üfürsen uçacak bir adamın –Süleyman Efendi budur diye– eline sarılmadan edemez olur.

Orhan'ın şiirini okuyan kız, erkek, kimseyi öldüremez, kimseye sövemez.

Ama sinemalarında gençlere sıram sıram Osmanlı padişahları gösterilen, eğlence yerlerinde cırtlak hanımların "Vuslatın başka âlem" diye utanmadan haykırıştıkları şehirlilerin mekteplerinde Orhan'ın şiirleri elbette okutulamaz.

Türkçe Orhan'ın elinde bugüne kadar bilmediğimiz hale gelmişti. Biz Türkçemize neler, ne ukalalıklar, ne yabancılıklar takmış, ne paçavralar giydirmiştik. O, Türkçeyi soyuvermiş, yakışır urbalar giydirmişti. Aman şu Türkçe ne güzel şeymiş dedik. Birçoklarımız dedik. Dedik amma yine de mektep kitaplarına bu Türkçeyi yakıştıramadık. Toplantılarımızda, konferanslarımızda, büyük büyük gazetelerimizde;

Karlar ki bütün elhanı mezâmir-i sükutun

diye başladık,

O yerlerde saba bir bestekâr-ı
[serseridir ki,
Perişan nağmeler perran olur güya
[eninden
O yerlerde güneş mahmuru fikret bir
[peridir ki
Doğar sevdalı akşamlar nigâh-ı
[vâpesininden

diye inşat ettik.

Şöyle Orhan'ın bir kitabından şöylece bir sayfa açıp da:

Bilmem ki nasıl anlatsam,
Nasıl, nasıl size derdimi,
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına,
Gönül yarası desem,
Değil,
Ekmek parası desem,
Değil,
Bir dert ki,
Dayanılır şey değil.

Hemen:

– Evet, fena değil; güzel. Çok güzel, çok güzel ama bilmem ki şiir bu mu? Bence bunlar güzel lakırdılar. Ama bakın nigâh-ı vâpesin; son nefeste anılan nigâh, sevdalı akşamlar doğuran nigâh... Bir serseri bestekâr olan sabah rüzgârı ne buluş efendim, ne büyüklük, ne ihtişam!

– Doğru beyefendi, hakkınız var.

Ne atom bombası,
Ne Londra konferansı,
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna,
Umurunda mı dünya?

Üzülme keyfine bak Orhan! Mektepten çı-

kar çıkmaz senin şiirini okuyanlarla dolacak Türkçe konuşan her köyümüz, her şehrimiz.

Ben senin şu aşağıya yazacağım şiirini yeniden okudum bugün. Daha çok güzelleri var ya, bugün şu şiir canımı yaktı birdenbire:

Öteki dünyada akşam vakitleri,
Fabrikamızın paydos saatinde,
Bizi evlerimize götürecek olan yol,
Böyle yokuş değilse eğer,
Ölüm hiç de fena bir şey değil.

(**Varlık**, 1.9.1954)

ÖLEN İYİ HİKÂYECİYE

Memduh Şevket Esendal İçin

Nasıl bir adamdı? Bilmiyorum. Tanışmak nasip olmadı. Amma sanıyorum ki edebiyat alanında mütevazı kalmak istemesinin bir manası vardır. Sanmam ki, öyle bir köşede, edebiyatın etli sütlüsüne karışmadan edebiyatı küçük gördüğü için otursun. Edebiyatı pek çok sevdiğini umuyorum. Âdeta ondan korkar bir hal sezerdim yazılarında.

Arada şüphelendiğim de olurdu. Acaba "Bunda da emeğimiz bulunsun... Bu çocukluktan da vazgeçemedik bir türlü işte... Ne yaparsın?" gibi düşünüşünden korkardım. Hikâyelerini okudukça sever, hem sinirlenirdim. Sonunda elime "Ayaşlı ve Kiracıları" geçti. O zaman anladım ki bu çekinme hali edebiyata saygısındandır. "Ayaşlı ve Kiracıları"na ismini bile koymamıştı. İsim yerine yalnızca M.Ş. Halbuki siyaset adamı idi. Bir edebi şöhret az mı işine yarardı? Kalemini bu yolda da kullanmadı.

Sevdiğini üzmemek, sevgilisini erişilmez

görmek, kendini sevgilisine layık görmemek sevenlerin şanından olduğunu biliyordu gibime geliyor.

İnsanlara bakmasını da biliyordu. Kahvelerde tavla oynayan kendi halinde gözükenleri, pansiyonlardaki ilgiye layık görülmeyen kişileri merak ediyordu. Etrafında kaynaşan insanlar içinden onun mevkiinde olanların yalnız icap ettiği, zaruri olduğu zaman sahte bir önem verdiklerine canla, zevkle, merakla bakıyor; onların yaşayışından hikâyeler yapıyor, bize sunuyordu.

İki hüviyeti mi vardı? Belki de. Her sanatkâr gibi onun da iki değil, iki bin hüviyeti vardı belki.

Ondan bize güzel bir roman, güzel hikâyeler kaldı çocuklar. Mebusluklar, siyaset oyunları günü, hali doldurur, oyalandırır belki. Böbürlendirir insanı. Amma ölünce tarihe, hiç sevmediğim tarihe bile mal olmazlar.

Onun güzel romanının, güzel hikâyelerinin genç insanların mahremiyetlerine, yaşayışlarına, mesut ve hüzünlü saatlerine uzun seneler karışmasını dilerim. Mektep kitaplarına onun küçücük, tertemiz, güzel hikâyelerinin kocaman laflıların yerine geçmesini dilerim.

Bugünkü hikâyeciliğimizin edebiyata en çok saygı duyanının ölümü ile belki de şahsen hiç tanımadığım için derin kedere benzemez

amma karşılığı umulmayan sevgiye benzediği için, o sevgi kadar mütevazı ve saygılı bir hüznün içimi doldurduğunu duyuyorum.

(**Yenilik**, 1.5.1955)

MİKROPSUZ HASTALIKLARDAN

Hâlâ benzerlerine rastlandığına göre, demek bu çeşit insan tipi, seneler sonrası yine meydana çıkacak, bu korkunç hastalık, insan nesillerinden yüz binlerde birine her zaman isabet edecektir. Hastalığı korkunç sıfatıyla sıfatladığıma bakmayın! Bu hastalık yalnız tutulmayanlar için manalıdır. Tutulanlar için ise tadına varılmaz, korkunç surette zevkli bir şeydir. Evet, zevkli bir hastalıktır. Öyle bir hastalıktır ki bir dakika bu hastalığa tutulduğunuzu düşünseniz, artık tramvaylara, trenlere bedava binersiniz, söylev verirsiniz, gündem müzakere edersiniz, encümenlere girersiniz, bakanlarla merhabalaşır, kartvizitler gönderir, kartvizitler alırsınız. Hulasa bir dakika içinde bir milletvekilinin yerine kendinizi koyar, rahat edersiniz. Bu hastalığın artık ismini söyleyebilirim: Milletvekilliği hastalığıdır.

Evet, ruhi bir hastalıktır. Bütün ruhi hastalıkların şifası bugünlerde en iyi tedavi olarak "choc" tedavisidir ama yirminci seçilmeyişinden sonra dahi seçilmemek elektrik "choc"una tahammül edenler olmuş, iyileşmişlerdir. Be-

nim bugün 25-30 sene evveline ait bir milletvekilliği hastasını dostlukla hatırlamam, yepyeni hastaların durumu ile bir değildir. Şimdi her vatandaş milletvekilliğine namzetliğini koyabilir; broşür çıkarır, propaganda yapabilir. Milletvekilliği hastası olduğunu pek belli etmez. Hele okumuş yazmış, şurda burda yapıcı fikirler ortaya sürmüş, bir zihin açıklığı göstermiş ise, seçilsin seçilmesin milletvekilliği hastası sayılamaz. Bütün seçimleri kaybetse, sonunda ısrarla yine namzetliğini koysa nihayet nihayet 4 senede bir krizini gösteren tehlikesiz bir hastalık olur. Kriz günleri geçtikten sonra rahatlar. Benim anlatacağım hasta bir köylüdür. Zavallı bir köylü...

Doğduğum şehrin bazı köyleri kasabaya pek yakındır. Hemen bir tarla aşıldıktan sonra şehre girilir. Bu köylerin insanları kasabalı ile temas etmeyi bir şeref addederler. Hele mesela tahrirat kâtibi, nüfus memuru, belediye çavuşu, telgraf memuru ile temas etmişlerse iş tamamdır. Artık köylülükten kurtulmuşlardır. İşsiz günlerde köyde oturmazlar, kasaba kahvelerinde, bazı akşamlar memurların kerahet vakti çöktükleri meyhanelere düşerler de ortaokul Fransızca öğretmeni ile ahbap olurlarsa, Paris'i bile köye döndükleri zaman anlatabilirler.

Rahmet Hoca bu köylerin birindeydi. Okur - yazardı. Şiir söylerdi, saz çalardı, namaz kıldırır, aşir okurdu. Zeki, sevimli, canlı

bir gençti. Okumuş yazmış bir köylü gencinin harmanlardan sonra, kasaba bu kadar yakınken, kış günleri köyde pineklemesini kimse doğru bulmaz. O da kasaba kahvelerine, kasaba çarşılarına gün ağarırken düşer; öğle üstü pideli kebap yer, öğle namazını camide kılar; ikindi üstü eşraftan Hasan Silahçıoğlu'nun yazıhanesinde lafa karışır, hararetlenir, pembe yüzünde fırıl fırıl dönen yuvarlak kahverengi gözleriyle ateş gibi bir köylü çocuğu olurdu. Saf saf konuşurdu ama doğru konuşurdu.

Onun hastalığının başlangıcına ben rastlamadım. Onun hastalığı hürriyetin ilanından bir-iki sene sonra başlamıştır. Benim yetiştiğim zamanlar Birinci Dünya Harbi patlamıştı. Onu Belediye Gazinosunda bir memurlar grubunun ortasında, ayağında poturu, sırtında istanbulini, yakasında ve sırtında kaskatı kolalı gömleği, plastron boyunbağı ile boynunun damarları şişmiş, kahverengi gözleri kan içinde, ayağa kalkmış vaziyette görür gibiyim. Neler söyledi: Yalnız kesik kesik cümleleri hatırımdadır.

Biz, Belediye Otelinin bahçesinin parmaklıklarında, mektep çocukları, dizilirdik. Rahmet Hoca'ya Düyun-u Umumiye Müdürü;

– Vay hocam, iç bir kahve benden, derdi.

Müftü Efendi:

– Olur mu beyefendi, bir mebus namzedine kahve ısmarlamak?!.. O bize ısmarlasın.

Rahmet Hoca güler;

– Mebus olduktan sonra telafi ederim efendim, derdi. Hâl-i hazırda bendenizin sekiz dönüm tarlasından başka bir ineği, iki öküzü âşâr yüzünden hacz altındadır. Binaenalazalik sizlere kahve ısmarlayacak vâzühalde değilim.

Rahmet Hoca'nın, müftünün ayrıca Süpürgeci Mektebi de tesmiye edilen Rüştiye Mektebini bitirdiğini söylememiştim. Böyle konuşmasına şaşmayınız. Öteden tahrirat kâtibi:

– Muhtasar bir nutuk lütfeder misiniz, Dersiâm Rahmet Beyefendi?

Rahmet Hoca:

– Mebus olup intihap dairemin köylerinin derd ü âlâmını, müzayaka vü iptidailiğini gidermem için bir dersiâm olmama sanırım hiç lüzum yoktur. Rüştiye mezunu olmak kâfi ve vâfidir.

Kaymakam bey:

– Gördünüz mü yine kızdırdınız Rahmet Beyefendiyi!.. Siz hiç kederlenmeyiniz Rahmet Bey!.. Bu devrede bütün kuvvetimle sizinle çalışacağım. Artık himmetinizi mecliste esirgemezsiniz bizim için...

Rahmet Hoca;

– El emr-ü fevk-el edep... derdi.

Kaymakam bey;

– Estağfurullah, muhterem mebusumuz derdi, bir nutukcağız lütfen! Bakın bendeniz rica ediyorum.

– Başüstüne efendim.

Rahmet Hoca sandalyenin üstüne çıkardı:

– Muhterem vatandaşlar, diye başlardı. Bu güzel vatanımızın her köyünü birer cennet haline ifrağ için büyük büyük işlere lüzum yoktur. Onun köylülerinden birkaçını mebus olarak intihap buyurursanız mesele kalmamıştır. Bugün şehirlerimiz birer mamuredir. Fakat köylerimizin hali çok fenadır. Bunu hep bilirsiniz. Köylünün derdini köylüden başka kim bilebilir? Beni bir mebus olarak seçtiğiniz gün size yapacağım şeylerden birkaçını söyleyebilirim. Mesela âşârı kaldıracağım.

"Yaşa, varol!" sesleri.

Rahmet Hoca boyun kırar, devam ederdi:

– Ormanları beyhude yere kesilmekten, tahripten kurtaracağım.

– Yaşa, bravo!

– Kel tepelerimizi ağaçlarla süsleyeceğim.

– Yaşasın mebusumuz!

– Sakarya üzerine köprüler kuracağım.

– Bravo!

– Sakarya taşmasın diye setler dikeceğim.

Kimseden ses sada çıkmayınca yine eğilirdi. Alkışlarlardı.

– Boş araziyi köylüye taksim edeceğim.

– Ambarlar yaptıracağım.

– Dutluklar, böceklikler...

– Yaşa Rahmet Hoca, yaşa!..

Kaymakam bey işi ileriye vardırdığını, mektep talebelerinin yanına bakkal çıraklarının, berberlerin, kasapların da dizildiğini gö-

rünce hemen bir jandarma koşturur, bizleri dağıtırdı.

Rahmet Hoca yapacağı reformları daha uzun uzun, kıpkırmızı, ağzından köpükler saçarak anlatırken bizim duyduğumuz kelimeler;

– Hürriyet, müsavat, adalet... Setler, bentler, çorak tarlalar... âşâr... öküz... öğendire... tarhana çorbası... cennet... muhabbet... bu suretle... ezcümle... sırası gelmişken... çiftlik sahibi... tembel köylüye... gibi şeyler olurdu.

Rahmet Hoca'yla beraber memurlar şehrin biricik lokantasına giderler. O akşam için Rahmet Hoca'nın çektiği ziyafet de bittikten sonra Rahmet Hoca beygirine atlar, köyün yolunu gece yarısı rahatlıkla, mebusluktan sarhoş bir halde tutardı.

Nutuk verdiğinin ertesi sabahı benzi uçmuş, şehir kahvesine döndüğü zaman, onu tekrar nutuk vermeye zorlamak çok kolaydı. Önüne gelen;

"Vay mebus beyefendi," dedikçe utancından kızarırdı. Normalleşirdi. Bir korku alırdı kendisini.

– Bir halttır ettik. Çok mu uluorta söyledim? Dilin kemiği yok ki, derdi. Hem biz kim, mebusluk kim? Bir şaka yapalım dedik.

Bir ufak memur tavla başından:

– Ne şakası birader, kaymakam bey bu sabah vilayete gözümün önünde yazdı. Bu devre mebus çıkarmazlarsa hocam seni, istifayı basacak. Ayıptır, rezalettir diyor. Bu kıratta, bu

düşüncede bir adamın dört devredir mebus olamaması vallahi günahtır, diyor da başka bir şey demiyor.

– Sahi mi Aptullah Bey Allah aşkınıza?

– Nimet çarpsın ki!

– Hazırlanmalısın Rahmet Efendi.

– Ne gibi efendim?

– Evvela bu yeşil sarığı çıkarmalısın, beyaz sarık...

– Beyaz sarık bendenizin hakkı değil.

– O halde bir kırmızı şıllık fes, sonra yedi sekiz kolalı gömlek, altın köstek, rugan iskarpin, poturun yerine de şöyle güzel bir pantolon...

Rahmet Hoca pantolon giyemezdi, sıkılırdı.

– İşte orası fena, derdi, mecburiyet mi bu? Ben köylüyüm. Köylülüğüm belli olmalı.

– Olmaz.

Küçük muhtasar bir nutuk, hadi lokanta, hadi ziyafet...

Rahmet Hoca babasından kalma terekeyi bitirdikten sonra bir müddet şehre inmedi. Birinci Dünya Harbi bitti. İstiklal Harbinde şöyle bir gözüktü, kayboldu. Cumhuriyet ilan edilince, galiba ikinci üçüncü devrede tekrar kasabada gözüktü. Sakalı bıyığı kesmişti. Nereden bulmuşsa bulmuş, bir smokin pantolonu ayağına, bir frakı sırtına geçirmişti. Elinde silindir bir şapka taşıyordu. Ustura ile tıraşlı kafasına çok büyük geldiği için bunu hiç giymezdi. Smokininin yakasına bir kırmızı gül takardı.

Nihayet bir belediye reisinin kendisini merasimle mebus seçtiğini belediye çavuşu müjdelediği günün gece yarısında lokantadan çıktıklarında Rahmet Hoca bir sürü kuruluşlar da dahil zor bela ziyafet bedelini ödemişti. Onu Ankara trenine kadar şakadan götürmüşlerdi. Trene atladığında tuttular, "Hususi vagon hazırlanmış, biraz sonra gelecek, sen bekle Rahmet Beyefendi!" dediler. Rahmet Hoca istasyonda 24 saat bekledi. Nihayet gelebilen bir trene atladı. Mebus kompartımanına kuruldu. Epey bir müddet gittiğini biliyorum. Hangi istasyonda işin farkına varıldığı, hangi istasyonda indirildiği malum değil!

Onun uzun zaman o istasyondan bu istasyona, bu istasyondan o istasyona, mebus kompartımanlarına oturarak dolaştığını söylediler. Bir türlü Ankara'ya varamadı. Nihayet frakının eteklerinden biri koparılmış, boyunbağı sarkmış, bembeyaz gömleği simsiyah, ayağının birinde rugan ayakkabı, ötekinde bir yemeni ile şehre döndü. Köyüne götürdüler. Hep ilk fırsatta köyden şehire, istasyona iner, Ankara trenini beklerdi. Mebus kompartımanında kimse yoksa, istasyon müdürünün de keyfi yerinde ise, üç dört dakika kompartımanda oturmasına müsaade edilirdi. Sonra Ankara'ya varılmış gibi kemal-i azametle trenden indirilir, bir jandarma refaketinde köyüne gönderilirdi.

(**Edebiyat Dünyası**, sayı 5, 15 Mayıs 1948)

EL İLE GELEN*

Bedri Rahmi EYUBOĞLU

Burgaz'ın plaj gazinosunun önündeyiz. Yazın en keyifli günlerinden biri. Sait kıyıda yüzüyor. On beş–yirmi adım ötede. Burgazlı oyun arkadaşlarından birisi takılıyor:

– Sait, sana bir tekne getirelim, çamaşır teknesi, onun içinde yüzersin.

Sait gözlerini oğuştururken:

– Sen o tekneyi al da diyor... Bilmem... Ve teknenin iler tutar tarafını bırakmıyor. Sonra tekrar yüzmeye başlıyor.

Çok eskiden beri tanıdığım bir edebiyat kurdu, Maks Bilen yaklaşıyor. Senelerden beri Türkçeden Fransızcaya şiirler, hikâyeler tercüme eden bu sevimli delikanlı öteden beri Sait Faik'i tanımak istermiş.

– Ne olursun, beni tanıştır, dedi. Sait bize doğru yüzüyordu. Kayaların yanı başında su yarım metre ancak vardı. Derken korkunç bir

*) "**Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında**", Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

küfür savurdu, Sait. Yine gelip arkadaşlarından birisi fena bir şaka yaptı sandık. Fakat ortada bizden başka kimse yoktu.

Sait bir eli ile bileğini sımsıkı yakalamış, hem yürüyor, hem de birbiri arkasından korkunç küfürler savuruyordu:

– Dragonya, namussuzum dragonya, zehirli balıkların en namussuzu. Ulan şu kadar millet arasında sen gel de beni ısır. Vay canına yandığımın işi.

Bizim tanıştırma safası yarım kalmıştı. Sait öteden beri balık üstüne çalıştığı için balığın zehirlisini, zehirsizini bizden iyi bilirdi. Bir defa da Orhan Veli ile iskorpit tutmuştuk da bütün yalvarmalarımıza boş vermiş, iskorpite elini bile sürmemişti:

– Neme lazım, tuttuğunuz balığı becerin de iğneden çıkarın. Ya beni çarparsa!..

Hiç unutmam Orhan'la iskorpitleri pabuçlarımızın içine sokmuş, iğnemizi kurtarmak için uzun zaman kafa patlatmıştık. Sonunda zavallı iskorpitin ağzını, burnunu çarşambaya çevirip, güç bela oltalarımızı kurtarmıştık.

Sait önde, bir sürü meraklı arkada eczanenin yolunu tuttuk. Arkadaşlarından birisi daha biz kıyıda iken ona ille de balığın çarptığı yere işemesini tavsiye ediyordu. Böyle yapmazsa başına işler açacağını bağıra bağıra ilan edince, Sait, yine küfrede ede bir kenara çekilerek ilk tedaviye kendi eliyle girişti.

Eczaneye giderken meraklı kalabalığı bir kat daha arttı. Başını arkaya çevirip de otuz–kırk kişinin arkasına takıldığını görünce, Sait, küplere bindi, arada çok yakınları olduğu halde topumuza birden bastı kalayı.

Eczanede evvela amonyak sürmüşler. Sonra bir enjeksiyon yaptılar galiba, amma Sait'in acısı hâlâ dinmemişti. Mütemadiyen bileğini oğuşturup duruyordu. Derken bir ihtiyar balıkçı yaklaştı, yarı Rumca, yarı Türkçe bir şeyler söyleyerek Sait'i kıyıdaki küçük bir dükkâna götürdü. Orada küçük bir şişeden kaz tüyü ile Sait'in bileğine yağlı bir şeyler sürdüler. Fakat bütün gün Sait'in bileği zonkladı durdu. Küfürleri de.

Sait bize öteden beri Sivriada'yı metheder dururdu. Adaların her köşesinde hikâyelerinden bir salkım, hayatından bir parça bulunduğunu çok iyi bildiğimiz için ilk fırsatta onunla birlikte Sivriada'ya gittik. Bizim külüstür marka motorun arkasına iki balıkçı teknesi bağlamıştık. Gün batarken Sivri'ye gidecek, geceyi orada geçirecek, balık tutacaktık. Balıkçılar Sait'in en güvendiği tecrübeli kimselerdi. Sait, ikide bir onlara takılıyor, çok sert şakalar yapıyordu.

Burgaz'dan Sivriada'ya varmamız iki saat kadar sürdü. Adanın önünde bizim oltalara boyuna kolyos geliyordu. Balıkçılara da habire karagöz. Hava kararınca Sivri'ye sokulmak pek kolay olmadı. Binlerce martı gün battığı halde adanın üstünde müthiş bir uğultu çıkara-

rak dönüp duruyorlardı. Kıyıda birbiri arkasına dört–beş tane martı ölüsüne rastladık. Sait martıları inceledi:

– Dün vurmuş olacaklar... Dün buraya bir sürü yabancı geldi, Tabancalarını tecrübe etmişler. P...ler.

Sonra kıyıda güzel bir ateş yaktık. Tuttuğumuz balıkları kızartmaya başladık, yanımızda balıktan başka her şey vardı. Domates, bol meyve, içki. Bütün varımızı tecrübeli balıkçılarımıza ikram ediyorduk. Fakat bu balıkçılar kolyostan dolup taşan ıskaramıza bir tek karagöz koymayınca Sait'e sokuldum:

– Peki ya karagözler? Hep kolyos üstüne mi çalışacağız?

– Ne zannettin oğlum! Karagözleri onlar sen eğlenesin diye tutmadılar. Karagözler onların ekmek parası. Gözünü açsaydın, sen de kolyos yerine karagöz tutardın.

Ateşin keyfine diyecek yoktu. Balıklar çıtır çıtır kızardıkça, kadehler boşaldıkça, Sait'in keyfi artacak sanıyorduk.

Sait, içki içenlerin hepsine ters ters bakıyor, ikide bir:

– Ulan gözümün içine bakarak içmeyin bari. Sizde insaf, merhamet yok mu? diyordu.

Balıkların çoğu henüz ıskarada iken Sait ayaklandı:

– Ben sıkıldım, döneceğim.

Başta balıkçılar, hepimiz olmaz diye tutturduk. Sait dayandı.

Ben zaten karagöz meselesine içerlemiştim. Arkasından bu çıkınca fena halde somurtmaya başladım. Sait'i çok iyi tanıyan dostlardan birisi kulağıma fısıldadı:

– Terslik çıkarma. Hemen gidelim. Sen yoksa Sait'in hastalığını bilmiyor musun?

– Bilmez olur muyum yahu!

– O değil, bu da başka. Onda öteden beri bir bunalma hastalığı vardır. Birden içine bir bunalma geliyor. Hadi kalk, yola çıkacağız.

İstemeye istemeye kalktık. Balıkçılar bir ağızdan:

– Yapma be Sait Beyciğim. Kırk yıllık balıkçıyız, böyle bir havada biz bile yola çıkmayız. Hiçbiriniz doğru dürüst kürek çekmesini bilmezsiniz. Başınıza bir bela çıkaracaksınız. Deniz sabaha doğru düzelir, çıkarsınız.

Ne dedilerse para etmedi. Gecenin saat on birine doğru denize açıldık. Bizim motoru bir görseniz bu cesaretimize parmak ısırırdınız. Motorumuzun ne mal olduğunu bütün dostlar gibi Sait de pekâlâ bilirdi. Bizim motorculuğumuza gelince buji temizlemekten başka bir tarafından anladığımız yoktu.

On birde çıktık demiştim ya, sabahın üçüne doğru Burgaz'a vardık!.. Tepeden tırnağa sucuk gibi ıslanmıştık. Hiç unutmam bir ara Sait karanlıkta doğruldu. Müthiş bir telaşla bana döndü:

– Yahu, önüne baksana, koskoca geminin tam göbeğine gitmekte mana var mı?

Motoru büyük bir gayretle çevirdiğimi hatırlıyorum. Sait'in önümüzdeki gemi dediği şey, ta Süreyya Paşa plajı dolaylarında parlayan kuvvetli bir ışıktı.

– Vay anam vay, demek sen buralarını böyle bilirsin ha? diyecek oldum.

Sait mahçup:

– Uzun etme be birader. Birdenbire o ışığı burnumuzun dibinde bir gemi ışığı sandım. Herkesin başına gelir.

Sabaha doğru Sait'in evine geldiğimiz zaman, annesi uyanıktı. Sait hayretle:

– Biz sana geceyi adada geçireceğiz dedik ya.

Annesi hiç oralı olmadı:

– Ben döneceğinizi pekâlâ biliyordum. Amma bu havada nasıl becerdiniz, hâlâ şaşıyorum, diyordu.

(Bayram gazetesi, 4 Haziran 1954)

SAİT'İN, BURGAZADA'DAKİ DOSTLARI*

Perihan ERGUN

ÖLMÜŞ OLAN BALIKÇI DOSTLARI

Sefer Dayı: 95 kışında öldü. Yaşı 80-90 arası. Karadenizliliğin tüm özelliklerini taşıyan yalnız, fakir, onurlu bir uşak idi. Kışları Genco Erkal'ın evinin karşısındaki eski plajın arkasında, yazlıkçı bir hayırseverin evinin alt odasında barınırdı. Yazları da 6 numara dediğimiz halk plajına girilen yine Genco Erkal'ların yanında, etrafını, üstünü branda ile kapladığı balıkçı teknesinde geçirirdi. Teknenin önünde seyyar mutfağı, yemek masası ve kendine selam veren dostlarını buyur ettiği çilingir sofrası gönlünün zenginliğini simgelerdi.

Anma günlerinin ilk yıllarında ondan tören yerinde Sait'i anlatmasını istemiştim. "O böyle gösterileri sevmezdi ama onu hep yaşa-

*) "**Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında**", Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

tın, çok iyi bir adamdı, güvenilir, mert bir dosttu. Ona her şey değer. Eğer yaşasaydı ben böyle sürünür müydüm? O koca köşkte bana da bir yatımlık yeri olur idi. Anası gitti de onu yetim mektebine verdi. Onlar da hiç bakmıyorlar" diye hayıflandı.

Arif Hoca (SEZGİN): Ölümü Eylül 1991. Anma günlerinden birinde gelip konuşmuştu. Özetle; "Biz onu bizim gibi yaşamak isteyen bir varsıl çocuğu olarak bellerdik. Alçakgönüllülüğü, bizlerle balığa çıkması, tavla, iskambil oynaması hoşumuza giderdi.

Ölüm haberini alıp Şişli Camiinde cenazesine gittiğimizde, çok tanınmış olduğu söylenen adamları cemaatte gördük. Yabancı elçiliklerden, yayınevlerinden gelen çiçekler Şişli Camiinin avlusunu doldurmuştu. Biz onun böyle meşhur bir kişi olduğunu bilmiyorduk, çok şaşırdık. Çok demokrat bir adamdı, yazık erken öldü" demişti.

Mehmet ÇİZMECİ: 1993 yılında yitirdik. Erzincan kökenliydi. Burgazada Karakolunun karşısındaki, Kostantiya'nın ahşap evinin köşesindeki kaldırımın üstünde, üstü brandalı açık hava işyerinde ayakkabı tamirciliği ve boyacılığı yapardı. Yetişen ve yetişecek olan çocuklarıyla torunlarının geçimini sağlayan, dost, cömert, Anadolu ikramcılığının simgesi, ehlikeyf, dostluğu aranan rintmeşreb bir ağa-

beyimizdi. Anma günlerinden birinde çağrımıza içtenlikle katılmış ve Sait'i tüm içtenlik ve duygululuğuyla: "Çok iyi ve cömert bir adamdı. Ben Erzincan depreminde her şeyimi kaybetmiş, uzun tedavilerden sonra canımı kurtarabilmiştim. Ama işsizdim. İstanbul Burgazada'ya hemşehrilerimin yanına iş aramaya gelmiştim. Bir gün aç ve parasız ne yapacağımı bilmeden kahvenin önünden iskeleye doğru giderken bana selam veren Sait Faik 'Sen galiba yabancısın gel birer çay içelim' diye beni kahvenin önüne oturttu. Yanında hep dolaştırdığı ve çok sevdiği kara köpeği Arap vardı. Bana çok şey sormadan durumumu anladı, köşke götürdü. Bana hissettirmeden annesine durumu anlatmış olacak ki o saygıdeğer kadın hemen sofrayı kurdurarak bana çorba vs. ikram etti. Ara sıra bahçenin ve evin ufak tefek işlerine baktırırlardı. Kendime iş ve kapı bulup Ada'ya yerleştikten sonra aileme de hep yakınlık gösterdiler. İyiler çok yaşamıyor tez gidiyor, şimdilerde olanaklarım ölçüsünde demlenirken onun ruhu için de birer kadeh atıyorum ve içimi rahatlatıyorum" diye anlatmıştı.

BURGAZADA'DAKİ YAŞAYAN DOSTLARI

Hasan ÇETİNKAYA (Lakabı: Hikâye Hasan): Sait Faik'le tanışması ve izlenimleri şöyle:

"1950 yılında askere gitmeden önce Burgazada'da kasap Kiryako'nun yanında çalışıyordum. Sait'in Arap adlı siyah, Piçoz (nonoş) adında beyaz bir Rus köpeği olmak üzere çok sevdiği iki köpeği vardı. Ada'da olduğu günler onlarla gelip bizden kemik almaktan çok zevk alırdı. Benimle de bu gelişleri sırasında dostluk kurmuştu.

Balıkçı Karan, Kalafat, Barba en çok balığa çıktıkları dostlarıydı. Kaşık Adası civarındaki taşların arkasında o zamanlar bolca mercan balığı vardı. Genelde öğleden sonra çıktıkları avlanmaya, işten vaktim olduğunca ben de katılırdım. Tutulan balıklar ortak sermayemiz olurdu. Bir keresinde tuttuğumuz balıkların geliriyle bir program teklif etti: O gün tuttuğumuz mercanları köprü iskelesine götürüp sattık. Karaköy'de Uzun Ömer gişesi vardı. Orhan Veli ile sözleşmiş, orada buluştuk. Çengelköy'deki Rum Arnavut'un meyhanesine gittik. O meyhanenin en meşhur rakı mezesi manda sütünden kaymak –o zamanlar Çengelköy'de mandalar vardı– salatalık, domatesti. Bu meyhaneye gidişlerin birçoğunda Ada'dan Barba, Antimos, Sotiri, Vangel gibi dostlar da bulunurdu.

Bir gün vapur Arnavutköy civarında seyrederken Orhan Veli 'Sait Abi şu manzaraya bak, ne diyorsun' diye henüz iskâna açılmamış yoğun ağaçlı tepelerin güzelliğinin verdiği duygusallıkla onun ne diyeceğini bekliyordu. O sı-

rada yakınımızda yaşlı, sakallı, doğulu olduğunu sandığım bir kişi tütününü sarma sigara yapmış, kavla onu yakmaya çalışıyordu. Sait ona büyük bir hazla bakarak 'Lan asıl manzara burada, ben onu yakaladım, bak ne güzel' diye çocuklar gibi sevinerek duygularını belirtiyordu.

İşte bu ve buna benzer unutulmaz anılarla onu hatırlıyorum. Alıngandı, huysuzdu, küfürbazdı ama çok sıcak ve sevecendi. Bir gün yine Adalı o zaman lisede öğrenci olan bakkal Mustafa amcanın oğlu Orhan Tuncer kendisinden Varlık Yayınlarından yeni bir kitabının* çıktığını, imzalayıp vermesini istemişti. 'Hadi hepiniz birer teklik (bir lira) verin siftah yapalım' diye bize imzalı kitabını vermişti. O öldükten sonra ününü duyarak dostluklarımızın övüncünü duyar olmuştuk, rahmetli iyi insandı, onu hiç unutmayacağım."

(Şubat 1996)

*) "**Şimdi Sevişme Vakti**" adlı ilk şiir kitabı (1953).

BİR BALIK ADAM*

Zeyyat SELİMOĞLU

"Hikâyelerinde konu ve olaydan çok, şiire ve etkiye en uygun zaman parçaları üzerinde durmasını seven, bu dramatik anları incelemekte büyük başarı gösteren Sait Faik, bir İstanbul hikâyecisi idi. (...) Sait Faik, yığınlar içindeki gizli dramları bulup çıkardığı gibi tabiat senfonisini derinlere işleyen bir ustalıkla yaşatmasını bildi."

Bu güzel, isabetli değerlendirmeyi Behçet Necatigil'in "Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü"nden alıntıladım.

Sait Faik'in öyküleri edebiyat dergilerinde yayımlandığında, bu açıdan aranan bir sanatçı olduğu yıllarda, bizim yaştakiler onun öyküsünün çıkacağı her dergiyi sabırsızlıkla beklerdik. Sait Faik, o zamana kadar karşılaşmadığımız çok değişik, kendine özgü bir sanatçıydı. Ben kendi hesabıma, hiçbir öykü yazarımızın yeni bir öyküsünü böylesine sabırsızlıkla beklediğimi bilmiyorum. Sevdiğim, sanatına saygı duyduğum

*) **"Sait Faik Abasıyanık 90 Yaşında"**, Perihan Ergun, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

öykü yazarlarımız elbette vardı, ama Sait Faik bir yıldız gibiydi, parıltısı çok başkaydı, "Öyküler Yolu"nu aydınlatabilen bir yıldızdı sanki.

Öyküleri çoğalıp kitaplar hâlinde basıldığında, içlerinde elbette fazla beğenmediklerim de olmuştur. Ama bir "Sinağrit Baba"nın, bir "Menekşe'li Vadi"nin, "Son Kuşlar"ın, "İp Meselesi"nin kıvamında, onların etkileme gücünde çok öykü bilmiyorum edebiyatımızda.

Onun öyküsü, edebiyatın, diğer bir deyişle, sanatın güdülemeyeceğinin de bir kanıtı gibidir; sanat eserinin ancak özgür, denetim altına alınmış, kurallarla sınırlandırılmamış bir toprakta filizlenip yetişeceğinin bir göstergesi gibi! Öykülerinde Türkçe yanlışları bulunduğunu söyleyenler, buna dayanarak sanatını küçümsemek isteyenler çıkmıştır. Oysa Sait Faik'in sanatının etkileme gücü yanında bu tek tük dil yanlışları, savrukluk onun öyküsünün bütünleyici bir unsuru gibidir, onun özgürlüğünün, bağımsızlığının bir göstergesi gibi...

Sait Faik'i ben tanımadım, kendisiyle görüşebilmiş değilim. Zaman zaman İstiklâl Caddesinde karşılaşılan, nerdeyse ürkek bakışlı, giyimini savsaklamış bir adam görünümündeydi. Sanırım karşıdan geldiğinde ilk göze çarpan yanı, biraz patlakça mavi gözleriydi. Öykülerinde zaman zaman andığı balıklardan birinin gözleriyle geçip giderdi yanınızdan. Bir balık adam, ama yalnız gözleriyle!

(Şubat 1996)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM ve TERBİYE KURULU'NCA OKULLARA TAVSİYE EDİLMİŞTİR

BİR İNSANI SEVMEKLE BAŞLAR HER ŞEY. (SAİT FAİK)

Sait Faik Abasıyanık, Adapazarı'nda doğdu (22.11.1906). Kereste ticaretiyle uğraşan Mehmet Faik Bey'in oğludur. İlköğrenimini Adapazarı'nda, ortaöğrenimini İstanbul Erkek Lisesi'yle Bursa Lisesi'nde gördü (1928). Sonra bir süre İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi'nde okudu; babasının isteği üzerine, iktisat öğrenimi için Lausanne'a gittiyse de on beş gün sonra Fransa'ya, Grenoble'a geçti, üç yıl kadar Fransa'da kaldı (1931-1935). İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı; ticaretle uğraşması için babasının açtığı toptancı tahıl mağazasını işletemeyerek birkaç ay sonra ticaretten ayrıldı; "yazı yazmayı iş saydığı için başka bir iş yapmamaya karar verdi". Bu arada, İkinci Dünya Savaşı sırasında bir ay kadar "Haber" gazetesinde adliye muhabirliği görevinde çalıştı (1942). Babasının ölümünden (1939) sonra, onun bıraktığı gelirle, annesinin Burgaz Adası'ndaki evinde yaşadı. "Modern edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı", Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçildi; ertesi yıl siroz hastalığından öldü (11.5.1954). Annesinin ölümünden (1963) sonra, Burgaz Adası'ndaki ev "Sait Faik Müzesi" haline getirildi (1964); vasiyet gereğince Darüşşafaka Derneği'ne kalan eserlerinin geliriyle bir "Sait Faik Ödülü" oluşturuldu.

Sanat hayatına şiir yazarak başlayan Sait Faik, ilk hikâyelerini (Beyaz Mendil, Zemberek) Bursa Lisesi'nde okuduğu sırada yazmış; Avrupa'dan dönünce, çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı eserleriyle, hikâyeciliği meslek edinmiştir. Hikâye niteliği gösteren röportajlarıyla birlikte, o alandaki çalışmaları on bir kitapta toplanmıştır. Bunlar dışında bir roman, üç uzun hikâye yazmış, ayrıca bir de şiir kitabı yayımlamıştır. Hikâye: "Semaver" (1936), "Sarnıç" (1939), "Şahmerdan" (1940), "Lüzumsuz Adam" (1948), "Mahalle Kahvesi" (1950), "Havuz Başı" (1952), "Son Kuşlar" (1952), "Alemdağda Var Bir Yılan" (1954), "Az Şekerli" (1954), "Tüneldeki Çocuk" (1955), "Mahkeme Kapısı" (1956). Uzun hikâye: "Kumpanya" (1951), "Havada Bulut" (1952), "Kayıp Aranıyor" (1953). Roman: "Medarı Maişet Motoru" (1944), "Birtakım İnsanlar" adıyla (1952). Şiir: "Şimdi Sevişme Vakti" (1953). Çeviri: "Yaşamak Hırsı (G.Simenon)" (1954). Derlemeler: "Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat" (1977), "Açık Hava Oteli-Konuşmalar-Mektuplar" (1980), "Müthiş Bir Tren-Çeviriler-Uyarlamalar" (1981), "Sevgiliye Mektup, Hikâyeler-Yazılar-Mektuplar-Konuşmalar" (1987), "Bitmemiş Senfoni, Bitmemiş Hikâyeler-Oyunlar-Mektuplar" ve "Sait Faik Kaynakçası" (1989).

Bilgi Yayınevi, Sait Faik'in gelişme çizgisini göstermek amacıyla, bilinen eserlerine girmeyerek dergi ve gazete sayfalarında kalmış hikâye, uyarlama, röportaj ve yazılarını da derleyip Türk okuruna sunmayı amaç edinmiştir. Müzaffer Uyguner'in, çeşitli dergi ve gazeteleri tarayarak yayıma hazırladığı "Balıkçının Ölümü / Yaşasın Edebiyat", yazarın kitaplarına girmemiş yazılarından oluşan, bu bakımdan yeni bir kitap anlamı taşıyan ilk eseridir.

sait faik fotoğrafı: ara güler

ISBN 975 - 494 - 187 - 4
2001 . 06 . Y . 0105 . 2060

KDV dahil